

OBSAH

ÚVOD	6
1 VÝVOJ NÁBOŽENSKÉHO ÚSUDKU	8
2 CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ MLÁDEŽE	11
2.1 UTVÁŘENÍ IDENTITY	12
2.2 SOCIALIZACE A JEJÍ SLOŽKY	14
2.3 PSYCHOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA ADOLESCENCE VZHLEDEM K RIZIKU ODCHODU MLADÝCH LIDÍ Z CÍRKVE	16
3 PSYCHOSOCIÁLNÍ ASPEKTY ODCHODU MLADÝCH LIDÍ Z CÍRKVE	16
3.1 PROLÍNÁNÍ MEZI LIDSKÝMI ZKUŠENOSTMI A ZKUŠENOSTMI NÁBOŽENSKÝMI	18
3.2 ČLOVĚK A JEHO OBRAZY BOHA	21
3.3 VZTAH K BOHU A VÍŘE V OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ	22
4 POHLED NA DNEŠNÍ SPOLEČNOST	25
5 RŮZNÉ POHLEDY NA PROBLÉM ODKLONU ČI ÚPLNÉHO ODCHODU OD VÍRY A CÍRKVE	29
5.1 ODPAD OD VÍRY Z POHLEDU BIBLE	29
5.2 OKOLNOSTI ODKLONU MLADÝCH LIDÍ Z POHLEDU CÍRKVE	31
5.3 KATEGORIZOVANÝ POPIS ASPEKTŮ ODCHODU OD VÍRY A CÍRKVE	32
5.3.1 ASPEKTY ODCHODU OVLIVNĚNÉ OSTATNÍMI ČLENY CÍRKVE	33
5.3.2 ASPEKTY ODCHODU OVLIVNĚNÉ CHARAKTEREM CÍRKVE A JEJÍM UČENÍM	34
5.3.3 ASPEKTY ODCHODU DANÉ VZTAHEM K CÍRKVI JAKO INSTITUCI	35
5.3.4 ASPEKTY ODCHODU OVLIVNĚNÉ OSOBNÍ VÍROU	35

5.3.5 ASPEKTY ODCHODU DANÉ PSYCHOSOCIÁLNÍMI SPECIFIKY ADOLESCENTŮ	36
6 NA CO SE ZAMĚŘIT V PASTORAČNÍ ČINNOSTI	37
7 PRINCIP KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU	40
7.1 HLAVNÍ SLOŽKY KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU	40
7.2 TYPY KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU	40
7.3 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	41
7.4 VÝZKUMNÁ OTÁZKA	42
7.5 TEORETICKÁ CITLIVOST	42
8 PŘÍPRAVA A REALIZACE VÝZKUMU	43
8.1 DESIGN VÝZKUMU	44
8.1.1 ZÍSKÁVÁNÍ RESPONDENTŮ A NAHRÁVÁNÍ ROZHOVORŮ	45
9 ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT	46
9.1 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ	46
9.2 ANALÝZA ROZHOVORŮ	49
9.3 PODSTATNÉ OKAMŽIKY V ŽIVOTECH RESPONDENTŮ	51
10 VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH DAT	53
10.1 VYHODNOCOVÁNÍ ROZHOVORŮ	54
10.2 ZÁVĚREČNÉ VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	58
ZÁVĚR	60
Seznam literatury	63
Seznam příloh	65
Přílohy	66

ÚVOD

Při své práci sociální asistentky jsem se v církvi setkávala s lidmi různého věku, různých profesí, na různém stupni víry. Přípravovala jsem je na podstatné okamžiky jejich křesťanského života – příprava na křest, biřmování, první svaté přijímání, svátost smíření. Stále častěji se objevovali lidé, kteří se v určité fázi života od víry a církve odklonili, vzdálili, aby se po čase zase navrátili do lůna církve zpět.

Začala jsem se tímto jevem zabývat hlouběji a vyhledávat literaturu na dané téma, abych zjistila, že o lidech, kteří se od církve vzdálili a opět se k ní navrátili, se mnoho nepíše ani nemluví. V českém jazyce je hodně obtížné najít literaturu na dané téma, a když už jsem nějakou našla, dotýkala se tohoto tématu buď jen velmi okrajově, nebo pojednávala pouze o odchodu od víry a mluvila o vlivech, proč tomu tak je a proč lidé volí raději odchod, nežli by se snažili řešit nastalé situace. Už více literatury je k nalezení v cizím jazyce, konkrétně v němčině. Protože je téma odchodu a opětovného příklonu k víře a k církvi velice zajímavé a setkáváme se s lidmi, kteří prošli oběma etapami, i v našich farnostech, zvolila jsem si toto téma pro svou diplomovou práci.

Za cíl jsem si vytkla zjistit, jaký vliv měla na odklon od víry výchova v raném dětství, působení vnějších okolností a zkušeností na křesťanské vnímání v období dospívání a jaké jsou možnosti návratu a možné motivace k návratu k aktivnímu křesťanskému životu u lidí, kteří sice byli nábožensky vychováni, ale v dospívání se od náboženské praxe vzdálili. Dále co bylo příčinou odklonu a co je přimělo znovu začít aktivně praktikovat svou víru a hlásit se tak k odkazu Ježíše Krista a k církvi. Rozhodla jsem se pro výzkum v této oblasti a zvolila metodu kvalitativního výzkumu.

Prvních šest kapitol práce by se dalo také shrnout pod pojem teoretická část. V první kapitole se zabývám nejprve vývojem náboženského úsudku, kdy popisuji vývoj vnímání Boha od raného dětství s jeho mezníky, vlivem zkušeností a nebezpečími špatného vnímání.

Druhá kapitola nazvaná Charakteristika období dospívání mládeže popisuje proces utváření identity. Nejprve hovořím o obecném pojetí, v druhé polovině

podkapitoly pak používám dělení utváření identity do čtyř fází, jak je popisuje P. MACEK ve své knize *Adolescence*. Dále se zabývám pojmem socializace a popisuji charakteristiku adolescentního vnímání z pohledu psychologie. Tento náhled umožňuje lépe nahlédnout do problému spojeného s rizikem odchodu mladých lidí z církve a jeho okolností.

Na druhou kapitolu navazuje třetí, nazvaná *Psychologické aspekty odchodu mladých lidí z církve*. Snažím se přiblížit čtenáři stupně rozvoje víry člověka, které se odráží i ve vnímání víry a potažmo církve po celý život. Zabývám se také otázkou, jak se prolínají zkušenosti lidské s náboženskými, jaký to má vliv na utváření osobnosti člověka a jeho vnímání situací, se kterými se v životě potýká. Z toho také vyplývá, jaký obraz si člověk o Bohu vytvoří jak v dětství, tak i během dospívání a co se s tímto obrazem stane v průběhu života člověka. Jaký bude mít dospívající člověk vzhledem k prožitým zkušenostem vztah k Bohu a k víře? Zde vidíme, jak již od raného dětství záleží na tom, jak je Bůh prezentován a představován. Zde se také zabývám vnímáním Boha a církve dospívajícími tak, jak je popisují M. KAPLÁNEK a L. MUCHOVÁ.

Na předchozí text navazuje kapitola nazvaná *Pohled na dnešní společnost*. Vidíme zde kontrast mezi tím, co je popsáno z psychologického i křesťanského hlediska a tím, jak je společnost vnímána lidmi samotnými.

Pátá kapitola pojednává o různých pohledech na problém odklonu či úplného odchodu od víry a církve. Třetí podkapitola se zabývá popisem jednotlivých aspektů odchodu od víry a církve. Toto členění popisuje ve své diplomové práci *Příčiny odchodu adolescentů z církve* Ludmila Ehrlichová.

V kapitole šesté, se pokouším si na základě získaných poznatků, odpovědět na otázku, jak toto vše zahrnout do pastorační činnosti.

Sedmá kapitola je už přípravou na samotný výzkum a praktickou část mé práce. Protože jsem se rozhodla pro výzkum v oblasti týkající se problému odklonu a opětovného příklonu k církvi a k víře a zvolila metodu kvalitativního výzkumu, zabývá se tato kapitola teoretickými přípravami na výzkum. Popisuji zde principy kvalitativního výzkumu, výzkumný problém i výzkumnou otázku tak, jak je popisuje J. Hendl ve své knize *Úvod do kvalitativního výzkumu*.

Kapitoly 8 až 10 jsou praktickou částí mé diplomové práce. V úvodní kapitole se věnuji přípravě a realizaci kvalitativního výzkumu. Týká se především volby designu výzkumu, získávání respondentů a nahrávání rozhovorů. Následující kapitola se týká zpracování získaných dat. Jde o charakteristiku respondentů, analýzu rozhovorů a podstatné okamžiky v životech respondentů. Další kapitola seznamuje čtenáře s vyhodnocením získaných dat. Pojednává o vyhodnocování rozhovorů a závěrečném vyhodnocení výzkumu.

Následuje závěr, který srovnává výchozí teoretické informace s výsledky výzkumu. Závěrem potvrzují a vyvracím výchozí hypotézy jak psychologické, tak pedagogické. Konkrétně se jedná o tyto: a) víra lidí vychovávaných v náboženském prostředí věřící rodiny se opírá o normy a nauky, které jim jsou předkládány rodiči a vychovateli, nikoli o osobní přesvědčení, b) lidé si sebou nesou až do dospělosti pocit ovládnutí rodiči a vychovateli a napodobují je v projevech víry, aniž by uvažovali o pravém významu liturgie, c) období dospívání je obdobím hledání životní role, období rozporů a utváření vlastní identity člověka, d) člověk hledá smysl víry, potřebuje formovat vlastní duchovní život a mít možnost osobního rozhodnutí pro Krista. Také zde pojednávám o tom, co můj výzkum přinesl ve smyslu pastoračním. Co by se mohlo v pastorační práci dělat pro lidi, kteří si prošli podobnou cestu života víry, o jakých pojednává má práce a jak s nimi pracovat.

1 VÝVOJ NÁBOŽENSKÉHO ÚSUDKU

Dobrá náboženská výchova prolíná celým životem člověka. Je důležité již od raného dětství vychovávat k zdravé religiózní socializaci¹. Ovšem již v samém počátku se lze zmýlit ve svém hlavním cíli, totiž zralé religiozité². Za tímto nesprávným počátkem se může skrývat lidově církevní, tradiční výchova.

M.G.Ross (1950) prováděl anketu v USA mezi dvěma tisíci 18 – 20letými členy náboženských organizací, tedy mezi mladými dospělými, kteří pocházeli převážně z rodin souhlasících s církví. Dospěl k závěru, že jen asi jedna šestina

¹ Socializace = zespolečnění, proces osvojení jazyka, lidských forem, norem chování, hodnot a mezilidských vztahů.

² Religiozita = zbožnost, síla víry.

z nich měla takovou víru v Boha, která byla spojená s osobním přesvědčením a angažovaností. Většinou Boha uměli popsat jen slovy, která se před mnoha roky naučili ve škole a jejich vyznání víry bylo plné pochybností a nejistoty, ovšem na tomto stavu nehodlali nic měnit.³

I odpověď mnohých přísně nábožensky vychovaných dospělých je podobného rázu. Jejich náboženský život se v dětství skládal většinou z určitých norem chování a ze suché abstraktní nauky, která jim byla jak rodiči, tak vychovateli a učiteli předkládána.

Tady narážíme na nebezpečí, že dospívající v nábožensky zainteresovaném okolí zůstane stát na stejné úrovni déle než je nutné a to vyplývá jak ze stavu dospívajícího, tak i ze situace vychovatele.

Podrobněji popisuje nebezpečí stagnace ve své knize *Nábožensko-pedagogická psychologie* BERNARD GROM. Říká, že situace dospívajícího je určovaná třemi okolnostmi:⁴

1. Dítě je závislé a náchylné na ovládnutí zvenčí – dospívající je v dětství a na základní škole závislý ve velké míře na pozitivní afektivní podpoře, uznání, materiálním zabezpečení a odměňování ze strany osob a skupin, ke kterým ho váže vztah. Vychovatelé mu mohou zprostředkovat určité chování, vyslovování modliteb, návštěvy bohoslužeb, zdvořilost a výrazy bez toho, aniž by obsahově zdůvodnili a podněcovali k osobní výměně názorů s nimi.
2. Dítě má sklon k ritualismu, k vnějšímu napodobování – dítě se z kognitivních a afektivních důvodů lehko fixuje takovým způsobem, že považuje způsob chování, které mu chce okolí zprostředkovat, nejprve za vyzvání k přesnému napodobování a až v druhé řadě za možný projev vnější zkušenosti a záměru. Právě malé dítě nepřemýšlí ještě nad pravidly a zvyklostmi, ale vidí je jako něco daného, čemu se musí přizpůsobit,

³ Srov. Grom, B.: *Nábožensko-pedagogická psychologie*, s. 28.

⁴ Srov. tamtéž s. 29.

i když je občas neposlušné. Podobně vidí dítě i určitá gesta, např. pozdravy, modlení... jako něco, co musí dělat také tak. K tomu také patří to, že dítě se učí poměrně těžko rozlišovat mezi vnější zkušeností a záměrem na straně jedné a jejich vnějším výrazem na straně druhé. Jestliže není vedené přednostně a současně s religiózní tvorbou návyku i cílevědomě k vnější koncentraci, bude si lehký myslet, že náboženské konání sestává jen z vnějších úkonů a jejich správného vykonávání a nebude dbát na vnitřní prožitek a úmysl, který se v nich má odrážet.

3. Dítě má sklon k verbalismu, tedy k opakování nepochopené nebo špatně pochopené řeči – dítě má sklon k automatickému užívání slov, které nemají žádný smysl, nebo kterým přikládá na základě svých spontánních nápadů chybný význam a nejsou tak prověřené záměrem výpovědi partnera dialogu, ani výsledkem vlastní zkušenosti. Proto také verbální pokyny, které mu jeho nábožensky angažované prostředí dává, např. základní slova jako Bůh, Stvořitel, Spasitel, umí pouze opakovat, přeříkat naučené formulky, třeba i podle svého spontánního a nereligiózního chápání slova použít, ale náboženská výuka dosáhne pouze opakování bez vztahu ke zkušenosti a chápání vnitřního smyslu.

Takto narušený vztah ke světu se v dětském věku může projevat tím, že dítě má velmi málo možností, jak vstoupit se světem do bezprostředního kontaktu. Informace, které o světě má, jsou mu zprostředkovány uměle.

Zkušenost je popisována psychologií jako bezprostřední setkání celé osoby s konkrétní skutečností. Obsahuje poznání i prožitek. Prožitek je silně osobním dějem, takže do značné míry uniká objektivnímu a vyčerpávajícímu popisu a sám o sobě nemůže zakládat nárok na objektivní platnost ověření. To znamená, že dva lidé nemohou mít s nějakou věcí naprosto totožnou zkušenost. Zkušenost je však vnitřně spjata s poznáním.

„Náboženský pedagog O. Betz se zabývá otázkou, jak se utváří proces každé lidské zkušenosti, která se prohlubuje v náboženskou zkušenost“. Popisuje tzv. stupně náboženské zkušenosti:⁵

Pocit nedostačivosti – člověk pozoruje, že ho neuspokojuje to, co dříve, odpovědi, které dosud stačily uspokojit jeho otázky, mu náhle přestávají dostačovat.

Odvaha k odchodu – co bylo dosud určité, je zažívání jako minulost, se kterou se musí člověk rozejít, jestliže se chce dostat dál.

Etapa hledání – zejména mladí lidé se ztotožňují s různými nabídkami smyslu života, chtějí zjistit, zda právě skrze ně nevede jejich další smysluplná životní cesta.

Zkušenosti uzavřenosti – patří k nim dojem, že se pohybujeme mezi neproniknutelnými zdmi, a každý pokus dát naší životní situaci význam končí jen pocitem, že jsme se vyhnuli neřešitelné hádance našeho života.

Zkušenosti otevřenosti – svět se jeví jako prostý tajemství, stává se průhledným stvořením, které ukazuje nad sebe.

Zkušenost vedoucí k nové konfrontaci se sebou samým – dřívější sebehodnocení je zpochybněno, a tak je nám umožněn nový začátek. Sami sebe neceníme již tak vysoko, relativizujeme své schopnosti, ale získáváme povzbuzující nový pocit vlastní přiměřené hodnoty.

Nová etapa charakteru cesty lidské existence – přejeme si uvádět do života to, co jsme zažili, hledáme pro to přiměřený výraz a formu uskutečnění.

Náboženské myšlení, o které usiluje náboženská výchova a které je výsledkem religiózní socializace, znamená uvádět do souvislosti události života a světa.

2 CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ MLÁDEŽE

Prostřednictvím různých vědeckých výzkumů přibývá poznatků a ty nově charakterizují i základní psychologické i sociální znaky adolescence. Adolescence se časově překrývá s druhou dekadou života. Z pohledu společnosti jde v tomto období především o hledání životní role, ale psychologii zajímá především hlubší pohled do nitra této dospívající osobnosti, v němž se odehrávají značné biologické,

⁵ Srov. Muchová, L.: *Bůh je jako mrakodrap*, s. 23.

psychické a sociální změny. Jde období plné rozporů, kdy se člověk má vyznat sám v sobě a najde své místo ve světě a ověřuje sám své schopnosti. Jeho úkolem je zorientovat se ve světě a najít se v nějakém přesvědčení.

Mladý člověk v období adolescence vytváří svou vlastní kulturu, potřebuje volnost a možnost experimentovat. Projevuje se i rozdílný postoj k budoucnosti, cítí se ve vztahu k budoucím možnostem svobodný. Adolescent žije naplno, k budoucnosti se upíná pouze v případě, kdy je přítomnost neuspokojující a naopak při obavách z budoucna preferuje současnost.

2.1 UTVÁŘENÍ IDENTITY

Utváření identity je dlouhodobější proces v životě člověka a nedá se zúžit pouze na období adolescence, ale jistě je právě v tomto období základním úkolem. Je to konflikt mezi integrací sama sebe a potřebou vyrovnat se s požadavky společnosti, najít sám sebe a své místo ve společnosti.

Mít identitu znamená také znát odpověď na otázku, kdo jsem, znát sám sebe, rozumět svým citům, vědět, kam patřím, kam svěřuji, čemu doopravdy věřím, v čem je smysl mého života. Patří k tomu ale také zdravé sebevědomí, zodpovědnost a znalost svých možností.

Podle MACKA můžeme odlišit osobní a sociální aspekt identity.⁶ Osobní aspekt identity vychází z vlastní sebereflexe a sebehodnocení, podstatou je vědomí vlastní jedinečnosti a neopakovatelnosti. Odpovídá na otázky: já jsem já a kdo jsem. Sociální aspekt identity je začlenění, pocit spolupatříčnosti. Dalo by se vyjádřit v otázkách: kam patřím, odkud pocházím a kam směřuji.

Správnou sebereflexi ovlivňují fyzické změny, emoční vnímání a vztahy k rodičům. Dospívající je silně ovlivňován potřebou být přijímán vrstevníky. Pokud nedojde k akceptaci od rodičů či vrstevníků nebo autority, dojde k odcizení a pocitu nezakotvenosti.

⁶ Srov. Macek, P.: *Adolescence*, s. 78.

MACEK používá pro popis procesu utváření identity jednotlivce dělení do čtyř období. V časně adolescenci jde o psychologickou diferenciaci, kdy si pubescent začíná uvědomovat svou odlišnost od ostatních vrstevníků ale i od rodičů. Zvyšuje se jeho kritičnost, dospělí a zvláště rodiče ztrácejí hodnotu neomylné autority. Ve vyhraněné podobě vede tento rozpor až ke generalizaci negativního postoje vůči rodičům a dalším formálním autoritám.⁷ Toto období je chápáno jako čas introspekce, zaměření na vlastní pocity, prožitky a myšlenky. Pro sebepoznání je důležité i srovnání s druhými. Dochází právě k odmítnutí původních identifikačních zdrojů. Pro dospívající je důležitá sebeúcta, která může být do značné míry sociálně ovlivněna.⁸

V další fázi zkoušení a experimentování, to je mezi 14. až 15. rokem, získávají mladí lidé pocit, že sami ví, co je pro ně nejlepší. Snaží se zbavit všech závislostí na formálních autoritách. S rodiči často soupeří a snaží se nad nimi vítězit.

Ve třetí fázi má velkou důležitost navazování přátelství. Mezi 16. a 17. rokem dochází k obnovování vazby s rodiči, jejichž autorita je přijímána selektivně. Zvyšuje se zodpovědnost za vlastní chování a jeho důsledky. Je to hledání norem a pravidel ve vztahu k druhým lidem.

Poslední etapou je období konsolidace vztahu k sobě založené na pocitu vlastní autonomie a jedinečnosti. Je to uvědomění si sama sebe v širším časovém horizontu, propojení vlastní minulosti, přítomnosti a další perspektivy. Uvědomění si sama sebe s hledáním, omyly a pochybnostmi.⁹

Jednotlivé stavy identity také souvisejí s odlišnými charakteristikami osobnosti, ne však s inteligencí. Ti, kteří tzv. dosáhli identity, mají častěji pozitivní sebeobran, jsou více flexibilní a nezávislí, častěji také odmítají autoritářství druhých.

Ti, kteří nejsou ještě ve stavu úplné identity, jsou méně flexibilní, méně jistí v soupeření i ve spolupráci. Nejsou tolik spokojeni se svými výsledky ve škole, ve vztahu k budoucnosti zažívají pocit nejistoty. Mají pozitivní představu o sobě

⁷ Srov. tamtéž, s. 79.

⁸ Srov. Vágnerová, M.: *Vývojová psychologie*, s. 225-226.

⁹ Srov. Macek, P.: *Adolescence*, s. 79-80.

i o vztahu k druhým. Tato touha po odkladu dospělosti se může projevovat vášnivým zaujetím pro vybranou činnost, členstvím v pochybné partě, sexuální promiskuitou nebo dokonce vězením či psychiatrickou léčebnou.

Jedinci ve stavu předčasného uzavření jsou spokojeni sami se sebou, ale je nutná závislost na autoritě. Mají nízké sebevědomí, zažívají konfliktní vztahy s druhými. Upřednostňují konvenční styl života.

MACEK popisuje jakýsi status zmatku, rozptýlené identity. Ten je spojován s nízkým celkovým hodnocením, s problémy ve vztazích. Jeho reprezentanti jsou méně rigidní a konvenční ve svém vystupování. Jsou relativně nezávislí a flexibilní, nejsou autoritářští. Ke škole se staví kriticky, nepocítují potřebu dokazovat si vlastní jedinečnost a role.¹⁰

Rozdíl při formování identity je i v tom, zda jde o chlapce či dívky. U chlapců je důležitější profesní orientace, také dokonce politická orientace, zatímco pro dívky je důležitá orientace světonázorová a náboženská. Je jistě ještě velké množství faktorů, které formování identity člověka ovlivňuje.

2.2 SOCIALIZACE A JEJÍ SLOŽKY

Socializace je proces vývoje osobnosti v konkrétním materiálním a sociálním prostředí, ve kterém se člověk ocitá. Jde o vztah společnosti k jednotlivci, avšak i on svým chováním velmi silně tuto společnost ovlivňuje. Při diferenciaci socializace můžeme rozeznat čtyři aspekty tohoto procesu, které uvádí MACEK.¹¹

Složka hodnotově normativní

Zvláštní význam pro socializační zakotvení člověka mají sociální normy, reprezentované sociálními institucemi, do nichž můžeme zařadit nejbližší sociální prostředí člověka, kterým je především rodina, výchovně-vzdělávací instituce, náboženské instituce, také masové vzdělávací prostředky, stávající politický systém apod.

¹⁰ Srov. tamtéž, s. 80-81.

¹¹ Srov. tamtéž, s. 47-48.

Složka mezilidsky hodnotová

Vztahy k druhým jsou významně ovlivňovány právě hodnotově normativní složkou. Vstupují sem ale ještě další faktory, jako je osobní zvláštnosti a konkrétnost jednotlivé situace, a to vážně ovlivňuje osvojení řady sociálních rolí. Některé role získávají vnitřně pro člověka jiný obsah – např. role studenta nebo dcery či syna, a jiné jsou definovány pouze nejasně a nesměle, jako třeba dospívající nebo partner.

Složka rezultativní

Rezultativní složka má za základ odraz normativních principů u lidí. Jde o materiální produkty, kulturu, ale i o jednotlivce jako produkt socializačního procesu.

Osobnostní složka socializačního procesu

Jedinec zde socializuje sám sebe tím, že jeho sebereflexe jej vede k seberealizaci. Existuje řada osobních potřeb, které toto podněcují a rozvíjejí (potřeba začlenění do vztahů, potřeba orientovat se, potřeba vlastní interpretace určité situace, potřeba tvůrčí svobody, hledání smyslu vlastního života).

Proces socializace dospívajících nelze chápat jen jako vrůstání do společnosti dospělých. V důsledku vydělení adolescence jako relativně samostatného a specifického období života vznikl i fenomén nazývaný subkultura mládeže. Vyvíjela se postupně jako opozice ke kultuře dospělého světa, postupně však získala specifitější a relativně autonomní charakter. Vymezila se řada specifických subkultur, které jsou často značně komercializovány. Negativním aspektem subkultury může být fakt, že vede k separaci od světa dospělých a k adolescentnímu moratoriu. Přispívají k tomu i specifické a nápadně vnější znaky, kterými se jednotlivé subkultury mládeže vymezují. Podle MACKA to jsou výrazové prostředky, jako je slang, účes, oděv, hudba.¹²

¹² Srov. tamtéž, s. 49-50.

2.3 PSYCHOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA ADOLESCENCE VZHLEDEM K RIZIKU ODCHODU MLADÝCH LIDÍ Z CÍRKVE

Jak vyplývá z předchozích podkapitol, adolescence je věkovým obdobím, které s sebou nese velké množství specifík. Řada z nich pak může mít vliv na vztah mladých lidí k instancím, jako jsou např. instituce, autority, normy. Je to například fakt, že úsudek adolescenta bývá často ovlivněn emocionálně. Často také dojde k tzv. vystřízlivění, ke konfrontaci reality všedního dne s vysněnými představami a ideály, které vznikají v rámci hledání vlastního postoje.

Dále změny v kognitivních procesech přinášejí nový způsob myšlení a ty spolu s emocionálními přístupy přivádějí adolescenta k objevení síly vlastního rozumu, k přesvědčení, že vše se dá vyřešit tím, že se o tom bude mluvit. Nezanedbatelná je také vysoká míra konfliktů. Navazují se heterosexuální vztahy, snižuje se průměrný věk prvního pohlavního styku až na začátek střední adolescence.

Dospívající je silně ovlivňován potřebou být přijímán vrstevníky, a pokud nedojde k akceptaci od rodičů či vrstevníků nebo autority, dojde k odcizení a pocitu nezakotvenosti. Vývojově psychologická charakteristika tohoto věkového období tedy upozorňuje na určitou krizovost tohoto věku ve vztahu k instituci, jakou je i církev.

3 PSYCHOSOCIÁLNÍ ASPEKTY ODCHODU MLADÝCH LIDÍ Z CÍRKVE

Adolescence je pro člověka období velkých změn a hledání vlastní identity. Potřeba někam patřit a být přijímán, hledání smyslu života nebo ochota k navazování vztahů by mohly být faktory, které budou pozitivně působit v oblasti začlenění a zakotvení mladého člověka v církvi. Různé aspekty, které na to mají menší nebo větší vliv, prezentuje Westerhoffův zkušenostní model víry.¹³ Popisuje stupně rozvoje víry jako zkušenosti, které se v životě člověka vrství jedna na druhou:

¹³ Tento model uvádí Hanesová, D.: *Náboženská výchova v školách*, s. 98-99.

Zkušenostní, odpozorovaná víra: na základě svých dobrých dětských náboženských zkušeností se stává člověk upřímně věřícím.

Společná, kolektivní víra: vytváří se na základě zkušenosti sounáležitosti se skupinou stejně smýšlejících lidí.

Hledající víra: spočívá v hledání nového smyslu víry, který přesahuje předcházející stádia. Mladý člověk si odpovídá na otázky: Kam směřuji? Kdo jsem? O co usiluji?

Vlastní, osobní víra: stává se součástí každodenního osobního života. Dospívající se v tomto stádiu vývoje rozhoduje: Pane, chci žít s tebou a chci jít, kamkoliv mě povedeš.

Mezi třetím a čtvrtým stupněm víry dochází k radikálnímu obratu od víry, která je člověku dána z vnějšku, k víře osobní, která představuje moment vědomého odevzdání se Bohu a Kristu. Mladý člověk, pokud má jeho víra dozrát a má při tom zůstat v úzkém spojení s církví, by měl projít až k poslednímu stupni. Přitom na něj působí řada psychosociálních vlivů.

Skupina vrstevníků přináší mladým lidem pocit sounáležitosti a umožňuje vznik hlubších vztahů. Podle KAPLÁNKA také hraje důležitou socializační funkci a přispívá k rozvoji osobnosti mladého člověka.¹⁴ Křesťanské společenství mládeže je proto místem, kde nejlépe lze uskutečnit naplnění druhého stupně rozvoje víry. Kritickým může být pro tuto fázi fakt, že česká mládež se diferencuje a vyhraňuje. Jedna její část je směřována materialisticky, konzumně, jejím životním postojem je hédonismus. Vzhledem k modernosti kultury prožitku může být její způsob života přitažlivý i pro mladé členy církve (především pro ty s konformními sklony). Druhá část mládeže je zaměřena na kulturu, sport, sebevzdělávání. Věnuje se i duchovnu, klesá však její příklon ke katolické církvi a stoupá počet přívrženců východních duchovních směrů. Spiritualita New Age je přitažlivá pro mladé lidi v tom, že dovoluje vybrat si z velké nabídky duchovních technik a zásad jen ty, které danému jedinci nejlépe vyhovují. Záporné body tu může sklídit i nesmlouvavý postoj katolické církve v otázkách sexuality, protože k erotice nasměrované aktivity jsou u dnešní mládeže nejčastější činností ve volném čase.

¹⁴ Srov. Kaplánek, M.: *Pastorace mládeže*, s. 69-70.

K rozvoji víry mladého člověka také patří hledání smyslu víry, formování vlastního duchovního života. Velký význam tu pravděpodobně hraje setkání mladého člověka se vzory nebo příklady věřících. Ať už jsou to přátelé, známí nebo reprezentanti církve. Na posledně jmenovaných záleží hodně, protože současná mládež hodnotí každou instituci především podle jejích reprezentantů, nejdůležitější jsou pro ni osobní vzory. Na dostatku kvalitních reprezentantů křesťanského života (a církve), kteří budou respektovat současnou psychosociální situaci společnosti a mládeže zvláště, tak svým způsobem závisí míra identifikace mladých lidí s církví a jejich setrvání ve spojení s ní.

Možná nejdůležitějším krokem rozvoje víry je osobní rozhodnutí pro Krista. Kromě již jmenovaných aspektů tu hraje vliv i obraz křesťanů, jaký má o nich společnost.

3.1 PROLÍNÁNÍ MEZI LIDSKÝMI ZKUŠENOSTMI A ZKUŠENOSTMI NÁBOŽENSKÝMI

Základním počátkem zkušenosti, ze kterého se dá podněcovat v zážitku zakořeněná, zralá religiozita, je pravděpodobně rozvíjející se schopnost dospívajícího překonávat náchyllost k nejistotě, strachu a bezcennosti a budovat si namísto toho postoj ke svému okolí a k sobě samému určený jistotou a oceňováním vlastní hodnoty, tedy jednoduše základní důvěru.¹⁵

Vychovatelé mohou svým upozorněním na Boha a Stvořitele podněcovat náboženskou důvěru, která je zakořeněná v zážitku a tím i zralou religiozitu. Rovněž mohou způsobit, že žáci budou citlivě reagovat na svou schopnost a touhu po pocitu jistoty a vlastní hodnoty. Tento předpoklad je potvrzen i pozorováním, které ukazuje, že u nábožensky vychovávaných mladistvých a dospělých pozitivně pociťované rodičovské vztahy a vysoce vyvinutý pocit vlastní hodnoty kladně koreluje s představou akceptujícího Boha, zatímco negativně prožívané rodičovské vztahy a nedostatek pocitu vlastní hodnoty splývají s představou neakceptujícího, odmítajícího Boha, a tím se strachem motivovanou religiozitou.

¹⁵ Srov. Grom, B.: *Nábožensko-pedagogická psychologie*, s. 46.

Dalším znakem zkušenosti, ze kterého může být podněcovaná zralá, v zážitku zakořeněná religiozita, se zdá být schopnost normálně dospívajícího s chutí radostně, obdivně a vděčně se obracet ke světu, především k přírodě, a na základě tohoto pozitivního životního postoje i ochota k religiózně zdůvodněnému, pochvalnému souhlasu k životu vůbec. Takový souhlas předpokládá nosnou základní důvěru a pocit vlastní hodnoty a zahrnuje do toho i náboženskou důvěru v Boha.

Upozorňování vychovatelů na velkého Boha – Stvořitele spojené s modlením, k napodobování kterého děti vyzývají, může podnítit u dítěte už velmi brzy náboženský souhlas, který se projevuje hlavně v oddanosti a v zážitku zakořeněné zkušenosti. Taková klíčová zkušenost je zřejmě možná tehdy, když se náboženské výchově podaří podnítit a dále rozvíjet původní schopnost dospívajícího pro pozitivní postoj k životu.

Třetím východiskem, ze kterého může být podněcovaná v zážitku zakořeněná, zralá religiozita, je schopnost normálně dospívajícího obracet se radostně, se zájmem a soucitně nejen k přírodním jevům, ale speciálně i k lidem a rozvíjet vůči nim profesionální cítění, které se může vyvinout i v etickou a nábožensky motivovanou nesobeckou připravenost k zodpovědnosti.

Jestliže je bází prvního východiska ze zkušenosti vztah k Bohu jako k absolutně hodnému důvěry, tak potom bází druhého východiska ze zkušenosti je vztah k Bohu jako k tomu, který je nadevše hodný lásky a úcty. Třetím východiskem ze zkušenosti je potom vztah k Bohu jako tomu, který je ve své dobrotě a laskavosti ke všem lidem bezprostředně hodný následování a povolává člověka ke společné lásce.¹⁶

Člověk je značně ovlivňován nejen prostředím, ve kterém žije, ale také tradicí, která je mu předávána předcházejícími generacemi a dějinami, o nichž má značné množství poznatků. Proto je potřeba, abychom ke zkušenosti přistupovali kriticky. Člověk procházející zkušeností, není pasivní, ale je aktivní. V každé zkušenosti je přítomna skutečnost, která je jejím objektem a je v živém vztahu k člověku.

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 84.

„Vztahem mezi zkušenostmi, jak jimi lidé procházejí ve svém životě, a mezi náboženskými zkušenostmi člověka s Božím zjevením, jak o nich vypravuje Bible, se zabývá E. Schillebeeckx. Všimá si především měnící se hutnosti poznání v lidských zkušenostech. Pozoruje především jednání lidí v běžném každodenním životě. Konstatuje, že tyto každodenní skutky prozrazují velmi málo o nejhlubších lidských tužbách, myšlenkách a citech. V životě člověka je málo příležitostí, v nichž zakouší něco v nejhlubší vrstvě své bytosti. Přesto v něm takové okamžiky můžeme nalézt. Podle toho, jaká hloubka skutečnosti se v činech člověka objevuje, hovoří Schillebeeckx o hierarchii (posloupnosti podle stupňů důležitosti) pravd obsažených v našich lidských zkušenostech, které děláme v určité historické době a v určité kultuře“.¹⁷

Nejhlubšími zkušenostmi zjevujícími podstatu našeho lidství, jsou zkušenosti člověka s utrpením. V tuto chvíli nalézáme velké okamžiky zjevení skutečnosti spočívající v lidské omezenosti. Neboť zkušenosti, které se obracejí proti člověku, který je zakouší proti jeho veškerému prostředí a celé jeho společnosti, teprve takové zkušenosti pomáhají nám lidem správně kupředu. Nejhlubšími zkušenostmi, které jsou určujícími a nosnými zkušenostmi pro náš život, jsou zkušenosti obrácení skrze zkušenost kříže. Jsou to totiž zkušenosti, které nás nutí k obrácení, ke změně smyslu, k aktivnímu jednání a k bytí.

Nyní si položíme otázku, zda člověk během svého života prochází nějakými zcela konkrétními životními zkušenostmi, které mohou přerůst v náboženskou zkušenost, na jejímž základě si člověk vytváří určitý obraz o bohu. Objevujeme je ve zkušenostech důvěry a lásky. Jak tyto dvě duchovní síly člověk během života prožívá, ukazují jednotlivá životní stádia:¹⁸

Zkušenost bezmezné skrytosti a jednoty – malé novorozeně, které je již fyzicky odděleno od své matky, žije ještě dlouho v její velmi těsné blízkosti a v těsném kontaktu s ní. Jeho nejranější zkušeností je pocit splynutí, svázanosti s celkem. Tímto citem jednoty, která obepíná všechno a všechny, může být později tvořen i vztah k Bohu. Tendenci k aktivitě pro sjednocení můžeme rozpoznat i v mnoha

¹⁷ Muchová, L.: *Bůh je jako mrakodrap*, s. 21.

¹⁸ Srov. tamtéž, s. 24, 25.

mystických tradicích církve. Z téhož citu vychází i celá řada projevů tzv. lidové zbožnosti, kde se daleko častěji objevují mateřské rysy v obrazu Boha než rysy otcovské. Pro náboženskou výchovu má tato první dětská zkušenost nesmírný význam. Člověk si buduje svůj obraz Boha na této pradůvěře, na této bezpodmínečné lásce, která se daruje, aniž by se ptala na výkon obdarovaného. Mateřské rysy Boha vychází ze samého jádra křesťanského poselství – Bůh je láska.

Zkušenost vlastní vůle, síly a odpovědnosti – zejména děti, které prošly zkušeností základní důvěry a bezpečí v raném dětství, nás v následujícím životním období udivují tím, s jakou vehemencí prosazují svou vlastní vůli a moc. Děti ve věku tří let dělají velkou zkušenost s tím, že to, co ho až dosud ohraničovalo, na co bylo příliš malé, může být překračováno. Dospělí dítě staví před řadu pravidel, norem, předpisů a cílů.

Psychoanalýza přisuzuje popsané vytyčení hranic dětskému jednání s rolí otce v rodině. Otec podle této teorie uvolňuje toto úzké spojení s matkou tím, že dítě uvádí do světa venku. Otec je pro dítě přemocným rivalem, který na něj klade nároky a který jejich nesplnění trestá. Dítě tyto hranice vytyčené otcem přijímá jako svůj zákon. Při prohřešku potom pocítuje svůj čin jako trestuhodné provinění proti zákonodárci. I z tohoto důvodu je základní důvěra získaná v raném dětství velmi důležitá.

3.2 ČLOVĚK A JEHO OBRAZY BOHA

Ptáme se, zda mají zkušenosti, které člověk zakouší také podíl na vzniku Božího obrazu. V těchto zkušenostech se odráží zejména dva aspekty vnímání Boha:

Bůh předcházející – je Bohem, o kterém vypovídají mnohé příběhy Bible. Bůh, který vyvolává člověka z domova, kde si to tak pohodlně zařídil, ze země, kde měl všeho nadbytek, z uspořádaného života. Současně však tento Bůh člověku říká: „Já budu s tebou, neboj se.“ Bůh vede člověka do svobody velmi namáhavou cestou,

protože vyžaduje často vlastní svobodné rozhodnutí. Člověk je provázen nejistotou a pochybnostmi. Ale Bůh, který je Bohem před námi, předcházejícím Bohem, nám dodává odvalu, abychom přemáhali překážky a přibližovali se k Božímu království.

Bůh řídící – před tímto Bohem si není člověk nikdy zcela jist. Omezuje ho ve vlastní iniciativě, když se prohřeší proti jeho příkazu, potrestá ho. Je to přísný otec, který vyžaduje poslušnost. Pro mnoho lidí skutečně znamená náboženství v první řadě omezení, příkazy a zákazy. Svoboda pro ně znamená zříci se Boha jako nejvyššího zákonodárce. Tím odstraní ze svého života příkazy a omezení. Věta „Bůh je všemohoucí“ znamená pro mnohé lidi moc, která je vykonávána shora. Často se Boha, který je ztotožněn s touto představou, zříkají především mladí lidé, a opouštějí tak i náboženský způsob vnímání světa a života.

3.3 VZTAH K BOHU A K VÍŘE V OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ

Období dospívání je velmi složitým psychologickým a fyzickým obdobím v životě mladého člověka. Je velmi důležitým a rozhodujícím obdobím života člověka. Stejně tak jako v běžném životě i na poli křesťanství se setkáváme s mnohými překážkami. Mladí lidé jsou velmi citliví na každý podnět zvenčí, o mnohém přemýšlí a zažívají nové situace a vztahy.

Na 2. vatikánském koncilu se také mluvilo o mládeži a všechny tyto impulsy týkající se mládeže se trefně odrážejí v dokumentu Společné synody biskupů Německa „Ziele und Aufgaben kirchlicher Jugendarbeit“, který ve své práci předkládá KAPLÁNEK. Říká se v něm, že pro mnoho mladých, jimž se církev odcizila, jsou právě zase mladí prvními a nejbližšími svědky víry a zástupci církve. Je to i tím, že konflikt generací, který není sice nový, se zdá přirostávat. I skupiny s malým věkovým rozpětím si těžko rozumí; krátkozraké recepty na straně jedné a rezignace na straně druhé nejsou ale východiskem. Mládež a dospělí se budou mezi sebou střetávat v každé době, a ani v církvi tomu není jinak. Člověk má často dojem, jako by proti sobě stály dvě nepřátelené strany. Pro část mladých se církev stala něčím cizím, jiná část mládeže si od církve udržuje kritický odstup a sami ti, kteří se k církvi hlásí, často kritizují její formu i způsoby jednání. I v tomto

protikladu se ale církev projevuje jako „Boží lid, který je na cestě“. Mládežnická práce je v tomto dokumentu pojímána diakonicky – je současně službou církve mládeži vůbec i službou církevní mládeži.¹⁹

Mladí lidé mají tendence vnímat Boha také různými jinými citovými obrazy. Bůh jako fantazie strachu a přání, Bůh je nespravedlivý a víra škodlivá. Bůh je bezmocný a víra neužitečná. Příležitostná víra a víra ve dva světy. Další vývin k náboženské důvěře a k obětavé a poznáním určované religiozitě. Takové vnímání pak velmi ovlivňuje jejich vztah k víře a také vnímání církve a jejích představitelů je velmi zkreslené.

V oblasti víry zakouší mladý člověk také různé situace, ať už jde o konfrontaci s okolím a vrstevníky, nebo v rodině, ve společenství. I v tomto období lze zakoušet zkušenosti s Bohem.

Ve vztahu k sobě samému zažívají zkušenost vlastní identity. Poznávají novou skutečnost, Bůh je můj střed a má síla. Během něho touží mladý člověk nalézt svůj střed a vyjít z tohoto středu, aby dal svému životu tvar a celistvost. Pokouší se nalézt své místo ve společenství, nalézt smysl svého života a trvalou životní orientaci, to vše z vlastního, svobodného rozhodnutí. Tento proces sebehledání a sebenalézání je ztížen postojem okolního světa, který naléhá na přizpůsobení se mladého člověka módě či stylu života. Současně se ale mladý člověk potýká s problémy se svým vlastním nitrem, se svými nejistotami a úzkostmi.

Tato nová životní zkušenost mladého člověka má dopad na rozvoj obrazu Boha. Mladý člověk v této době často tápe. Jeho představy mohou být zcela neobvyklé a snad i problematické z pohledu dogmatiky. Je ale potřeba brát je vážně a hodnotit především směr jejich vývoje. Špatné jsou takové představy, které uvíznou v dětské rovině nebo které neodrážejí hledání mladého člověka.²⁰

Mladí lidé vnímají Boha v období dospívání často jako vztah. Bůh není chápán jako osoba, ale jako děj, jako vztah, který se odehrává mezi lidmi a v nich

¹⁹ Srov. Kaplánek, M.: *Pastorace mládeže*, s. 104-105.

²⁰ Srov. Muchová, L.: *Bůh je jako mrakodrap*, s. 27.

samotných. Pro náboženskou výchovu je důležité, aby mladí lidé měli možnost o svých představách Boha hovořit a aby je mohli ztvárňovat.

Ve vztahu k druhým zažívají dospívající zkušenost lásky a společenství v lásce. Ta je také charakteristická pro období adolescence, mladé dospělosti. Mladý člověk zde navazuje na zkušenost, díky níž se postupně utvářelo jeho „já“. Dělá nový krok k druhé osobě, na kterou spoléhá, kterou miluje, pro kterou se ztrácí, aby v ní našel opět sám sebe. Jde o zkušenost partnerské lásky. Člověk vystupuje sám ze sebe, vydává se. To je často doprovázeno úzkostí. Na druhé straně v lásce člověk nachází sám sebe v novém světle. Není pouze ozářen láskou toho druhého, ale jde o nové, společné světlo. Důležitými aspekty této zkušenosti lásky jsou: zkušenost, že jsem milován bezpodmínečně, zkušenost vzájemného snášení a společný růst.

České Katechetické směrnice také charakterizují období adolescence jako období hledání. Popisují situaci mladých lidí, kdy po skončení školní docházky odcházejí na jiné školy nebo učiliště a často bydlí mimo svoji rodinu. Kněží a katecheté se proto mají snažit, aby jim umožnili zůstat v kontaktu s domovským společenstvím nebo jim nalézt společenství v novém působišti. Podle směrnic se katecheze v těchto společenstvích blíží diskusi, při níž má být přítomen člověk s hlubším teologickým vzděláním, který však do hovoru zasahuje jen v případě úvah a názorů mimo učení víry.²¹

Podle KAPLÁNKA je reálná možnost, že setkání mladých s církví jako institucí, která je nesympatická, může vést k negativnímu vztahu k ní. Záporně tu působí především zdůrazňování institucionální stránky církve (hodností, předpisů), nevlídné prostředí farních kanceláří, touha poučovat nebo rozkazovat. Stejně kontraproduktivně také může působit zmechanizovaná a jednotvárná liturgie, která působí na nezasvěcené jako divadelní představení a navozuje otázku, zda účastníci bohoslužby vůbec věří tomu, co dělají.²²

²¹ Srov. *Katechetické směrnice ČBK*, s. 17.

²² Srov. Kaplánek, M.: *Pastorace mládeže*, s. 80-84.

4 POHLED NA DNEŠNÍ SPOLEČNOST

Mladí lidé podle vyjádření koncilních otců představují v současné společnosti neobyčejně významnou sílu. A i když jejich společenský a politický význam neustále roste, mladí sami působí dojmem, že nejsou dost připraveni pro nové úkoly, které je čekají. Jedním z nich je aktivní účast na apoštolátu: mladí lidé se musí stát prvními a bezprostředními apoštoloy mladých. Dospělí jim v tom mají pomáhat tím, že s mladými navazují přátelský rozhovor, jdou jim příkladem, jsou připraveni k platné pomoci.²³

Nejdůležitějším prostředím pro veškeré učení je rodina, kde děti udělají první zkušenost se zdravou lidskou společností a s církví. Pomáhat rodičům přitom má společnost a církve – ta je svým dětem jako matka povinna poskytnout takovou výchovu, aby byl celý jejich život naplněn Kristovým duchem.²⁴

Podle pastýřského listu našich biskupů Pokoj a dobro je v souvislosti s rozpadem mravních měřítek i hodnotového systému společnosti rodina ve stavu vážného ohrožení.²⁵ Na to má jistě vliv dnešní stav společnosti i prostředí výchovy, kdy se přerušuje soužití více generací i vzájemná pomoc v rámci širší rodiny. Negativní vliv má jistě i velké množství dětí, které vyrůstá v neúplné rodině. Na rodiče jsou dnes kladeny tak veliké nároky, že pro samou starost o finanční zajištění rodiny nemají dostatek času a sil pro nutnou cílevědomou formaci svých dětí.

Bohužel se dnes věřící lidé mnohdy způsobem života neliší od lidí nevěřících. Tradiční náboženská praxe také není uspokojivá. Vztah k Bohu je dnešním člověkem prožíván většinou výrazně individualisticky. Vytrácí se vědomí, že víra v Boha v sobě zahrnuje i praxi příklonu k druhým lidem a ke světu. Vidíme, že organizace společnosti se nepozorovaně a nevědomky zmocnila také víry a náboženství a ovlivnila každodenní život mnoha křesťanů. Boží obraz v původní křesťanské podobě byl téměř ochromen.

²³ AA 12.

²⁴ GE 3.

²⁵ Srov. Pokoj a dobro, s. 50.

Jestliže chce křesťanství znovu odkrýt svou osvobozující sílu pro člověka, pak musí začít představovat protiklad k orientaci, která panuje v naší společnosti. Musí být základem praxe solidarity a pocitu sourozenectví proti převládající individualizaci ve společnosti. Musí odporovat tlaku peněz, trhu s lidskými schopnostmi a ukazovat jiné hodnoty pro nalézání životního smyslu.

Zdá se, že v letech po roce 1989, kdy z našich životů zmizely mezní situace, v nichž jsme se cítili být existenčně ohrožováni, jako by tato životní křesťanská praxe ustoupila do pozadí. Jako by problémy, které nastolil život v těžce se rodící demokratické společnosti, byly zvládnutelné jen pomocí lepší organizace a nastolením dokonalejšího systému. Anebo naopak. Jako by možnost zachovat křesťanský způsob života přímo vyžadovala úprk z tohoto světa, svědčícího o konfliktech a podvodech a vrhajícího člověka do existenční nejistoty. Množí se nesváry a konflikty na jedné straně a zklamání a tiché opouštění pevných křesťanských pozic v životě na straně druhé. Ubývá dětí v předmětu náboženství a vyprazdňují se kostelní lavice.²⁶

Lidé u nás jsou do značné míry ovlivňováni nejen tím, co proběhlo ve světové církvi, což je v tomto století zejména 2. vatikánský koncil, reakce na něj a vyrovnávání se s důsledky dnes už padesátileté cesty svobody a demokracie od druhé světové války. Ale také jsou poznamenáni dobou nacistické okupace, komunistické diktatury, naší kolaborací s těmito totalitními režimy i rezistencí vůči nim, prostě celou naší historií.

Proud života české společnosti jde v mnohém jinudy, než kudy vede řečiště křesťanské víry a praxe, čehož jsme každodenně svědky.

„Jsme křesťany ve světě, kde je ještě hodně kostelů, Božích muk a také něco derivátů křesťanských myšlenek a zásad, kde už zase není ostudou být křesťanem, ale kde.“²⁷

- křesťanská morálka není základem obecně uznávaného hodnotového systému

²⁶ Srov. Muchová, L.: *Bůh je jako mrakodrap*, s. 39.

²⁷ Opatrný, A.: *Pastorace v postmoderní společnosti*

- se sice slaví křesťanské svátky, ale lidé většinou neznají jejich skutečnou náplň
- společnost jako celek dost dobře neví, co si počít s církvemi, jak se na ně dívat
- existuje určitý strach, aby církve nemluvily do veřejných věcí a do otázek morálky“

Náboženský rozměr člověka, náboženské potřeby a náboženské chování jsou prvky, které se vůbec nemusí krýt s tím, co obsahuje křesťanská víra. Jinak řečeno: křesťanská víra se do jisté míry manifestuje nábožensky, uspokojuje také náboženské potřeby člověka, ale tyto potřeby mohou být v mnohém naplněny i mimo oblast křesťanství, ba i mimo oblast kteréhokoliv velkého náboženství.

Důležitou charakteristikou postmoderního člověka v náboženské oblasti je to, že považuje oblast svého náboženství za striktní soukromou věc a má tendenci si své vlastní náboženství sestavovat na způsob stavebnice z řady prvků, případně i z řady různých náboženství, které si oblíbí nebo které považuje za výhodné.

Náboženství se stává čím dál tím víc výhradně privátní záležitostí jedince. Toto zesoukromění náboženství má na evropském západě i v postkomunistických zemích sice různé kořeny, ale výsledek je podobný či stejný. Spolupůsobí zde ovšem i na jedné straně vysoce ceněná subjektivita a svoboda jedince a na druhé straně paradoxně strach z velké svobody a tím i velké odpovědnosti.²⁸

Dnešní člověk hledá náboženské prožitky a náboženské vazby. To ale ještě nemusí znamenat, že automaticky hledá Boha, církev a spásu v pojetí křesťanských církví. Člověk spíše než absolutno hledá dnes relativno, které ho uspokojí.

Církev je chápána také jako organizace, kde se vykazuje činnost a kde mnohdy lidé v nižším postavení chtějí obstát před svými nadřízenými.

2. vatikánský koncil si v pastorální konstituci *Gaudium et spes* všímá toho, že ve společnosti dochází k psychologickým, mravním a náboženským změnám:

²⁸ Srov. Opatrný, A.: *Pastorace v postmoderní společnosti*, s. 23.

„Změna myšlení a struktur často uvádí v pochybnost přejaté hodnoty, a to zvláště u mládeže. Mládež nezdědala ztrácí trpělivost a z nespokojenosti se i bouří; uvědomuje si svůj význam ve společenském životě a chce se na něm co nejdříve podílet. Proto se rodiče a vychovatelé setkávají při plnění svých úkolů s rostoucími obtížemi.“ Konstatuje také, že mnoho lidí dochází k živějšímu smyslu pro Boha, na druhé straně ale že se masy v rostoucí míře s náboženstvím prakticky rozcházejí.²⁹

Situace ve společnosti nutně ovlivňuje i názory a postoje mládeže, které si nesou dále do života a které je ovlivňují i na cestě víry.

Zkušenosti člověka jsou ovlivňovány současnou kulturou, která je charakterizována např. KEHLEM jako společnost prožitku.³⁰ Přejdem od společnosti skromnosti ke společnosti nadbytku se zásadně změnil životní postoj většiny lidí. Krásný je pro ně ten život, který umožní něco prožít. Mluví se o estetizaci všedního dne. Všední život, denní potřeby a úkony, i lidské tělo jsou utvářeny tak, že nabývají kvalitu zážitku. Zážitek se stává určitou životní filozofií a je projevem osobního stylu. V sociální skutečnosti dochází k novým tvorbám prostředí, které se snaží umožnit jak individualizaci (osobní styl), tak i kolektivizaci (sociální bezpečnost). Vznikají tak prostředí orientovaná na zážitky, ve kterých mladí lidé vyrůstají a jsou jimi ovlivněni. Mezi různými jednotlivými prostředími však panuje zjevně značné vzájemné nepochopení a podceňování. To může být překážkou v kontaktu s církví a náboženstvím a tak znesnadňovat prožití pozitivních náboženských zkušeností, nutných pro naplnění první fáze rozvoje víry, jak je popsána v kapitole Psychosociální důvody odchodu mladých lidí z církve.

Mění se také sociální podoba církve. Do krize se dostává vrstva věřících silně identifikovaných s církví. Tradiční typ religiozity byl totiž vázán na určité sociokulturní prostředí, které zaniká, a tito křesťané nejsou schopni předat svůj typ zbožnosti mladé generaci. Jiný typ neuznávají nebo nemohou nabídnout. Mladá generace si tak musí hledat novou cestu k víře sama. KEHL mluví

²⁹ GS 7.

³⁰ Srov. Kehl, M.: *Kam kráčí církev?: diagnóza doby*, s. 26-28.

o odinstitucionalizování křesťanského náboženství. Říká, že veřejněcírkevní podoba víry, která dosud udávala tón, je stále více chápána už jen jako pozadí nebo rámec vlastnoručně projektované religiozity nebo je používána jako kulturně-historicko-estetická zásobárna, ze které může každý čerpat podle svého vlastního uvážení. Mnozí křesťané tuto dalekosáhlou změnu v sociální struktuře církve zakoušejí jako velké osvobození z úzkého, uzavřeného a často také úzkostlivého církevního smýšlení, které zažili jako stinnou stránku prostředí katolicismu.³¹ Je tu ale důsledek značné ztráty orientace a jistoty ve víře, která může být kritická především pro hledajícího mladého člověka.

5 RŮZNÉ POHLEDY NA PROBLÉM ODKLONU ČI ÚPLNÉHO ODCHODU OD VÍRY A CÍRKVE

V této kapitole pojednávám o problému odklonu či úplného odchodu od víry a církve z několika různých pohledů. Jednak z pohledu Bible, druhak z pohledu církve. Dále pak popisují několik aspektů odchodu od víry a církve jako jsou vlivy ostatních členů církve, vlivy charakteru církve a jejího učení, církev jako instituce, osobní víra a psychosociální specifika adolescentního věku.

5.1 ODPAD OD VÍRY Z POHLEDU BIBLE

Ve Starém zákoně je Bůh jediným bohem židovského národa, který si vyvolil mezi všemi národy.³² Tato jedinnost je vyjádřena v Desateru: „Nebudeš mít jiného Boha mimo mne.“³³ Ve Starém zákoně není přesná definice hříchu, ale pojem hříchu je totožný s pojmem odpadu od Boha. Odpadnout od víry v boha je u starozákonních Židů považováno za největší provinění. Hospodin uzavřel s Izraelem smlouvu, na jejímž základě je tento vztah přirovnáván k manželství.³⁴ Odpadnutí od víry v Hospodina, které vedlo k modloslužbě, je srovnáváno

³¹ Srov. Kehl, M.: *Kam kráčí církev?: diagnóza doby*, s. 30.

³² Ex 20, 2; Dt 6, 4

³³ Ex 20, 3

³⁴ Iz 54, 5

se smilstvem.³⁵ Kvůli tomu je odpad od pravé víry v jednoho Boha pro pravověrné Židy mnohem horší než cokoli jiného, i mučení a smrt, jak to ukazují knihy Makabejské.³⁶ Bůh také nevěrnost svého národa přísně trestá: nechá například zabít všechny, kteří se klaněli zlatému teleti.³⁷ Také přikazuje usmrtit toho, kdo svádí druhé k modloslužbě, i kdyby to byla vlastní žena neb nejlepší přítel.³⁸

Příčiny odpadu od víry v Boha jsou ve Starém zákoně popisovány různě. Může to být třeba uctívání mrtvých nebo soch či obrazů,³⁹ za příčinu neznalosti Boha může být považována i nevědomost. Ta ale není považována za omluvitelnou.⁴⁰ Jinými důvody, proč lidé opustí uctívání jediného Boha, může být nedostatek pokory a důvěry v něj,⁴¹ nebo i ctižádost a touha po moci v době, kdy není víra v Boha „v módě“.⁴²

V Novém zákoně nabývá vztah k Bohu jiného rozměru. Boží syn Ježíš Kristus se stává základem církve, která je jeho mystickým tělem. Každý věřící se pak stává částí tohoto těla, jejím údem.⁴³ Při tom si ovšem zachovává svou jedinečnost, každý se podílí podle svých schopností a podle toho, k čemu byl Bohem vyvolen.⁴⁴ V Pavlových listech můžeme sledovat situace, ve kterých dochází k odklonu od víry v Krista. Vždy je přitom vyjádřeno velmi pevně, kategoricky, jak se k problému autor listu staví. U modloslužby jde o snahu vrátit bratry

³⁵ Např. Jer 3, 9; 5, 7

³⁶ 1 Mak 2, 19-22

³⁷ Ex 32, 26-28

³⁸ Dt 13, 6-10

³⁹ Mdr 14, 15-20

⁴⁰ Mdr 13, 1-9

⁴¹ 1 Mak 1, 11

⁴² 1 Mak 2, 17-18

⁴³ Řím 12, 4

⁴⁴ 1 Kor 12, 19

do společenství s Kristem,⁴⁵ u smilstva o jednoznačné odmítnutí takového člověka.⁴⁶

Sebe Ježíš líčí jako dobrého pastýře, kterému záleží na všech ovcích, a má i jiné, které musí k sobě přivést.⁴⁷ Tento Ježíšův výrok ukazuje, že „i lidé mimo církev jakkoli mají pravdu a milost, jest pravdou a milostí Církve, poněvadž toho dosáhli buď od Církve, nebo vzhledem k Církvi. Církev je samospasitelná a s příslušností ke katolické církvi stojí a padá spasení člověka – jinak by totiž církev popřela podstatu Kristova poslání.“⁴⁸ Toto tvrzení se také opírá o výrok Petra, že v nikom jiném než v Ježíši není spásy.

5.2 OKOLNOSTI ODKLONU MLADÝCH LIDÍ Z POHLEDU CÍRKVE

Církevní otcové odklon a odpad od víry odsuzují velice tvrdě. Kdokoli se od církve odloučil, je cizincem a nepřítelem, nemůže již mít Boha za Otce a církev za matku. V rozkolu vidí útok na Krista a drásání jeho mystického těla – církve.

Tento postoj jako oficiální stanovisko církve zůstal prakticky nezměněn až do 2. Vatikánského koncilu. Druhý vatikánský koncil vydáním věroučné konstituce o církvi „Lumen gentium“ toto učení změnil. Podle ní ke katolické jednotě Božího lidu patří jak věřící katolíci, tak ostatní věřící v Krista, tak i všichni lidé bez výjimky. Církev je tak spojena s křesťany – nekatolíky i s Židy. Plán spásy se také vztahuje i na ty, kteří uznávají Stvořitele. Přesto však zůstává v platnosti, že jedinec Kristus je prostředník a cesta ke spáse a stává se přítomným ve svém těle – církvi. Proto by podle Lumen gentium nemohli být spaseni ti lidé, kteří vědí, že Bůh prostřednictvím Ježíše Krista založil církev jako nezbytnou, a přesto by do ní nechtěli vstoupit nebo v ní vytrvat. Také říká, že kdo nevytrvá v lásce, nedosáhne

⁴⁵ Ga 4, 8-19

⁴⁶ 1 Kor 5, 1-5

⁴⁷ Jan 10, 15-16

⁴⁸ Hlouch, J.: *Problém odpadu od Církve*, s. 38.

spásy, i kdyby byl začleněn do církve. Zůstane sice v církvi tělem, ale ne srdcem.⁴⁹ Na tato slova se odkazuje i Katechismus katolické církve.⁵⁰

2. vatikánským koncilem se také změnilo sebepojetí církve, kdy vedle chápání církve jako mystického Kristova těla byl zdůrazněn obraz církve jako putujícího Božího lidu.⁵¹ Církev chápe věřící jako poutníky, vidí v nich obraz Izraelitů jdoucích do zaslíbené země, je více otevřená reformám. MUCHOVÁ říká, že dokonce tento model vyžaduje stálé změny. Má to ale i další aspekt, jako u všech tradičních silných institucí. Musí po teoretickém novém zamyšlení být počítáno i u církvi s dlouhým praktickým procesem přeměny se značným zmatením rolí – u kléru, katechetů, rodičů atd. Těžkost hledání nových forem a přístupů tak může být i faktorem, který ovlivňuje postoj mladých lidí k církvi.⁵²

5.3 KATEGORIZOVANÝ POPIS ASPEKTŮ ODCHODU OD VÍRY A CÍRKVE

V této kapitole popisují nejčastější aspekty odchodu od víry a církve tak, jak je popsala Ludmila Ehrlichová ve své diplomové práci Příčiny odchodu adolescentů z církve v roce 2005. Vedoucím práce jí byla PhDr. Ludmila Muchová, PhD. Ehrlichová provedla kvalitativní výzkum formou dopisů, kdy se dotazovala na důvody odchodu mladých lidí z církve. V provedeném výzkumu jsou nejčastěji uváděné důvody odchodu mladých lidí z katolické církve dané chováním a jednáním jejich jednotlivých reprezentantů nebo členů. V následujících podkapitolách uvádím důvody odchodu adolescentů tak, jak byly vyhodnoceny Ludmilou Ehrlichovou.

⁴⁹ LG 13-16.

⁵⁰ KKC 846.

⁵¹ LG 9.

⁵² Srov. MUCHOVÁ, L.: *Úvod do náboženské pedagogiky*, s. 54.

5.3.1 ASPEKTY ODCHODU OVLIVNĚNÉ OSTATNÍMI ČLENY CÍRKVE

Život kněží – většina kněží žije odtržena od reality a nechápe nebo se nezajímá o běžné problémy věřících. Řada kněží je označována za neschopné – neumí zaujmout svými názory ani postoji, jsou znudění a bez radosti. Kázání jsou monotónní, nudná a plytká, někdy jsou to pohádky, jindy autoritativní poučování. Požadavek na kázání přijatelné pro adolescenta – musí být srozumitelná, jasná a podložená příklady ze života. Kněží také neumí mluvit s mladými lidmi nebo odpovědět na jejich otázky – mají problémy s komunikací s mladými, v podání a srozumitelnosti. Nejsou vzorem, neumí dát ostatním příklad hodný následování. Když se najde kněz, který je skvělý a schopný, po jeho odchodu z farnosti a přerušení osobní vazby dochází ke krizi víry a odchodu od církve. Nevěrohodnost života kněží – hlásají to, co sami nedělají. Je poukazováno na situaci a sváry uvnitř církve, na sexuální život kněží. Církevní představitelé jsou charakterizováni jako ti, kdo mají uhlazené úsměvy a tvrdá srdce.

Život laiků – jako negativní příklad a důvod rozchodu s církví jsou zmiňováni zfanatizovaní křesťané, jejichž postoj odrazuje, stejně jako slepá víra nedovolující vidět to, co takoví věřící vidět nechtějí. Stejně tak působí lidé, kteří jsou slabí a zranitelní, ačkoli by jim víra měla dávat sílu a jistotu – v jejich přítomnosti mají mladí pocit napětí a ostražitosti, aby se nedotkli něčeho příliš zranitelného. Věřící často nemohou být mladým lidem příkladem, protože to jsou ušláplí outsideři. Také se mladí lidé setkali s věřícími, kteří byli zkažení, dělali docela škaredý věci a tak svým příkladem působili nevěrohodně a pohoršlivě. Často lidé, kteří mají povědomí o morální správnosti, tuto nedodržují a ještě ostatní pokoušejí. Mladí jsou citliví na opravdovost a tím i věrohodnost života věřících.

Život všech věřících – církevní život podle dotazovaných sám o sobě nevypadá lákavě. Děti i někteří dospívající nevědí, co při mši prožívají, zpívají nebo se modlí. Adolescenty také ovlivnily nejrůznější druhy moralizování ze strany křesťanů. Jde o obavy, aby v přítomnosti věřících nepoužívali výrazy, které by mohly zlehčit jejich víru, o nutnost krotit se v jejich přítomnosti, nepoužívat jistý druh humoru. Může to vést také k tomu, že v jejich přítomnosti se mladý člověk cítí horší než oni, málo citlivý a empatický. Po moralizujících výtkách ze strany zbožných farníků tak

v jednom dospívajícím dozrál pocit, že církev, která byla vždy spíše útočištěm, začala útočit a důvěra v ní začala upadat.

5.3.2 ASPEKTY ODCHODU OVLIVNĚNÉ CHARAKTEREM CÍRKVE

A JEJÍM UČENÍM

První skupinu těchto důvodů k odchodu je možno charakterizovat jako názory, že křesťanství a křesťanské církve jsou přežitek. Být křesťanem je projevem zastaralosti, je nemoderní, v kursu jsou teď jiné formy religiozity. Patří sem i projevy postmoderního sekularismu – názor, že víra je jen berlička pro slabé povahy, že je to iracionalita, že je to tabu, o kterém se nesmí mluvit nebo dokonce pochybovat.

Druhá skupina důvodů se týká charakteru církevní instituce. Jeden názor říká, že církev není a nemůže být chápána a přijímána jako instituce, ale že je jen soudržností ve víře. Proto je jen jedna církev a pluralita církví je nemožná. Kvůli tomuto problému jsou jednotlivé církve nepřijatelné. Jiný názor však říká, že církev není tvořena společenstvím, ale konkrétními jedinci. Církev sama sebe ohraničuje a vymezuje na základě lidských parametrů, i když se schovává za absolutní hodnoty.

Třetí skupina jsou důvody kritizující obraz Boha, který předkládá církev. Církev udělala z Boha puritána, který nás sleduje a smyslem života je se mu zavděčit. To je nepřijatelné, protože to odporuje tomu, že nám Bůh dal svobodu, za slovem svoboda by nemělo být žádné ale. Jiný názor kritizuje církev za to, že dává Bohu pohlaví a mocenské nároky na nás samé, že nás udržuje ve stálém strachu z Božího soudu.

Čtvrtou skupinu tvoří převzatá kritika katolické církve, která se objevuje v mnoha podobách, ať už jako historická, protestantská nebo islámská.

Poněkud ambivalentní hodnocení má u dotazovaných liturgie. Na jedné straně je hodnocena jako nudná a nezajímavá nebo nesrozumitelná. Na druhé straně ale mladí oceňují kladně liturgickou hudbu, ať už jako posluchači nebo zpěváci, a s tím související pozitivní atmosféru v kostele. Dokonce mladé lidi, kteří se jinak

staví k církvi jednoznačně negativně, hra varhan a související atmosféra v kostele naprosto uchvacuje.

5.3.3 ASPEKTY ODCHODU DANÉ VZTAHEM K CÍRKVI JAKO INSTITUCI

Zde je věnována pozornost vztahu dotazovaných mladých lidí k římskokatolické církvi jako instituci.

Velká část dotázaných církev prakticky nepotřebuje. Základem pro tyto dospívající je dobrý osobní vztah s ostatními mladými lidmi, ať už křesťany nebo nekřesťany. Také jsou mladí, kteří se snaží žít podle svého svědomí a vnímají při tom Kristovu přítomnost, modlí se k němu. Říkají: „Nejdůležitější je věřit a já věřím.“

Část mladých církevní instituci odmítá. Autorka pro charakterizaci tohoto postoje užívá citát: „Nechci se zařadit do nějakého stáda, protože je to tak správné.“ Jiný názor je, že pokud člověk věří, ví to, a nepotřebuje to stvrzovat křtem, nepotřebuje „na to mít papír“.

Další část dotazovaných potřebu zařazení do římskokatolické církve relativizuje. Římskokatolická církev podle nich není jediná pravda, jak se snaží někdy prezentovat, není jedinou možností k uctívání Ježíše Krista.

Poslední část dotazovaných mladých lidí využívá možnosti, které instituce církve poskytuje. Je pro ně důležitý především vztah, který mají ke svým křesťanským kamarádům a kamarádkám, a nepodstatné je jejich vyznání. Pokud jsou skvělí, je jedno, k jaké patří církvi.

5.3.4 ASPEKTY ODCHODU OVLIVNĚNÉ OSOBNÍ VÍROU

V této kapitole charakterizuje autorka aspekty odchodu mladých lidí z církve podle toho, jak popisují svoji víru.

Pro jednu skupinu mladých je víra prezentovaná katolickou církví nepravdivá. Může sem být zařazen i názor, že kdyby Bůh doopravdy byl tak dobrý, jak křesťané

říkají, tak by ... nezemřelo tolik dobrých lidí na rakovinu a ti špatní tu zůstali, nedovolil by tolik válek a tak podobně.

Pro další dospívající je víra nepotřebná. Mají dojem, že jim nic neschází ani nechybí, nemají z ničeho strach a tak nic nepotřebují. V jejich racionalistickém pojetí je víra jen berlička, o kterou se oni momentálně nepotřebují opírat, protože jsou dostatečně silní. Důležité je, když se řídí svým vlastním svědomím.

Víra se v průběhu dospívání také může stát nezajímavou. Mladý člověk říká: „Mě to všechno přestalo najednou bavit.“ Do kostela chodí jen ze zvyklosti a/nebo aby někoho neurazil. Nedokáže si z účasti na životě v církvi nic odnést, nic mu to nedává. Je lepší se dívat na televizi nebo hrát hry na počítači.

V nevěřícím prostředí, například po konverzi mladého člověka ke křesťanství, se může stát víra přitěžující okolností. Příbuzní a známí dospívajícího nechápou, odrazují a kritizují. Je pro něj potom těžké se k víře veřejně přiznat.

Víra ale může být pro mladé i obohacující. Nastává ale také v životě některých mladých situace, kdy tento aspekt víry objeví až ve společnosti věřících jiného vyznání nebo náboženství.

5.3.5 ASPEKTY ODCHODU DANÉ PSYCHOSOCIÁLNÍMI SPECIFIKY ADOLESCENTŮ

Tyto aspekty se týkají především procesu identifikace dospívajících. Sami mladí říkají, že pocit smyslu má obrovskou sílu, což je i pro církve pastorační potenciál. Pokud ale není využit, mladý člověk často kolem sebe pociťuje bolestný nedostatek transcendentální roviny a vrhá se po všem, co by mu mohlo ukázat směr pomoci v hledání. Pokud se mu ho nepodaří najít, má pocit prázdnoty, který naplňuje pitím, hledáním jak se zabavit, koncerty nebo známostmi. Může také mít pocit, že pravda, kterou hledá, se vlastně ani nedá najít.

Jiným projevem hledání dospívajících je touha všechno vyzkoušet, ověřit si na vlastní kůži. Mladý člověk při hledání identity často experimentuje, ať už se jedná o oblečení, účes nebo jiné projevy. Následná nepřiměřená, nelogická,

moralizující nebo autoritativní argumentace ze strany věřících pak zpravidla působí na mladé tak, že s takovou netolerantní církví nechtějí mít nic společného.

Další oblastí, která může působit směrem k odchodu mladých z církve, je socializace v kombinaci se zdůrazněným požadavkem vlastní svobody. Mladý člověk chce o sobě rozhodovat sám, chce být sám sebou. Potřebuje se pro víru sám rozhodnout, přijmout ji za vlastní. Církev mu ale dává autoritativní příkazy, má na něj morální požadavky, které nijak neodůvodňuje. Víra je postavená jen na slovech někoho jiného a ne na osobním vztahu k Bohu, protože nemá příležitost ho navázat a zažít. Dospívající člověk má pak pocit, že pokud bude žít podle příkázání, nebude sám sebou, bude prostě jiný. Miluje svůj život a chce pro něj jen to nejlepší, ale to život podle příkazů církve není.

Pravděpodobně nezanedbatelný vliv má také zvýšená emocionalita. Sami mladí přiznávají, že konflikty jsou v období dospívání na denním pořádku.

6 NA CO SE ZAMĚŘIT V PASTORAČNÍ ČINNOSTI

Položme si na tomto místě otázku, jak v předešlých kapitolách popsané postřehy zahrnout do pastorační činnosti. Při rané náboženské výchově čtyř až šestiletých dětí by se mělo předcházet masívní materializaci představy Boha a mělo by se zprostředkovávat takové chápání Boha, které obsahuje už od počátku zduchovněné prvky a které se v průběhu vývoje budou moci jasněji odlišovat od prvků výlučně tělesných a chápaných bez možných dalších podobností. Tento cíl však vyžaduje, aby toto první náboženské zaučování oslovovalo důsledně vnitřní zkušenost, tedy že o Bohu nemluvíme jako o někom, kdo existuje a koho si můžeme představovat. Vystříháme se uvádět Boha pomocí názorných jazykových obrazů, dítě povzbudíme k meditování a ne k fantazírování, podporujeme schopnost soustředění a tím ulehčování rozlišení subjektivního a objektivního světa, vnitřní a vnější, duchovno a duševno a materiální svět.

U šesti až dvanáctiletých dětí je také nutné oslovovat cílevědomě a důsledně vnitřní zkušenost. S přibývajícím schopností reflexe by bylo potřebné upozornit na to, že tako zkušenost je něco vnitřního i materiálního, takže přítomnost

a podstata Boha se též bude chápat jako něco netělesného, duchovního a přece reálného.

U mladistvých bude potřebné soustředit se ve výchově na stejné prvky jako u předcházející věkové skupiny, samozřejmě formami, které jsou přiměřené jejich vyšší reflexní úrovni. Kromě symbolického vyprávění o Bohu je také třeba vysvětlit osobitost a význam zjevení, o kterých mluví Bible.

„Pro praxi náboženské výchovy to tedy znamená asi tolik:

- Když se rodiče na dítě zlobí, nemají se odvolávat především na Boha, ale na důsledky, které dítě působí druhým lidem svým chováním.
- Když rodiče chtějí, aby dítě bylo hodné, nemají se hned odvolávat na Boží vůli.
- Při výchově k pokání nemá být ústředním bodem Bůh, ale trpící bližní.
- Když vychovatelé hovoří o Boží vůli, mají hovořit o jeho vůli ke spolulidství a k laskavosti vůči lidem.
- Když hovoříme o Boží všemohoucnosti, máme hovořit také o jeho bezmoci.
- Vždy když hovoříme o Božích přikázáních, máme hovořit i o našem sebeurčení a svobodě“.⁵³

„Nezbytnými prvky pastorační práce pracovníků v pastoraci jsou:⁵⁴

Osobní nasazení jako postoj je nezbytné u všech křesťanů, kteří jsou v činné fázi života a kterým na církvi záleží.

Vzory – směrodatné osoby jsou důležité i v oblasti církve, a to nejen pro dospívající a mládež. Život z víry je třeba vidět na konkrétních příkladech současníků.

Duchovní doprovázení, rozhovor o osobních cestách víry, poučená a rozumějící asistence v obtížných životních zkouškách nebo v období rozhodování, sledování a podpora osobního růstu víry a lidského dozrávání – to jsou požadavky na růst

⁵³ Muchová, L.: *Bůh je jako mrakodrap*, s. 27.

⁵⁴ Opatrný, A.: *Pastorace v postmoderní společnosti*, s. 34.

kvality křesťanského života. Je známou a nepříjemnou skutečností, že osob schopných kvalitního doprovázení není k dispozici mnoho. Nejen pro nedostatek kněží, ale i pro různost obdarování v církvi je nutné uznat, že v některých ohledech jsou doprovázení schopni i laici, kterým je potřeba ovšem poskytnout další vzdělání a prostor i důvěru k této službě.

Možnost účasti v přiměřeném společenství – sdílení a tolerance, pestrost forem a výrazových prostředků, to vše spojené s usilováním o jeden společný podstatný cíl, jsou nutnými předpoklady existence křesťanů ve společenstvích různých typů a jejich užitečnosti pro celek církve“.

Každý, kdo chce s mládeží pracovat, musí být připraven brát stále znovu na vědomí změny sebe prezentace mládeže a vážně se mladými lidmi zabývat. Znamená to hlavně, že bude schopen naslouchat a vydržet otázky, zkoumat jejich pozadí i projevy mladých, bude ochoten prožívat a reflektovat s mladými lidmi základní zkušenosti, bude schopen se stále znovu učit a růst ve víře i porovnávat tradiční hodnoty. Hlavním prostředkem setkání mladých s Kristem a církví je totiž skupina vrstevníků.⁵⁵

Církev se má ujímat hledajících, bloudících, pochybujících. A může tak činit právě v katechezi, která je velmi otevřeným polem a lidé jsou ještě ochotní jí naslouchat. Katecheze se má upínat na předávání víry a tak uznávat jen tu práci s lidmi, v níž se učí modlit, jsou vedeni k eucharistii a cvičí se v plnění Božích přikázání. Nadto ale dnešní mladí a hledající dávají přednost ověření pravdy na vlastní kůži. Jejich emocionální a životní nejistota vyžaduje takové uvedení do tajemství Boha, které bere vážně antropologickou aplikaci víry, které tedy plně uskutečňuje souvislost mezi vírou a životem. Víra člověka nemůže být postavena mimo všední život. Osobně zprostředkovaná víra je pokračováním cesty 2. vatikánského koncilu, kdy uvést do víry znamená vzít společně život každého člověka do víry v Boha, který se stal v Ježíši Kristu člověkem a vstoupil do dějin.

⁵⁵ Srov. Kaplánek, M.: *Pastorace mládeže*, s. 107-125.

7 PRINCIP KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU

V této kapitole se už zabývám přípravou na samotný výzkum a praktickou část mé práce. Protože jsem se rozhodla pro výzkum v oblasti týkající se problému odklonu a opětovného příklonu k církvi a k víře a zvolila metodu kvalitativního výzkumu, zabývám se zde teoretickými přípravami na výzkum. Popisuji hlavní složky kvalitativního výzkumu tak, jak je popisuje J. Hendl ve své knize Úvod do kvalitativního výzkumu.

7.1 HLAVNÍ SLOŽKY KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU

V podstatě jsou tři složky kvalitativního výzkumu. První složkou jsou údaje, které mohou pocházet z mnoha zdrojů. Druhou složkou kvalitativního výzkumu jsou různé analytické nebo interpretační postupy, s jejichž pomocí docházíme k závěrům nebo teoriím. Tyto postupy obsahují techniky konceptualizace údajů, ke které dochází v rámci procesu nazývaného kódování. Písemné a ústní výzkumné zprávy jsou třetí složkou kvalitativního výzkumu.

7.2 TYPY KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU

Kvalitativním výzkumem je například zakotvená teorie, etnografie, fenomenologické pojetí, životní historie nebo analýza rozhovoru. Tyto typy mohou a jsou užívány badateli v různých disciplínách. Výsledky výzkumu mohou sloužit k vyjasnění a ilustraci kvantitativních výzkumů, ke tvorbě výzkumných nástrojů, k vývoji určitých pojetí, k hodnocení projektů, k poskytnutí informací pro komerční účely, jako pomůcka pro praktiky, a také mohou sloužit cílům politickým, stejně jako cílům poněkud vědečtějším, jako je tvorba základní báze znalostí.

Jeden z hlavních sporů v oblasti kvalitativního výzkumu se týká pojetí analýzy. Do jaké míry by se údaje měly interpretovat? Je charakterizováno několik různých přístupů k této problematice. Někteří badatelé se domnívají, že údaje samy o sobě by se neměly analyzovat vůbec a že úkol badatele je spíše údaje shromažďovat a prezentovat je tak, že informátoři mluví sami za sebe. Cílem je podat čestnou zprávu s minimem interpretace nebo zcela bez ní o vyslovených slovech nebo

pozorování badatele. Tato skupina badatelů tvrdí, že informátorův pohled na realitu nemusí být nutně pravdivý, nicméně je předkládán se stejnou mírou spontaneity a smysluplnosti, s jakou byl původně vyjádřen. Filozofickým principem, který je v základech tohoto pojetí, je prezentovat věrný popis, přičemž údaje nejsou ovlivňovány badatelovými tendencemi ani jeho přítomností. V této perspektivě je badatelovým úkolem naslouchat a sdělovat, podobně jako třeba novinář.

Jiným kvalitativním badatelům jde při analyzování a prezentaci svých záměrů o přesný popis. Protože není možné, aby badatel čtenářům prezentoval úplně všechny své nashromážděné údaje, je nutné tyto údaje redukovat. Podstatné je prezentovat přesný popis daného předmětu výzkumu, třebaže nejsou nutně představeny všechny údaje, které jsme zkoumali. Redukování a uspořádání materiálů tady samozřejmě zastupuje výběr a interpretaci. Badatelé, kteří jsou zastánci přesných popisů nebo kteří je primárně produkují, také často prokládají dlouhé popisné pasáže a citáty z výzkumných rozhovorů svými vysvětlujícími poznámkami. Účelem ilustrativních materiálů je ukázat, jaký je pozorovaný svět ve skutečnosti, zatímco badatelovy interpretace by měly reprezentovat poněkud objektivnější konceptualizaci této skutečnosti. Interpretace popisného materiálu se mezi sebou liší v míře abstraktnosti, podle toho, kdo je prezentuje.

Další skupině jde o tvorbu teorie. Věří, že vytváření teoreticky podložených interpretací je nejmocnější a systematickou cestou pochopení reality. Tvorba teorie ve své podstatě implikuje interpretaci údajů, protože údaje musí být převedeny do pojmů (konceptualizovány) a mezi těmito pojmy je potřeba vykonstruovat vztahy tak, abychom vytvořili teoretické spodobnění reality. Výsledné teoretické výroky se pak mohou použít nejen k vysvětlení reality, ale poskytují zároveň východiska pro další jednání.

7.3 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Při přípravě kvalitativního výzkumu je třeba zvolit správný postup. Je třeba si odpovědět na dvě základní otázky: Jak určit zkoumaný problém? Jak tento problém zúžit natolik, aby se s ním dalo pracovat?

Existuje několik zdrojů zkoumatelných problémů. Mohou to být doporučené nebo uložené výzkumné problémy, nebo problémy definované během rozhovoru s odborníky či kolegy. Dalším zdrojem je literatura, která může být podnětem k výzkumu několika různými způsoby. Někdy upozorňuje na poměrně neprobádanou oblast nebo nabízí témata, která je třeba dále rozvinout. Konečně jsou to osobní nebo profesní zkušenosti, které bývají zdrojem problémů často. Vybírat si výzkumný problém cestou osobnostních nebo profesních zkušeností se může zdát riskantnější než výběr z návrhů nebo literatury. To ovšem nemusí být nutně pravda. Osobnostní zkušenost naopak může být ještě lepším indikátorem potenciálně úspěšného výzkumného snažení.

7.4 VÝZKUMNÁ OTÁZKA

Způsob, jakým si badatel klade výzkumnou otázku, je velmi důležitý, protože do značné míry určuje volbu výzkumné metody. Zde narážíme na dilema: vybírá si badatel metodu zakotvené teorie, protože si to žádá zkoumaná oblast a z ní vyplývající výzkumná otázka? Nebo se badatel nejdříve rozhodne pro použití metody zakotvené teorie a poté formuluje otázku tak, aby této metodě vyhovovala? Dalším důležitým aspektem výzkumné otázky je vymezení hranic toho, co se bude zkoumat. Není možné, aby jeden badatel prozkoumal všechny aspekty zkoumaného problému. Výzkumná otázka nám umožňuje zúžit výzkumný problém na velikost, která je reálně zkoumatelná. HENDL uvádí, že během kvalitativního výzkumu může být otázka reformulována.⁵⁶

7.5 TEORETICKÁ CITLIVOST

K tvorbě správné teorie je velmi důležitá schopnost rozpoznat, co je v údajích důležitého. Tato citlivost má dva zdroje: dobré obeznámení s literaturou a profesní i osobní zkušenost. Toto vše je vnášeno do výzkumné situace. Teoretická citlivost je získávána také během výzkumné práce s údaji. Je velmi důležité udržovat rovnováhu mezi tím, co vytvořil badatel a realitou. Toho se dosáhne stálým

⁵⁶ Srov. Hendl, J.: *Úvod do kvalitativního výzkumu*, s. 35.

navracením k problému, udržováním skeptického pohledu na hypotézy a kategorie, které přinesly začátky výzkumu.

8 PŘÍPRAVA A REALIZACE VÝZKUMU

Po teoretické přípravě bylo třeba uvědomit si jednotlivé kroky, jak postupovat a pracovat na praktické části.

Nejprve jsem poslala kněžím z farností průvodní dopis s žádostí o pomoc při hledání vhodných korespondentů. Jednalo se o farnosti Pacov, Černovice, Počátky, Tábor, Brno, Ostrava, České Budějovice, Plzeň, Pelhřimov. Odpovědí mi bylo několik telefonátů a osobních rozhovorů s kněžími, přičemž mi bylo sděleno, že žádné lidi, kteří by mi poskytli rozhovor, neznají. Rozjela jsem se tedy do kostelů sama a vyhledala si respondenty náhodným výběrem po mši svatě v kostele. Navštívila jsem farnosti Pacov, Černovice, Počátky, Tábor a Pelhřimov.

Mluvila jsem s 23 lidmi, kteří byli ochotní se se mnou podělit o své životní zkušenosti a hlavně o svůj příběh hledání, odklonů a nalézání života s Ježíšem. Bohužel 13 z nich nepochopilo, čeho se přesně můj výzkum týká. Proto jsem mohla použít pro svou práci pouze 10 rozhovorů.

Když jsem měla rozhovory nahrané, doslova jsem je přepsala. Doslovné přepisy rozhovorů jsou součástí příloh diplomové práce. Nahrávky mám k dispozici uložené na disku pro případnou další potřebu, protože diktafon jsem měla půjčený. Poté jsem zpracovávala charakteristiku jednotlivých respondentů a analyzovala rozhovory.

Při analýze rozhovorů jsem si rozdělila jednotlivé odpovědi do kategorií, které se týkaly podstatných okamžiků života respondentů a pod jednotlivé kategorie zařazovala už konkrétní věty z odpovědí respondentů. Zaměřila jsem se na: projevy víry v rodině – tyto jsem si dále rozdělila na ovlivnění prarodiči, matkou, otcem; vlastní prožívání víry samotných respondentů v dětství – pracovala jsem s pozitivním a negativním vnímáním; nástup do školy – jednalo se o ukončení styku s Bohem a udržování styku s Bohem; zlom ve věku 20 let; hledání Boha; odloučení od víry a od církve – rozdělila jsem vliv změny smýšlení, životní situace,

mezilidských vztahů a vliv krizové situace; období mezi odloučením a příklonem k víře; obrácení se; opětovný příklon k víře a k církvi; současný vztah k Bohu – jedná se o lidi praktikující v církvi, neprotikující v církvi a spíše hledající věřící; úvahy o praktickém životě v církvi; pocity provázející respondenty během cesty životem – jedná se o pocity spíše pozitivní a spíše negativní.

Tyto kategorie mi potom posloužily k vyhodnocování jednotlivých rozhovorů, kdy jsem už mohla vidět z jednotlivých odpovědí jednotlivé kategorie v náhledu a vyhodnocovat tak okamžiky, které byly v životech respondentů pro změny v životě víry nejpodstatnější.

Při rozhovorech jsem také zjistila, že jsou určité podstatné okamžiky, které hrály v životech respondentů důležitou roli. Více či méně je ovlivňovaly a ovlivnily i jejich život víry. Jedná se o: vliv padesátých let; okamžiky svatby; obrazy Boha z minulosti; víra druhého manžela, partnera; vliv lidí okolo; vliv kněží. Pracovala jsem proto i s těmito postřehy a zapracovala je i do vyhodnocení celého výzkumu.

Pro svou diplomovou práci jsem použila rozhovory s celkem deseti lidmi. Při rozhovorech jsem zjišťovala, jak byli lidé vychováni k víře doma, jak vnímali projevy víry svých blízkých a jak je vnímali oni sami, co bylo důvodem k odklonu od víry a církve, co ten který člověk dělal a co případně cítil po odchodu od církve, co zapříčinilo opětovný příklon k víře a k církvi. V neposlední řadě mě potom zajímal současný stav věřících, tedy jak žijí, praktikují a projevují svou víru v dnešní době.

8.1 DESIGN VÝZKUMU

Před začátkem samotného výzkumu jsem si utvořila jakýsi design výzkumu, tedy jak budu postupovat a jak bude můj výzkum vypadat. Rozhodla jsem se pro získávání údajů formou polořízeného rozhovoru.

Volba otázek pro rozhovory se odvíjela od toho, co jsem zjistila v teoretickém studiu. Aby se ve výsledku objevilo jak působení druhých lidí na člověka, tak

i zkušenosti získané během výchovy i v průběhu života, musela jsem vhodně formulovat otázky, abych se dozvěděla právě to, co potřebuji.

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaký vliv měla na odklon od víry výchova v raném dětství, působení vnějších okolností a zkušeností na křesťanské vnímání v období dospívání a jaké jsou možnosti návratu a možné motivace k návratu k aktivnímu křesťanskému životu u lidí, kteří sice byli nábožensky vychováni, ale v dospívání se od náboženské praxe vzdálili.

Abych zjistila, jak lidé nábožensky vychováni ve svých rodinách, potřebovala jsem se dozvědět o jejich raném dětství a prožívání víry jejich nejbližších. Jako první otázka se tedy nabízela tato: Mohl/a byste mi vyprávět o tom, jak jste prožívali svoji víru v rodině a jak jste ji prožíval/a vy sám/sama v dětství? Když byla formulována první otázka, při které bych získala odpověď na to, jak se vlastně lidé s vírou setkali, kdo jim ji zprostředkoval a jak ji prožívali oni sami, bylo potřeba zjistit, kdy a proč se lidé od víry a církve odloučili. Jako druhá otázka se tedy nabízela tato: Došlo ve vašem životě k nějakému zlomu (anebo dokonce zlomům) ve vztahu k víře a k církvi? Druhá otázka byla nejprve pojata jako pevná, ale bylo mi jasné, že ji budu muset při rozhovorech samotných více upřesňovat a doplňovat podotázkami, abych zjistila, co bylo příčinou k odklonu od církve, jak lidé prožívali dobu mezi odklonem a opětovným příklonem k víře a jak došlo k návratu k víře a k církvi. Třetí otázkou jsem chtěla ukončit rozhovory tak, abych se dozvěděla, jak se lidé cítí v církvi po návratu, rozhodla jsem se tedy pro tuto formulaci: Jak byste charakterizoval/a váš současný vztah k víře? Tím jsem mohla dobře ukončit každý rozhovor, aniž by zůstal otevřený konec a dotazovaný se cítil nedocenen. Seznam otázek je součástí příloh (příloha II).

8.1.1 ZÍSKÁVÁNÍ RESPONDENTŮ A NAHRÁVÁNÍ ROZHovorŮ

Po formulaci otázek pro rozhovory jsem potřebovala lidi, kteří by se se mnou byli ochotni podělit o příběh svého života. Napsala jsem tedy průvodní dopis (příloha I) a rozeslala ho farářům farností Pacov, Černovice, Počátky, Tábor, Brno, Ostrava, České Budějovice, Plzeň a Pelhřimov. Jak jsem již uvedla, tento způsob získávání respondentů se neosvědčil. Proto jsem sama vyhledala a oslovila

potenciální respondenty osobně. Provedla jsem 23 rozhovorů, z nichž se ukázalo 10 relevantních k mému tématu.

Při schůzkách s respondenty došlo k nahrání rozhovorů na diktafon a k následnému doslovnému přepsání jednotlivých rozhovorů (přílohy III až XII), jakož i k vypálení na CD pro případnou další potřebu.

9 ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT

9.1 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ

Jedná se celkem o 10 respondentů, z toho 5 žen a 5 mužů. Jednomu respondentovi je méně než 30 let, čtyři jsou mezi 30 a 40 lety, čtyřem je mezi 50 a 65 lety, jednomu je 80 let. Sedm respondentů pochází z malých vesnic (do 150 obyvatel), dva z malých měst (do 10000 obyvatel) a jeden z většího (okresního) města (do 50000 obyvatel).

Na základě údajů obsažených v rozhovoru i základních údajů, které mi respondenti o sobě před rozhovorem sdělili, přistoupila jsem k případové analýze. Shrnutím 10 případových analýz jsou následující profily respondentů (samozřejmě se změněnými křestními jmény).

Zdena, vdaná, 57 let, vyučená, v důchodu

Paní Zdena bydlí na malé vesnici, kde se všichni znají. Přistěhovali se s manželem před dvaceti lety. Zdena je již stejně jako její manžel v důchodu. Je vyučená prodavačka a provozovali s manželem restauraci nedaleko od vesnice, kde bydlí. Byla pokřtěna v dětství. Jak sama říká, kdyby nebylo babičky a dědy, víru by jako malá vůbec nepoznala. Vyrůstala v totalitě, kdy bylo společensky nevýhodné víru ukazovat, praktikovat. Pravděpodobně i matka, protože byl otec v KSČ, nechtěla svou víru praktikovat. Zdena sama musela padnout až „na dno“ svých psychických sil, kdy neviděla žádné řešení své situace, aby byla ochotná se Bohu otevřít a přijmout ho do svého života. To se stalo před asi čtyřmi lety. Pak už se ničeho nebála a svůj vztah k Bohu prožívá otevřeně.

Jaromír, svobodný, 32 let, SOU, pracující

Bydlí v malé vesnici v bytě společně s rodiči. Je nejmladší z pěti sourozenců, k víře ho vedla maminka, která ho v dětství nechala pokřtít a v 16 letech biřmovat. Uvádí, že má svého Boha v srdci, kde ho vždycky měl. I když chodil ministrovat, vždy to bylo na popud maminky. Po vyučení si našel dobrou práci, která je pro něj prioritou a vztah s Bohem moc neřeší. Říká, že se možná k Bohu a životu s ním vrátí, ale asi až bude v důchodu.

Karel, ženatý, 62 let, SŠ, pracující

Pan Karel bydlí v malé vesnici, v bytě v bytovce spolu s manželkou. Pracuje v zemědělství, svou práci má rád. Křtěný a biřmovaný byl v dětství, protože si to babička přála, ale smysl moc neviděl. Boha měl za kamaráda do té doby, než přišla střední škola. K víře se vrátil až po svatbě, protože manželka je silně věřící. Nějaký čas po svatbě praktikoval, ale po přestěhování do současného bydliště přestal. Je velmi pracovně vytížený, do kostela zajde jen občas s manželkou. O plném návratu k církvi uvažuje, ale ještě neví, kdy to nastane.

Dana, vdaná, 34 let, VŠ, na mateřské dovolené

Paní Dana bydlí na okraji malé vesnice s manželem a dětmi. K víře ji vedla hlavně „náhradní babička“ a potom také maminka. Tatínek velmi pracoval a svou víru moc neprojevoval. Dana měla k víře celý život velice střízlivý vztah, ale v dospělosti ji „zradili kněží, jakož představitelé církve a také lidé, kteří se za věřící považovali a na které se spoléhala“. Dnes víru a život v církvi nepraktikuje, ale také nikomu svůj názor nenutí.

Jan, ženatý, 35 let, SOU, pracující

Pan Jan bydlí na vesnici. Pracuje jako řidič kamionu, většinu času tráví na cestách při svém zaměstnání. Víru v dětství cítil spíše jako povinnost, protože maminka do kostela chodila pravidelně, tak on musel chodit s ní. S Bohem si vytvořil zvláštní jakýsi vztah, když se poprvé oženil a potom také po druhé svatbě. Vztah s Bohem má takový, že když nastane nějaká vyhrocená situace v životě, tak je ochoten s ním diskutovat. V současnosti prožívá svou víru skrze manželku a požehnání, které se mu dostává v nové rodině.

Hana, vdaná, 62 let, SŠ, v důchodu

Paní Hana bydlí v malé vesnici spolu s manželem a 2 dětmi. Víru začala vnímat v dětství skrze lidi, kteří se o ni starali po smrti matky. Na náboženství chodila potají, aby to nikdo moc nevěděl. Od Boha se odvrátila z důvodu toho, že nechtěla, aby jí někdo dával příkazy, co musí a co nesmí. Řekla si, že „všechno zvládne sama a nikoho k tomu nepotřebuje“. Vrátila se a plně začala praktikovat až v pozdním věku, kdy si tedy „na křížovatce řekla, že buď ano nebo ne“. Ve vyjasnění názoru jí pomohl řád Karmelitánů, kterého je nyní členkou. Nyní plně nepraktikuje ve smyslu, že „musí být každou neděli v kostele na mši svatě“, ale snaží se naplňovat slova Písma spíše skutky a praktickým životem.

Josef, ženatý, 80 let, SOU, v důchodu

Pan Josef bydlí ve velkém městě a pochází z věřící rodiny. Víra se u nich předávala z generace na generaci. I on byl veden od útlého dětství k víře a vztahu k církvi. Nejvíce byl veden matkou a pak dědou. Od víry se odloučil až během let na vojně, kdy neměl tolik příležitostí navštěvovat mše svaté a povinnosti mu to nedovolovaly. K praktickému životu se vrátil díky modlitbě breviáře. Opět prostřednictvím člověka, který ho k tomu přivedl. Dnes o sobě tvrdí, že je prostě věřící.

Miroslav, svobodný, 28 let, SŠ, pracující

Miroslav bydlí ve větším městě, kde jak on sám říká, má všechno u ruky. V dětství hodně ovlivnila jeho vnímání víry matka, která je silně věřící. Hodně vnímá rozdíly v povahách kněží, kteří se v jeho farnosti střídají. Je velice citlivý na názory druhých lidí, co si o něm říkají, jak se na něj dívají. Je ovlivněný také tím, že neměl možnost volby. Vždy se musel podřídít názoru matky, která je v rodině dominantní. Od víry ho odvedla nevěřící přítelkyně, kterou měl hodně rád, ale také chování lidí kolem něj – v kostele, na ulici..., zprávy z médií, co se děje ve světě, jaké jsou kauzy kolem kněží... Zpět k církvi a praktickému životu ho přitáhla opět rodina, spíše matka, která se pořád ptala, proč do toho kostela nechodí. Nyní o sobě říká, že je věřící, do kostela chodí i proto, že je tam dobrý kněz. I přesto je pořád něco, co nemůže pochopit, a nakonec říká, že je vlastně asi spíše hledající.

Helena, vdaná, 55 let, VŠ, pracující

Paní Helena bydlí a pracuje ve větším městě. Pochází z věřící, ale nepraktikující rodiny, kde se o víře nemluví. Dozvídala se o Bohu spíše od babičky. Její vztah, či prohlubující se kontakt s Bohem přerušila léta na gymnáziu a později na vysoké škole. Odmítala se ale zcela podrobit režimu a vyhledávala zakázanou literaturu. Oporu našla ve starší paní učitelce, která se stala její průvodkyní ve víře. Tehdy se opravdu obrátila a uvěřila. Víra jí byla od té doby oporou a potěchou v těžkých životních chvílích. I když není pokřtěná považuje se za věřícího člověka.

Ludmila, svobodná, 32 let, VŠ, pracující

Ludmila bydlí na malé vesnici. Pochází z nevěřící rodiny, kde babička z otcovy strany byla tvrdá stoupenkyně komunismu. K víře ji přivedla v dětství babička z matčiny strany. Až v dospělosti se nechala sama pokřtít a biřmovat a žila plně v církvi. Ke zlomu došlo, když ji „zradil zpovědník a potom i další, u kterých se snažila najít pochopení“. Přestala důvěřovat představitelům církve a přestala praktikovat. Distancovala se ovšem spíše od lidí, kteří ji zradili. Zažila, jak sama říká, asi 4 roky úplného odloučení a temnoty. K opětovnému příklonu k církvi došlo po smrti papeže Jana Pavla II. Svůj současný vztah k církvi charakterizuje tak, že je více svobodnější a praktikující než dříve.

9.2 ANALÝZA ROZHovorŮ

Tabulka analýzy znázorňuje v první části jednotlivé kategorie, které jsou podstatnou součástí rozhovorů. Ukazují, jaké okamžiky či situace ovlivnily respondenty na jejich cestě životem, jaký měli vliv na jejich prožívání víry a také proč se v současné době nacházejí v takovém vztahu k Bohu a církvi, který popisují v kategorii Současný vztah k Bohu.

Druhá část tabulky je nazvána podkategorie. Rozděluje kategorie na menší celky a je z nich lépe zřetelný vliv na jednotlivé respondenty.

Ve třetí části tabulky je vždy uveden příklad, který ilustruje prožívání víry jednotlivého člověka. V tabulce je pro ilustraci uveden vždy jen jeden příklad.

Celý přehled analýzy se všemi příklady je uveden v příloze XIII.

KATEGORIE	PODKATEGORIE	PŘÍKLAD
Projevy víry v rodině	Prarodiče	- mě k víře vedla pouze babička, která vyžadovala, abych se každý večer modlila „Andělíčku můj strážníčku...“ a občas mě s sebou vzala do kostela na mši
	Matka	- mamka nás vedla k víře už od malička
	Otec	- můj otec žil v tvrdé realitě, ten nevěřil na to, že mu pomůže někdo vedlejší, byť by to byl sám Bůh
Prožívání víry v dětství	Pozitivní vnímání	- v rodině víru jsem prožíval tak, že maminka se mnou chodila do kostela, víru jsem používal jako vodítko pro svůj budoucí život, rád jsem chodil do kostela
	Negativní vnímání	- já jako kluk jsem prožíval víru dost povinovaně od rodičů, že je právě neděle a musí se do kostela
Situace v době nástupu do školy	Ukončení styku s Bohem	- Bůh prostě přestal existovat a celou školní docházku jsem o Boha ani myšlenkou nezavádila
	Udržování styku s Bohem	- víru jsem měla i na školách, jenomže tenkrát víra byla dost zakazovaná v těch letech, takže já jsem vlastně potají chodila na náboženství
Zlom ve 20 letech		- já jsem žil víru vlastně od útlého dětství až asi dá se říci do 20 let
Okamžiky hledání Boha		- začal jsem Boha hledat, ptát se, začal jsem jezdit i na církevní setkání
Odloučení od víry a od církve	Vliv změny smýšlení, životní situace, mezilidských vztahů	- vyučil jsem se v oboru, který nedovoluje, abych se vzdálil z pracoviště na určitou dobu, třeba na mši svatou, jsem zaměstnaný i v neděli
	Vliv krizové situace	- zradil mě kněz, kterému jsem ve farnosti pomáhala, byl i mým zpovědníkem a věřila jsem mu, našla jsem si jiného zpovědníka, zjistila jsem, že jsou kněží domluvení, přestala jsem důvěřovat kněžím
Období mezi odloučením a příklonem		- na vysoké škole jsem se začala zajímat o trochu jinou literaturu, než kterou jsme měli ke zkouškám, jedna stará paní učitelka, která byla silně věřící, byla mou učitelkou a „rádkyní“ ve věcech víry, brala mě s sebou do kostela, byla praktikující a snažila se mě správně vést, ona byla impulsem pro můj příklon k církvi
Obrácení se		- Boha jsem našla v nejtěžších chvílích svého života, kdy se mi začala hroutit doma rodina

Opětovný příklon k víře a k církvi		- udělala jsem si třetí řád Karmelitánů, protože jsem chtěla opravdu toho Boha najít a řekla jsem si v tu danou chvíli, že buďto na to přijdu, nebo je to nesmysl a všeho nechám
Současný vztah k Bohu	Praktikující v církvi	- věřící jsem, do kostela chodím, teď u nás je jako docela dobrý farář... takže v neděli jdu a normálně chodím i jako k přijímání, ke zpovědi
	Nepraktikující v církvi	- dnes já svátosti neužívám, já se k němu obracím vždycky, když je mi smutno
	Spíše hledající věřící	- nemám úplně jasno
Úvahy o praktickém životě v církvi		- o plném návratu k víře a k církvi uvažuji, ale ještě tam nejsem a nevím, kdy ta chvíle nastane
Pocity provázející respondenty během cesty životem	Spíše pozitivní	- milující, odpouštějící, někdy trestající, nebo spíš dopouštějící, abych já si to uvědomila – takový je můj Bůh
	Spíše negativní	- bezradnost – stejně by rodiče nebrali ohled na mé názory

9.3 PODSTATNÉ OKAMŽIKY V ŽIVOTECH RESPONDENTŮ

V této kapitole předkládám zlomové okamžiky popisované v rozhovorech samotnými respondenty. Tyto okamžiky a období ovlivnily vnímání respondentů, a byly zlomovými pro vztahy k víře a k církvi.

Padesátá léta:

- byla 50 léta, otec v KSČ, matka žádný zájem o víru nejevila
- vlastně byla to taková ta škaredá léta, kdy něco jiného se mluvilo na veřejnosti, něco jiného se mluvilo doma, což byl obecný jev
- babička z tatínkovi strany byla horlivá zastánkyně komunismu

Svatba:

- 1971 jsem se vdala a bylo to vlastně na protest proti zřízení režimu tehdejšímu
- jsem se i v kostele ženil

- já jsem se oženil a tak nějak asi nešťastně, protože jsem si vzal dívku s malou holčičkou osmiměsíční... já jsem si myslel, že to je právě ta nejkrásnější doba, kde Bůh vlastně je
- za našich let se musela vykonat svatba na výboře a pak teprve v kostele, tak já abych se nemusela neustále zpovídat z toho, že mám přítele, tak jsem to napravila tím, že jsme se v tom kostele vzali

Obrazy Boha z minulosti:

- udělali z Boha strašáka, že mě Bůh potrestá, obraz Boha trestajícího
- já jsem měla z toho Boha strach

Manžel/ka, partner/ka:

- manžel byl pokřtěný, ale v jiné církvi, já jako katolička a on jako evangelík
- manželka ta se k Bohu upnula, trochu mě přitáhla zpátky
- manžel je věřící, protože manžel sám řekl, že svatba bude v kostele
- manželka nebyla věřící
- manžel byl věřící, ale zase asi takovým způsobem jako že jeho předkové byli věřící, takže to chtěli předat dál

Lidé okolo:

- jsou tady sousedi, o které se mohu opřít, i na telefonu, nejsem tady v tom úplně sama jako že v té víře, popovídat si s někým o víře není problém
- já bych Boha našel, když hledám pomoc, asi ve své mamince
- vytěšňovat lidi, kteří říkali, že toho Boha mají, že o něm vědí a mně tvrdili úplný opak
- já jsem se distancoval jenom od určitých lidí, kteří pracují jako církevní hodnostáři, nebo pracovníci
- lidi si říkali, že se něco asi stalo, už není takový, jaký býval

- doma mi říkají, věřící člověk se má bavit s věřícím člověkem, nevěřící s nevěřícím... což nevím, na to já mám jiný názor
- distancovala jsem se od církve, od lidí z okolí i od představitelů církve, kterým jsem už nemohla věřit, od víry už tak lehce ne, pořád mi zůstal osobní vztah k Bohu i k P. Marii

Kněží:

- stalo se to, že nám kněží řekli: my vás neoddáme, jakým právem mi to ty kněží mohli udělat
- když jsem něco chtěla, tak jsem si na faru došla a každý kněz mi s tím vším pomohl
- mám určité výhrady k představitelům církve, například zrada kněží – do něčeho vidí a svátost nedá, ale tam, kde do ničeho nevidí, svátost dá, nebo má strach o duši druhého, sám o sebe ať má strach
- jak posuzují odklon a opětovný příklon k víře a k Bohu – nechodíš na mše, jsi nevěřící
- přestala jsem důvěřovat kněžím
- spousty kněží jsem se ptala a oni mi odpovídali – asi vás Bůh volá někam jinam
- verdikt asi vyřkli sami kněží, ti nejvyšší, kteří nám církev vlastně zastupují, ale i když to všechno není tak pravdou, církev přeci tvoříme my a ne kněží
- kněz není ten, který tvoří církev, církev jsem já
- zradil mě kněz, kterému jsem důvěřovala
- kněze tak nějak trošku obdivuji

10 VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH DAT

V této kapitole se věnuji vyhodnocování dat, které jsem získala během rozhovorů s respondenty. Velký vliv na odpovědi při rozhovorech sehráli pocity

respondentů, kteří si mnohdy až při našem povídání uvědomovali hloubku svých citů a hloubku víry, jakož i důležitost víry pro jejich životy vůbec. Několikrát se mi po rozhovoru stalo, že mi lidé děkovali. Za to, že si mohli zpětně uvědomit svou cestu, kterou už s Pánem ušli, že se mohli znovu setkat ve vzpomínkách s lidmi, kteří pro ně tolik znamenali, i za to, že si utřídili myšlenky, pocity a znovu se ponořili do života víry.

10.1 VYHODNOCOVÁNÍ ROZHovorŮ

Okruhy analýz 1 – 12 jsou řazeny tak, jak jsem je zaznamenala v tabulce kapitoly 9.2 Analýza rozhovorů.

Okruh analýzy č. 1 se týká projevů víry v rodině.

9 dotázaných z 10 respondentů bylo vedeno a seznámeno s vírou v raném dětství prarodiči. Dvakrát je zmíněn dědeček, ale převažuje vliv babičky. Jedna respondentka zmiňuje spíše starosvětskou víru prarodičů, kdy ji Bohem strašili a pocit strachu z Boha si nesla až do dospělosti. Ve třech případech je zmíněno, že se respondenti v dětství naučili modlitbičku „Andělíčku, můj strážníčku“, což pravděpodobně považovali babičky za důležité, aby vnoučata uměla.

Ve čtyřech případech respondenti zmiňují věřící matky. U třech byla víra matky viditelná a praktikovaná, v jednom případě sice byla matka pokřtěná i biřmovaná, ale pravděpodobně pod vlivem otce matka víru nepropraktikovala, ani se o něm nezmiňovala, tudíž ani dceru k víře nevedla.

V 7 z 10 odpovědí respondenti zmiňují role otce. Ve třech případech jsou otcové věřící, ale víru neprojevují. Ve dvou případech otec v KSČ, tedy víra žádná, a ve dvou případech je otec ovlivněn matkou a k víře se přiklání. Také narážíme na velmi zajímavý prvek. Role otců jsou vnímány jako život v tvrdé realitě, muži jsou především pracující a projevy své víry by chápali jako slabosti.

Okruh analýzy č. 2 se týká pozitivního a negativního prožívání víry v dětství.

7 dotazovaných vnímalo v dětství projevy víry svého okolí a vlastní angažovanosti pozitivně. Někteří vzpomínají na to, jak ministrovali, chodili

ke svátostem... Muži vnímali spíše vnější projevy víry a ženy popisují i citové prožitky, které si pamatují ze svého dětství.

Negativní vnímání dvou respondentů pramení z povinnosti. Byli spíše nuceni k tomu, aby chodili do kostela, než by byla dána možnost svobodně se rozhodnout. Jedné respondentce byl Bůh představen jenom povrchně, takže zastávala spíše negativní názor, že je to jenom „přítelíček“ (někdo jako kamarád, kterého mám ale nemusím mít, vlastně ho ani nepotřebuji), ale zdravý náhled na víru získala až v dospělosti.

Okruh analýzy č. 3 pojednává o vlivu nástupu do školy, ať už se jedná o ZŠ, SŠ, nebo VŠ.

Po nástupu do škol ukončilo styk s Bohem pět z deseti dotazovaných. U čtyř z nich to bylo, dle jejich vlastních slov, dáno tím, že měli více svobody se rozhodovat.

Pět respondentů udržovalo s Bohem styk i po nástupu do škol. Dva se prostě museli podřídit rozhodnutí rodičů a nemohli vyjádřit svůj názor. Dvě z dotazovaných se modlili k Bohu zvláště před písemkou či zkouškou, ale jedna také říká, že chodila na náboženství potají ze své vlastní vůle. Jedna respondentka se na SŠ setkala s vírou poprvé v životě v reálné podobě, tudíž vlastně to byl pro ni zlomový okamžik života.

Okruh analýzy č. 4 se týká dvacátého roku věku dotazovaných.

Zdá se, že ve dvaceti letech věku je člověk více disponován k přemýšlení o Bohu a věcech víry. 5 z 10 dotazovaných uvedlo svůj 20 rok jako zlomový. 3 z nich řekli, že do té doby svůj vztah s Bohem neřešili, jeden nastoupil na vojnu a od projevů víry ustoupil a jedna respondentka se ve svých dvaceti letech nechala pokřtít.

Okruh analýzy č. 5 se týká okamžiků hledání Boha.

Osm dotazovaných popisuje i okamžiky hledání Boha. I když se od praktických projevů víry vzdálili a od církve odloučili, přesto popisují jakési podvědomé hledání. Jak řekla jedna respondentka, podvědomě Boha hledala, cítila

jakési prázdno. Když nebyl Bůh k nalezení, začali hledat pomoc u lidí, podvědomě tedy i samotného Boha.

Okruh analýzy č. 6 se týká odloučení od víry a církve.

K odloučení od víry a církve u dotazovaných docházelo ze dvou důvodů. Jednak vlivem změny smýšlení, životní situace, mezilidských vztahů a za druhé vlivem krizové situace. Jeden z respondentů viděl jako překážku praktického života víry své zaměstnání.

U dvou z mladých respondentů došlo k úplnému odloučení od víry potom, co si našli nevěřící partnery. Jedna z dotazovaných byla velmi ovlivněna zklamáním ze strany představitelů církve. U čtyř respondentů došlo k odklonu v krizových situacích života.

Okruh analýzy č. 7 se týká období mezi odloučením a opětovným příklonem k víře.

Tři z dotazovaných ovlivnili lidé z jejich okolí a potažmo byli i velkým stimulem k jejich návratu. Jeden byl zaujat způsobem života kněze v jeho blízkosti. Jeden tatínek se začal vracet k víře přes své děti, které dostal do výchovy po rozvodu. Všichni dotazovaní popisují jakési prázdno, pořád jim něco v životě chybělo. Dva z respondentů říkají, že si je Bůh sám přitáhl zpět na cestu víry.

Okruh analýzy č. 8 se týká obrácení ke křesťanskému životu a praktickému prožívání víry.

Čtyři respondentky popisují okamžiky obrácení ve vypjatých situacích, kdy byly citově a psychicky úplně na dně. V myšlenkách přehodnocovaly svůj život. V okamžicích největší prázdnoty si je Bůh přivolal k sobě. Jedna z respondentek se obrátila a přilnula k víře po osobní životní tragédii.

Okruh analýzy č. 9 se týká opětovnému příklonu k víře a k církvi.

Jedna respondentka udělala „radikální řez“ a aby zjistila jak to s vírou a s Bohem je, vstoupila do řádu Karmelitánů. Druhá popisuje jako velký stimul k návratu smrt papeže Jana Pavla II. Protože byl pro ni velkým vzorem a autoritou, chtěla mít opět jistotu podpory, proto se opět upnula k víře a k Bohu.

Okruh analýzy č. 10 se týká současného vztahu respondentů k Bohu.

Respondenti se dělí na tři skupiny. Jedni praktikují, druzí nepraktikují a třetí skupinu tvoří spíše hledající lidé. Pět z dotazovaných se považuje za praktikující věřící. Dva z nich přímo říkají, že chodí do kostela a ke svátostem. Jeden mluví o čtení bible a její slova jsou pro něj vodítkem pro život.

Čtyři z dotázaných se považují za nepraktikující věřící. Dva z nich se neúčastní života církve ve smyslu přijímání svátostí a návštěv nedělních bohoslužeb. Pro jednoho z respondentů je prioritou práce, tudíž na mše svaté nechodí, ani nepřijímá žádné svátosti církve. Jedna z dotázaných sice nepřijímá svátosti církve ani nechodí na nedělní mše svaté, ale snaží se žít dobrým křesťanským životem mimo tato shromáždění. Tzn., že se modlí, čte křesťanskou literaturu, pomáhá bližním, pracuje na charitě...

Devět z respondentů se po delším uvažování považují vlastně spíše za hledající věřící, i když 4 se řadí i mezi praktikující. Jedna z dotazovaných přímo říká, že nechodí do kostela proto, že má hrůzu z více lidí pohromadě. Nechce se zařadit do církve formálně křtem, protože jí to připomíná padesátá léta a dobu, kdy musel být každý ve straně. Jeden z respondentů přímo označil svůj vztah k Bohu za problematický v tom smyslu, že vlastně nemá úplně jasno.

Okruh analýzy č. 11 se týká úvah o praktickém životě.

Jedná se o úvahy hledajících, zklamaných a nepraktikujících respondentů. Šest z devíti hledajících respondentů uvažuje o praktickém životě ve víře. Jeden říká, že by se možná rád k praktikování vrátil, ovšem v současné době je pro něj prioritou jeho práce, tudíž odkládá svůj návrat nejdříve na dobu důchodu.

Jeden o návratu k plnému životu v církvi uvažuje, ale ještě neví, kdy ta doba nastane. Jeden respondent říká, že kdyby si našel přítelkyni, bude jistě nevěřící, a to by se asi zase praktický život změnil.

Jedna respondentka uvažuje, že je možné, že se k praktickému životu v církvi dopracuje, ale chce to čas.

Jedna zklamaná respondentka přiznává, že se k víře a praktickému životu v církvi bude vracet a bude víru vkládat alespoň do výchovy svých dětí.

Okruh analýzy č. 12 se týká pocitů provázejících respondenty během cesty životem.

Každý respondent se setkal s pozitivními i negativními pocity, které provázeli jeho cestu křesťanským životem.

Jedna respondentka se dostala tak na dno, že uvažovala dokonce nad pomocí psychiatra, ale nakonec se přiklonila k cestě víry, která jí pomohla. Jeden respondent říká, že i když nic jiného, odnesl si do života to, že by dokázal odpouštět. Jedna respondentka popisuje, jakou oporou byla pro ni víra v nejtěžších okamžicích života a jakou oporou je jí dodnes. Další dotazovaná říká, že jediný, komu může dnes věřit je Ježíš. Pro všechny dotazované byl a je Bůh opora, pomoc, kotva, štěstí.

Negativní pocity se týkají v 6 případech zklamání ze strany kněží, nebo také lidí, kteří si na své víře zakládají. Jeden z respondentů cítil prázdno, které bylo zapříčiněné, jak vyplývá z celého rozhovoru, stylem života, který vedl. Jeden z dotazovaných pociťoval a ještě dnes mnohdy pociťuje bezradnost, protože nemůže žít svůj křesťanský život tak, jak by si on sám představoval.

10.2 ZÁVĚREČNÉ VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Z provedeného kvalitativního výzkumu je patrné, že většina z dotazovaných byla seznámena s náboženstvím a vírou v Boha v dětském věku. Několikrát se objevuje seznámení ve smyslu toho, že Bůh je přítel, je potřebná modlitba „Andělíčku, můj strážníčku“. Je s podivem, že se učí pouze dětská modlitbička, ale modlitba „Anděle Boží, strážce můj“ už v povědomí lidí není. Také se ukázalo, že hodně dětí seznamují s vírou a Bohem prarodiče, převážně babičky. Pouze ani ne v polovině případů je zmiňována matka jako vodítko a učitelka víry. Otcové zauímají spíše pozici tvrdých a nevěřících bytostí.

Co se týče dětského a raného dospívajícího věku respondentů, je vnímání projevů víry vlastních i blízkého okolí spíše pozitivní. Negativní vnímání se objevuje tam, kde je dítě a mladý dospívající nucen svými rodiči k něčemu, co on sám vnitřně necítí a neztotožňuje se s vírou svých rodičů.

Výzkum nám ukazuje, že polovina dotazovaných se od církve a projevů víry odloučila. Jako jeden z důvodů je uvedena možnost vlastního rozhodnutí, kterou do té doby neměli. I když většina respondentů se od víry ve školních letech odklonila, jedna respondentka se naopak právě ve školních letech s Bohem seznámila a obrátila se na cestu víry.

Jak je dále zřejmé, i přesto, že se člověk od víry odvrátil, přece jen podvědomě Boha hledá a po Bohu touží.

Z uvedených odpovědí na otázku po důvodu odloučení od víry a církve vyplývá, že je několik důvodů, proč se tak stává. Někdy dojde ke změně smýšlení, někdy se mladý člověk zamiluje do nevěřícího partnera a nechá se ovlivnit jeho názory, někdy je ale život složitější a člověk ztrácí i to nejcennější, co má. V takových situacích je těžko uvěřit, že Bůh člověka stále drží ve svých dlaních a má ho rád. Neumí pochopit, proč Bůh dopouští zlo a nikdo mu to v takové situaci nedokáže vysvětlit. Také chování a jednání lidí z blízkého okolí je popudem k odloučení od těchto lidí, následně k odklonu od víry a církve.

Je zajímavé sledovat, jak lidé smýšleli a reagovali na určité stimuly okolí v období mezi odklonem a opětovným návratem k víře. Z odpovědí vyplývá, že nejvíce jsou lidé zaujati a ovlivněni druhými lidmi. Ti jsou také většinou stimulem k návratu k Bohu.

Tady je vidět, jakou sílu má osobní svědectví. Jak při odloučení, tak při opětovném návratu k víře hrají lidé z blízkého okolí velkou roli.

Obrácení popisují čtyři z dotazovaných jako velmi intenzivní prožitek ve chvíli úplného prázdna a beznaděje. Jedno mají všichni respondenti společné a to, že se obrátili na cestu víry také proto, že se cítili sami a bez životní náplně. Něco jim chybělo a to něco jim dal do života Bůh. Neměli tedy potřebu o Něm dále pochybovat.

Současný vztah k Bohu je u respondentů různý. Někdo s Bohem žije plným a šťastným životem. Někdo spíše ještě hledá své místo v církvi a smysl víry pro život, což potvrdila většina z deseti dotazovaných. Jeden je úplně zakotven ve víře a nemá výhrady vůči žádnému představenému církve ani vůči příkázáním, či něčemu, co se víry a života v církvi týká. Pouze čtyři z dotazovaných se považují

za plně nepraktikující věřící. Jeden dokonce otevřeně přiznává, že prioritou je pro něj zaměstnání a nepovažuje to ani za nic proti víře a proti Bohu.

Z výzkumu je patrné, že i když jsou respondenti zklamaní, unavení a mnohdy znechucení, ať už projevy některých věřících ze svého okolí, svým vlastním zklamáním, představitelů církve, nebo z jiných nevyřčených důvodů, přesto se k víře a k církvi vracejí. Zajímají se o otázky církve a chtějí se do života církve zapojovat a být v ní činní. Přinejmenším přemýšlí o plném návratu k praktickému životu v církvi. Je potěšující, že i když např. jedna z respondentek sama přiznává, že ona je velmi zklamaná a bude jí hodně dlouho trvat, než se znovu stane právoplatnou členkou církve, u svých dětí ani vteřinu neváhá a do jejich výchovy víru určitě vkládat bude.

Výzkumem jsem zjistila, že lidé, kteří jsou sice nábožensky vychováni, vědí ale mnohdy o víře a Bohu velice málo. Negativní nebo zkreslené vnímání Boha pramení z neznalostí a nedostatečného představení víry a církve vůbec. Bůh je dětem představován už sice ne jako „dědeček na mraku“, ale jako „přítelíček“, který bydlí na půdě, ten, který vždy pomůže, když je člověku ouvej a nic pro to nemusíme udělat, nebo naopak jako strašák, tyran, ten, který dítě potrestá a nedá žádnou šanci k nápravě. Dítěti se dostává často zkreslených, nebo velmi nedostačujících informací na dotazy po víře a církvi.

ZÁVĚR

Za cíl své práce jsem si vytkla zjistit, jaký vliv měla na odklon od víry výchova v raném dětství, působení vnějších okolností a zkušeností na křesťanské vnímání v období dospívání a jaké jsou možnosti návratu a možné motivace k návratu k aktivnímu křesťanskému životu u lidí, kteří sice byli nábožensky vychováni, ale v dospívání se od náboženské praxe vzdálili. Dále co bylo příčinou odklonu a co je přimělo znovu začít aktivně praktikovat svou víru a hlásit se tak k odkazu Ježíše Krista a k církvi.

Jak je z předešlé kapitoly Závěrečné vyhodnocení výzkumu patrné, výchozí hypotézy jsou správné. Výchozími hypotézami pro můj výzkum byly 4 okruhy, od kterých se odrážely i mé otázky pro rozhovory s respondenty. Byly to tyto:

- a) víra lidí vychovávaných v náboženském prostředí věřící rodiny se opírá o normy a nauky, které jim jsou předkládané, nikoli o osobní přesvědčení,
- b) lidé si nesou až do dospělosti pocit ovládnutí rodiči a vychovateli a napodobují je v projevech víry, aniž by uvažovali o pravém významu liturgie,
- c) období dospívání je obdobím hledání životní role, období rozporů a utváření vlastní identity člověka,
- d) člověk hledá smysl víry, potřebuje formovat vlastní duchovní život a mít možnost osobního rozhodnutí pro Krista.

Respondenti opravdu cítili víru v dětství a během dospívání jako něco, co je dané a nesmí se o tom přemýšlet. Projevy víry svých rodičů považovali za správné a nepochybovali o tom, co rodiče řekli. Až do dospělosti si nesli s sebou obrazy Boha takové, jaké jim byly předkládány rodiči a vychovateli. O významu liturgie a projevů víry v životě neuvažovali. Až v období dospívání si začali uvědomovat i jiné možnosti vnímání a projevů víry. Chtěli se sami angažovat a projevovat svou víru i jinak, než jim bylo doposud předkládáno. Jejich vlastní projevy víry ovšem rodiče a vychovatelé mnohdy nepřijali, docházelo k rozporům. Většinou se jedinci podřídili, aniž by se snažili hledat a rozvíjet vlastní identitu. I když se podřídili autoritě, ať už to byli rodiče, nebo vychovatelé, nepřestali hledat smysl víry a po návratu k duchovnímu životu ho nepřestali formovat a prohlubovat. Jako důležitý aspekt své víry několik respondentů jmenovalo volbu vlastního rozhodnutí.

Rodiče nedávají svým dětem možnost volby. Dítě se musí podřídít rozhodnutí rodiče a není na jeho názor brán žádný zřetel, nemůže vyjádřit své mínění a dělat něco jiného, než rodiče naplánovali. Druhým extrémem je, že rodiče plně podporují rozhodnutí svých dětí i přesto, že v praxi znamená odklon od praktikování víry. Asi bude nutné hledat střed mezi těmito rozdílnými výchovnými tendencemi, aby se nestávalo, že vyrostou mladí lidé, kteří se od víry a církve raději odloučí, raději si najdou nevěřící partnery a přátele, než aby se sami snažili najít rovnováhu mezi světem víry a svým každodenním životem. Ve dvaceti letech je mladý dospělý člověk velmi citlivý. Proto by měli pastorační pracovníci a kněží více dbát na péči o tyto dospívající. Ale také se věnovat starším věřícím, kteří mají své důvody, proč se straní společenství, nechodí ke svátostem. Necitlivý přístup kněží a pastoračních

asistentů je myslím si velkým kamenem úrazu. Ať už se jedná o práci s odloučenými věřícími, hledajícími nebo zklamanými.

Můj výzkum zdaleka nevyčerpal možnosti bádání v této oblasti, bylo by možné ho rozvinout a využít poznatky v pastorační praxi. Problematika odklonů od víry a opětovného návratu k církvi je otevřená. Vzhledem k tomu, že jsem v českém jazyce nenalezla žádnou literaturu, která se k danému tématu vztahuje, považuji svoji diplomovou práci za určitý impuls tímto směrem, a to i ze zcela praktického důvodu: lidé, kteří se nachází v situaci pochybností a hledání a nemohou z různých důvodů najít oporu v blízkém okolí, měli by mít alespoň možnost hledat s pomocí literatury a zkušeností druhých potenciální východisko ze své situace.

Svou prací jsem se chtěla přiblížit těm, kdo si během své cesty životem prošli takovou trnitou cestu. A také jsem na ně chtěla trochu upozornit naše představené církve, kněze i pastorační asistenty. Velmi často totiž slyším, jak se kněží a pastorační asistenti k těmto lidem chovají. Místo aby projevili trochu zájmu a empatického vnímání a snažili se pochopit jednání toho kterého člověka, často nevyslechnou, nechtějí slyšet a skoro odsoudí člověka k tomu, aby neměl možnost opravdu se do lůna matky církve vrátit.

Můžeme se ptát, jak se to stane, že se člověk vzdá života s Bohem, života plného radosti a lásky? Vždyť On je ten, kdo naplňuje naše životy, pomáhá nám i tehdy, když nás všichni opustí a je s námi, když už nám nikdo nevěří, ani my sami sobě. Na tuto a podobné otázky jsem se snažila odpovědět svou prací. Snad se mi to alespoň částečně podařilo.

Seznam literatury

AMBROS, P. *Teologicky milovat církev: vybrané statě z pastorální teologie*. Velehrad: Refugium Velehrad – Roma, 2003. ISBN 80-86715-11-6.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona: ekumenický překlad. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987.

Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2002. ISBN 80-7192-467-9.

EHRLIHOVÁ, L. *Příčiny odchodu adolescentů z církve*. Diplomová práce M 594, 2005. Knihovna TF JCU.

GROM, B. *Nábožensko – pedagogická psychologie*. Trnava: Vydavatelstvo Spolku sv. Vojtecha, 1992. ISBN 80-85198-84-3.

HALÍK, T. *Vzýván i nevzýván*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7160-692-3.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Portál, 2005.

HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-549-3.

HLOUCH, J. *Problém odpadu od Církve: studie pastoračně – analytická*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1937.

KAPLÁNEK, M. *Pastorace mládeže: studijní text pro pracovníky s mládeží*. Praha: Salesiánská provincie Praha ve spolupráci se Salesiánským střediskem mládeže v Praze – Kobyliších, 1999.

Katechetické směrnice České biskupské konference. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1994. Řada fialová, sv. 4.

Katechismus katolické církve. Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, Praha, Libreria Editrice Vaticana, 1995. ISBN 80-7113-132-6.

KEHL, M. *Kam kráčí církev?: diagnóza doby*. Brno: CDK, 2000. ISBN 80-85959-65-8.

MACEK, P. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X.

MUCHOVÁ, L. *Bůh je jako mrakodrap. O rozvíjení dětského Božího obrazu*. Olomouc, 1998.

MUCHOVÁ, L. *Úvod do náboženské pedagogiky*. České Budějovice: PF JU, 1992. ISBN 80-7040-052-8.

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1998.

ISBN 80-200-0628-1.

OPATRNÝ, A. *Pastorace v postmoderní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-557-8.

Pokoj a dobro: list k sociálním otázkám v České republice k veřejné diskusi. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2000. Řada fialová, sv. 12.

SKALICKÝ, K. *Po stopách neznámého Boha. Náboženství a Bůh v novodobém religionistickém bádání*. Praha: Aula a Křesťanská akademie v Římě, 1994.

ISBN 80-901626-4-9.

SOMR, M. *Úvod do metodologie a metod výzkumu*. České Budějovice, 2006.

ISBN 80-239-8227-3.

WIDL, M., KAPLÁNEK, M. *Jugend – Kirche – Atheismus, Mládež – Církev – Ateismus*. České Budějovice, Erfurt, 2006. ISBN 80-7040-904-5.

ZULEHNER, P. M. *Církev: Přístřeší duše: situace a perspektivy*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-158-4.

Seznam příloh

Příloha I – Průvodní dopis faráři

Příloha II – Otázky pro rozhovory

Příloha III – Rozhovor 1

Příloha IV – Rozhovor 2

Příloha V – Rozhovor 3

Příloha VI – Rozhovor 4

Příloha VII – Rozhovor 5

Příloha VIII – Rozhovor 6

Příloha IX – Rozhovor 7

Příloha X – Rozhovor 8

Příloha XI – Rozhovor 9

Příloha XII – Rozhovor 10

Příloha XIII – Analýza rozhovorů

Příloha I - Průvodní dopis faráři

Vážený pane faráři,

obracím se na vás s prosbou o pomoc při výzkumu, který mám realizovat v rámci své diplomové práce. Studuji Teologickou fakultu JU v Českých Budějovicích a píši diplomovou práci na téma „Návrat dospělého do života církve“, pod vedením P. Dr. Michala Kaplána, SDB. V rámci zmíněné diplomové práce bych ráda srovnala životní osudy lidí, kteří se v určité situaci od víry odklonili a posléze se zase vrátili a začali žít z víry. Ráda bych s některými z těchto lidí natočila rozhovor, který by byl podkladem analýzy obsažené v méj diplomové práci. Anonymita respondentů by ovšem zůstala zaručena.

Pokud ve své farnosti víte o některých lidech, kteří prošli takovou životní cestou, byla bych Vám vděčná, kdybyste jim na mě dal kontakt a sdělil jim i níže uvedená témata, o kterých s nimi chci hovořit. Kdo z nich by byl ochoten k rozhovoru o těchto otázkách, ať se mi co nejdříve ozve na níže uvedenou adresu (písemně, mailem nebo na mobil).

Velmi děkuji za vaši pomoc a přeji mnoho Božího požehnání.

S pozdravem Zuzana Paulíková

Vysoká Lhota 12

39501 Pacov

tel.: 607 654 477

z.paulikova@tiscali.cz

Témata rozhovoru:

- role víry v mém dosavadním životě a její proměny
- význam víry pro mě dnes
- důvody odklonu od víry a opětovného návratu k ní

Příloha II – Otázky pro rozhovory

- 1) Mohl/a byste mi vyprávět o tom, jak jste prožívali svoji víru v rodině a jak jste ji prožíval/a vy sám v dětství?
- 2) Došlo ve vašem životě k nějakému zlomu (anebo dokonce zlomům) ve vztahu k víře a k církvi? Co myslíte, že bylo důvodem této změny (těchto změn)?
- 3) Jak byste charakterizoval/a váš současný vztah k víře?

Rozhovor 1 – žena 57 let

Mohla byste mi říci nebo vyprávět o tom, jak jste prožívali svoji víru v rodině a jak jste vy sama prožívala svoji víru v dětství?

V rodině jsem svoji víru neprožívala, protože mě k ní nikdo nevedl, ale pokud se týká mého nejranějšího dětství, tak tam byla viditelně věřící matka a otec z matčiny strany, kteří mě dali pokřtít a kteří se snažili mi tu víru předávat. Bohužel po tom, co jsme se odstěhovali do jiného města, od babičky a od dědečka, tak ty kontakty už nebyly a moje matka s mým otcem prostě tu víru neměli, přestože moje matka byla pokřtěná i biřmovaná, ale víru vůbec neprožívala ani se o víře nebavila se mnou doma.

Takže co si z toho nejranějšího dětství, toho předškolního pamatuju, to byly takové věci jako třeba, že babička mě naučila Andělíčku můj strážníčku, takovou modlitbičku, kterou jsem se musela večer před spaním pomodlit, ale bylo to vlastně takové, taková ta starosvětská víra těch prarodičů, kdy mě strašili Bohem, udělali z Boha strašáka prostě, že za to, co jsem udělala špatně, tak že za to mě Bůh potrestá a to jsem si vlastně nesla až donedávna, takový ten obraz toho Boha trestajícího.

Tak to bylo moje nejranější dětství. Potom, když už jsem bydlela jenom s rodiči, tak to vlastně byly 50 léta, otec v KSČ, matka žádný zájem o víru nejevila. Nehledě na to, že když jsem začala chodit do školy, tak tam se praktikovaly prostě zákazy s věřícími spolužáky, my jsme se s nimi nesměli bavit vůbec a kamarádit, takže to bylo takové, tomu jsem vůbec nerozuměla. To bylo v těch letech prostě zvláštní pro mě, až teprve daleko později jsem chápala o co šlo.

Pak už tedy nastává čas dospělosti, kdy jsem se v roce 1971 vdala a bylo to vlastně na protest proti zřízení režimu tehdejšímu, po tom roce 68, jsem chtěla mít svatbu v kostele. Což tedy se také stalo, bylo to u sv. Víta, byla to taková okázalá svatba, ale bylo to vlastně jenom jako na protest. Ale nemohu říci, že by už v té době, třeba jsem jako podvědomě nezačala hledat, nebo nebyla Bohem hledána, protože to je oboustranné a také asi jsem měla citové a duševní dispozice k tomu, protože mě velice přitahovali takové ty sakrální věci, kostely, varhany, obrazy, svaté obrazy a takže možná už to byl takový nějaký můj začátek toho hledání.

Já bych se ještě chtěla zeptat. Mezi tedy tou školní docházkou, jak jsi říkala, tam jste se nemohli s těmi dětmi ani stýkat, nebo rozhovor... a mezi tou školní docházkou a svatbou? Ve škole ještě jsi měla něco od té babičky, dědečka a pak už jsi žila s těmi rodiči...

Pak jsme se přestěhovali z Ostravy do Prahy, což je veliká vzdálenost a začala jsem chodit do 1 třídy, tady to všechno končilo a začínalo.

Takže žádné projevy víry?

Ne ne, to bylo jak jsme se odstěhovali od těch prarodičů...

A vám to chybělo?

To já nemohu říci, já jsem měla z toho Boha strach. Já jsem si to nesla potom ještě od toho nejranějšího dětství, že když jsem něco provedla, tak jsem se podívala jako k nebi a říkám, jestli to ten Bůh ví, že jsem něco špatně udělala.

Pak to tedy vymizelo, úplně jsem přestala takové myšlenky mít a začala jsem se zajímat o svět okolo sebe. Bůh prostě přestal existovat a celou školní docházkou jsem o Boha ani myšlenkou nezavadila. Takže tam to potom začalo až někdy dejme tomu kolem toho 20tého roku, kdy byl to zřejmě pro mě nějaký zlom v tom roce 68, kdy jsem si uvědomila tu nespravedlnost té okupace a začalo se to ve mně bouřit. Tam někde začal ten krok k tomu správnému. Přestože v té dospělosti potom ten praktický život tomu vůbec nenasvědčoval, naopak.

A co řekl manžel, když jste řekla, že chcete mít svatbu v kostele?

Manžel byl pokřtěný, ale v jiné církvi. Já jako katolička a on jako evangelík. Tenkrát zřejmě nebylo nutné, aby manžel přistoupil na moji víru. V té době to zřejmě šlo.

A kněz, který vás tenkrát připravoval na svátost manželství, neměl s tím nějaké problémy?

Neměl.

Ani se neptal, jestli jste praktikující...?

To je právě to, že to jsou takové detaily, na které já nemohu odpovědět.

V pořádku. No a potom po svatbě?

Potom po svatbě ... to byl hrozný kolotoč.

Takže takový záchytný bod... to bylo víc takových zlomů ve vašem životě. První bylo přestěhování se od babičky a osamostatnění se vaší rodiny... Ano. Tím pádem ani ti rodiče vám nevysvětlili, jestli Bůh je ten zastrašující, nebo jestli je ten, kdo vás má rád...

Naopak, protože otec byl v KSČ, tak tím to bylo dané, ani nevím, jestli matka právě na tomto základě třeba i tu víru neprojevovala. Nevím. Já jsem se svou matkou nikdy neměla dobrý vztah, takže já jsem se od ní nikdy nic nedozvěděla a vlastně byly to takové ty škaradé léta, kdy něco jiného se mluvilo na veřejnosti, něco jiného se mluvilo doma. Takže pravděpodobně aby se něco neproláklo, tak přede mnou nemluvili, aby náhodou já to někde neřekla. Což byl obecný jev, takže není to zajímavé jenom u mě.

**Kdy tedy došlo k tomu zlomu, kdy došlo k obnovení toho vztahu k té víře a k té církvi?
Potom po svatbě nic...**

No po svatbě...

A manžel si uvědomoval, že jste katolík, samozřejmě...

Manžel si to uvědomoval, ale jak jsem říkala, bylo to všechno taková jako protestní akce.

Takže se manžel jen do toho zapojil...

Jo, bylo mu to milé, a také pro to okolí taková strategie, takové překvapení, že jsme se odhodlali vůbec do toho kostela jít. My jsme museli mít svatbu i na národním výboře oficiálně, ale toto byla neoficiální taková svatba potom v tom kostele.

Byla to pro vás potom ta svatba v kostele takové to stvrzení Bohem, nebo jenom jste vnímali ten protest, nebo i že je to nějaká svátost?

No tam takové já si myslím, protože jsme se s manželem nikdy o tom moc nebavili, ale já budu mluvit za sebe. Pro mě to byl za první protest a za druhé takové jako duchovní povznesení. Ale jak říkám, to byla jenom ta chvíle té svatby, ale ten život ve víře tam samozřejmě vůbec nebyl. Naopak se nerozjímalo o Bohu. O Bohu jsem nevěděla, nezajímala se o něj ani o tyto věci.

Nebyli okolo vás ani lidé, kteří by vám to třeba vysvětlili...

Nebyl okolo mě jediný člověk, který by mi to právě zprostředkoval. Tenkrát se s tím také nikdo nevytahoval.

Možná ti lidé kolem vás byli, ale neví se to.

Ano neví se to a všichni jsme se báli, jeden druhého, přestože jsme druhého pokládali za kamaráda, tak se báli lidé otevřít. Každý měl své existenční problémy... víra a věci s ní spojené to bylo tabu.

... Ale jak říkám tedy, ten život potom to byl hrozný kolotoč a podle toho také ten můj život vypadal. To byly pády, jeden pád za druhým a z pomíjejících radostí vlastně, které jsem prožívala jako... ta radost, nebo to co jsem si myslela, že mi dělá dobře, jsem si myslela, že to je tak správné. Protože já jsem vlastně neměla v té době žádné mantinely, nějaké svědomí ve mně tenkrát vůbec nebylo. No a dopadlo to tak, že jsem na to sama hrozně doplácela. Hrozně.

Začala jsem si uvědomovat, jak žiji, jakým životem žiji a začala jsem hledat pomoc u lidí. No ale ta byla bohužel slabá, nebo vlastně žádná, se dá říci. Protože kdo ti pomůže, když to nechce sám Bůh? A pak jsem si v srdci začala uvědomovat, nebo začala jsem si klást otázky proč, jak, jaký je smysl života, smysl konání v tomto životě? A začala jsem domýšlet i konec na tomto světě.

No a to byl takový velký zlom, kdy jsem si už myslela, že konečně držím všechno pevně ve svých rukou, že všechno jde tak, jak si to já přeji, jak se mi to líbí, tak najednou se mi svět zvrhнул a všechno jsem postrácela. Rodinné vztahy se rozpadly, všechno co jsem měla ráda, se obracelo vzhůru nohama a já jsem z toho byla dost vyděšená a dost zoufalá, to jsem opravdu padala na dno.

Začala jsem hledat útěchu v alkoholu a tam jenom tedy Božím dopuštěním a Božím zázrakem jsem tomu nepropadla úplně.

Jak se to stalo? Někoho jste potkala, někoho vám Bůh poslal?

Právě jsem...

Nebo jste něco zaslechla v televizi...?

Ne bylo to zvláštní.... Hm... jak zněla otázka?

Jak jste tedy dospěla k tomu, že ten svět se vám zhroutil a jak dál? Teď tedy asi nastal ten zlom velký, že jste se tedy obrátila na tu správnou osobu..., jak se to tedy stalo?

No, opravdu v té chvíli jsem si sáhla na dno. A zjistila jsem, že ruce mám prázdné. A když jsem si uvědomila, že vlastně mi lidé nepomohou, tak udělala jsem takovou šílenou věc, že jsem tady vyběhla na kopec, vzala jsem si s sebou od sousedů 2 cigarety...

Takže úplně dno.

Úplně dno... a když jsem vyšla na ten kopec, jsem si sedla, v tu ránu jsem spustila, začala jsem brečet, posmrkala jsem jeden velký kapesník, vykouřila ty cigarety a mezi tím jsem se modlila. Jedinou modlitbu, kterou jsem znala Otče náš a prosila jsem Pána Boha, ať mi pomůže, co mám dělat, ke komu se mám obrátit, co co... Bože pomoz mi. Tak nějak to bylo.

A v tu ránu přišla myšlenka, nebo vzápětí přišla myšlenka, že tedy jediný kdo mi může pomoci... dokonce jsem přemýšlela i nad psychiatry, ale nevěřila jsem tomu, protože psychiatr je také jenom člověk a říkala jsem si no tak ten mi dá prášky, ale co dál? Pak mě musel Bůh osvítit, nebo Duch svatý, nebo se mi do hlavy vecpala myšlenka, že jediný kdo mi může pomoci, nebo by mohl pomoci je náš pan farář.

Tak jsem se zvedla a s tou myšlenkou jsem z toho kopce utíkala zpátky domů, vzala jsem mobil, zavolala jsem mu, že bych potřebovala pomoci a domluvila jsem se s ním na teď a teď jsem se sebrala a jela jsem okamžitě za ním. Tím vlastně pro mě začala konverze, jo vlastně. Protože náš pan farář mě vyslechl velice zúčastněně a poznenáhlu mě začal připravovat na první svaté přijímání. Protože to první přijímání, které jsem přijala tenkrát

v tom kostele, to bylo takové... vlastně usoudil, že by to tak mělo být, že to nebude nic proti ničemu, že mě tedy bude připravovat na první svaté přijímání. A já jsem k němu na faru pak začala docházet, začala jsem si půjčovat knížky, začala jsem více listovat Biblií, prohlížet, začala jsem shánět informace a byla jsem tím tak naplněná, že to byla pro mě úplná, úplná záře, to byl výbuch, to byla sopka a ... a tak. Úžasná věc.

A od té doby vlastně...

Od té doby, jako co myslíš?

Od té doby co jste přijala první svaté přijímání, praktikujete svou víru?

Ano, praktikuji svoji víru – snažím se chodit pravidelně ke zpovědi, uvědomuji si svůj současný stav, uvědomuji si svoje mantinely, mám citlivější svědomí a tak jak to má být. A jsem úžasně ráda, že jsem konečně našla kotvu ve svém životě.

A jak to berou lidi z vašeho okolí? Říkala jste, že ta svatba to byl takový zlom, kterým byli překvapeni a vůbec že do toho jdete s manželem, manžel je evangelík, praktikující nebo nepraktikující?

Manžel je evangelík, ale nepraktikuje. Bohužel pravděpodobně v skrytu Boha hledajícího, ale nedává to najevo, protože nemá jasno, jeho takové to ego mu nedovolí se projevit na veřejnosti, aby si někdo náhodou nemyslel, že změnil názor. Tak možná že k tomu jednou dospěje, myslím, že k tomu nemá daleko, ale ještě to chce čas.

Nebavíte se o tom spolu?

Nebavíme se o tom spolu vůbec, manžel moji víru toleruje, do kostela mě i odveze, když je potřeba. Toleruje mě...

Není žádný problém...

Není, není. No a moje okolí, protože jsme se přestěhovali z Prahy na vesnici, tak to moje okolí je úplně jiné, než bylo v té Praze. A tady je to takové, jaké je to teď.

Takže máte tady někoho, na koho se můžete obrátit...

Jo, jsou tady sousedi, o které se mohu opřít, ve velké nouzi obrátit, kteří jsou při ruce i na telefonu, když je to třeba. Nejsem tady v tom úplně sama jako že v té víře. Popovídat si s někým o víře není problém.

Také jsem už ve věku, kdy si nemohu dovolit žádné úlety a nedělá mi to problém. Nevyhledávám nějaké věci ani po tom netoužím.

Když se podívám zpátky na ten můj život, tak si říkám, jakou měl se mnou ten Bůh trpělivost, že toto všechno mi snášel. No ale také asi jestli mám teď něco špatně v životě, tak to považuji za nechci říci trest, ale no musím si asi něco tady odpykat, na tomto světě, takže se snažím to trpělivě snášet. To co mě teď potkává, protože život s Bohem není jen samá radost, to se netýká jenom... jsem se zamotala.

Že jsou i překážky, že musí člověk něco také vydržet...

No. S Bohem to není tak, že by měl člověk vždy cestu umetenou, ale nesnažit se rozlišovat, kdy je to jako trest za minulejšek, nebo jestli jsou to oběti za někoho jiného, nebo ...

Prostě to berete trpělivě, tak jak to je...

Ano jde o tu trpělivost, brát věci takové jak jsou. V těch špatných chvílích se snažit číst Bibli a obracet se k Bohu. Ve chvílích pěkných děkovat Bohu za to dobré, radostné. S Bohem to je úplně jiné.

Já bych jenom se chtěla zeptat – teď... tam na tom kopci říkáte, že to byla sopka, výbuch, osvícení, že se máte obrátit na toho faráře, co jste tenkrát cítila k tomu Bohu? Že On je ten, kdo vás tedy vyslyšel?

Ano. On mě vyslyšel.

Takže má mě rád, tak já ho mám teď o to raději, když jsem ho celý život ráda neměla a uvědomila jste si, že není tedy tak trestající, jak vám říkali...

Vůbec ne.

Vůbec už vás to nenapadlo, ani jednou.

Ne. Naopak je velice milosrdný, je to opravdu láska sama o sobě.

A teď pro vás je kdo?...

Hm... hm...hm.

Třeba pro mě je vzorem můj tatka a pro mě je Bůh můj prostě otec – milující, odpouštějící... Kdo je pro vás?

Ano tak jak to říkáš, milující, odpouštějící, někdy trestající, nebo spíš dopouštějící, abych já si to uvědomila. Já s tebou souhlasím.

Nemohu se spoléhat, samozřejmě se nedá spoléhat na jeho dobrodiní, tedy svévolně, to nejde, to se nedá. Ale jak říkám, je to moje kotva ve všech životních situacích. A vím, že i kdybych šla údolím smrti, tak Bůh bude se mnou. A že vlastně bez jeho dopuštění nám ani ten vlas z hlavy nepadne a všechno co máme, to co jsme, máme od něj. Amen.

Rozhovor 2 – muž 32 let

Mohl byste mi říci, jak jste prožíval víru v rodině a jak jste ji prožíval vy sám v dětství?

V rodině víru jsem prožíval tak, že maminka se mnou chodila do kostela v naší vesnici i do vedlejších kostelů, otec přestože je věřící, už moc víru neuznával, věřil pouze v tvrdou realitu. Já sám jsem byl ministrantem a vždy jsem dal na slova, která ten určitý kněz vnesl a víru jsem používal jako vodítko pro svůj budoucí život.

Takže jste chodil do kostela s maminkou?

Tak.

A nějakí sourozenci... chodili s vámi?

Také na popud mojí matky.

Takže maminka byla ten tahoun?

Asi ano.

Takže jste žil víru vlastně od útlého dětství až asi...?

Dá se říci do 20ti let.

A potom asi došlo k nějaké změně?

Vyučil jsem se v oboru, který nedovoluje, abych se vzdálil z pracoviště na určitou dobu, třeba na mši svatou, jsem zaměstnaný i v neděli. Ale je důležité žít v tvrdé realitě je pro církev lepší, než vynechávat směny.

Takže priorita je v tuto chvíli práce, je dobrá, baví vás a Bůh, je někde Bůh pro vás teď?

No to bych řekl že je dnes mé zaměstnání a jako bych si myslel, že Bůh mě volá úplně někam jinam, než právě na mši svatou. Nerad bych řekl, že by to pro mě byla ztráta času.

Takže došlo ke zlomu, že jste dostudoval, máte výbornou práci a Boha teď máte kde?

Já bych ho našel, když hledám pomoc asi ve své mamince.

Takže v pravém slova smyslu, jak to říkají křesťané, nežijí víru podle nich, ale mám svého Boha...

Bůh je sice jenom jeden, ale vždy je někde, podle mých myšlenek vtělený.

Rozhovor 3 – muž 62 let

Mohl byste mi vyprávět o tom, jak jste prožívali víru v rodině a jak jste ji prožíval vy sám v dětství?

No moje babička, ta mě do kostela opravdu vodila, ale já říkám dnes, v dnešní době, že Bůh nikdy nikoho nepokazil a víra už vůbec ne, ta vedla vždy k dobrým věcem. Ovšem svět se otáčí a nevidím v tom, že by právě do toho kostela na ty mše svaté chodili ti, kteří jsou nejlepší.

Tak to je váš názor nyní a mohl byste mi říci něco o tom vašem dětství?

No ano vše jsem prožíval s babičkou, ani ne s maminkou, protože rodiče žili už jiným životem. Asi díky tomu, že si matka vzala snad ne nevěřícího, ale muže, který byl... můj otec žil v tvrdé realitě, ten nevěřil na to, že mu pomůže někdo vedlejší, byť by to byl sám Bůh. Tak tedy se mu život dost pomstil.

Ale mě k tomu babička vedla, rád jsem tam chodil, pak jsem se i v kostele ženil, ale pořád z toho nevidím, jestli jsem nějaký pro majetek spíš, to nevím, to bych asi také nerealizoval, ale spíš bych to realizoval tak, že co si sám neudělám, to nemám. Že mi v tom těžko někdo pomůže, byť by to byla nadpřirozená bytost.

Takže mé dětství jsem prožíval tak, že jsem do kostela chodil, chodil jsem ke zpovědím, byl jsem pokřtěný, biřmovaný, svatbu jsem si udělal v kostele, ale jinak žiji v tvrdé realitě a na dětství už pouze vzpomínám. Byly to hezké chvíle, ale co mi daly pro život? Možná trochu do výchovy, ale jinak nic víc.

Takže vlastně víru jste žil jenom v dětství? Potom jste navštěvoval školu a dál...?

No studoval jsem, udělal jsem si střední školu s maturitou...

A Bůh nikde nebyl?

Bůh nikde nebyl, naopak jsem přemýšlel, že se mi vzdaluje. Protože v tehdejší době jsem chtěl studovat úplně něco jiného, jenomže pocházím ze statku, tak mě nutili do zemědělské

školy. Takže ten Bůh se mě tenkrát nezastal. A v tu chvíli mě Bůh opouštěl, vzdaloval se, vzdaloval se...

A hledal jste ho?

Snažil jsem se o to, ale nikdy se mi neozval a nikdy mi nepomohl, jenom sám jsem byl na sobě závislý. Chtěl jsem studovat Labskou plavbu a nakonec jsem vystudoval zemědělskou školu. Přestože jsem měl ve škole moc výborný prospěch, málokdy jsem dostal dvojku. Tenkrát se mi Bůh už dost vzdálil.

Takže dětství, pak se Bůh vzdálil a potom... manželka?

Manželka ta se k Bohu upnula se svojí nemocí, se svými problémy, které jsem možná zapříčinil i já... jako bezvěrec, už se dá říci ve svých letech. A nakonec nevím, jestli v dnešní době manželka už natolik neprokoukla, ale ona tedy tvrdí, že ví, kde Bůh je.

Hm, tak to je manželka, o té mluvit nebudeme...

Takže v dětství babička, během školních let nic, rodiče vás k víře nevedli a potom až manželka, která tedy s Bohem žila, vás k víře přitáhla zpátky? Když jste měli svatbu v kostele?

Trošku přitáhla zpátky, začalo se mi to opět trochu líbit, ale vždycky je to jen chvilková záležitost. Jediné, co jsem si z víry možná pro život vzal je to, že bych dokázal odpouštět. A také prosím za to, aby bylo odpuštěno mně.

A po svatbě tedy, když manželka vás zase k víře přitáhla zpátky, takže manželka evidentně žila i před svatbou i po svatbě s církví...

To už se mi nelíbilo, to že všechno chodí říkat kněžím a potom to teprve řešila se mnou.

A tak to trvá pořád... od svatby až do dnes?

No víte co, manželství, které trvá už přes 40 let, to už je na zvyku těch dvou a spíš to bude v té manželce, že jsme tak dlouho spolu zůstali, protože ona opravdu to odpuštění

umí. To je možná to jediné, co jí mohu závidět. Já se sice snažím to tolerovat, ale myslím si, že jsem jenom já a nikdo jiný.

Jak by jste tedy charakterizoval svůj současný vztah k víře?

Představa o tom, že člověk není jen fyzická osoba, že má také duši, to určitě mám, ale že bych měl touhu chodit do kostela – čas od času s manželkou na mši dojdu. Byli jsme spolu i na jiných mších, kde byli kněží výš, jak bych řekl v té hierarchii církve, biskupové a mniši, kteří žijí uzavřeně ve své víře... moc se mi to líbilo, že jsem si říkal, že to ani není možné, aby takový člověk žil v ústraní, bez ženy, bez všeho.... Kněze tak nějak trochu obdivuji, ale už se do toho nějak neumím sám vložit. Možná přijde i ta chvíle, kdy budu ty hodiny trávit s manželkou při těch mších víc... líbí se mi třeba kázání, ale jinak bych tam nemusel.

Takže tedy o návratu k víře uvažuji, ale ještě tam nejsem a nevím, kdy ta chvíle nastane.

Rozhovor 4 – žena 34 let

Můžete mi vyprávět něco o tom, jak jste prožívala víru v rodině, když jste byla malá?

No určitě krásně. Měla jsem takovou cizí babičku, která měla bratra knězem, a tak vlastně veškeré dění od ranního vstávání do večerního ulehání bylo v modlitbě. Bylo to něco krásného, něco co mě hřálo, co se mi líbilo, byla v tom určitá láska, pevnost, spokojenost, maminčino pohlazení, maminčina modlitba. Všechno to nejkrásnější, jak jsem mohla dětství prožít, vlastně splývalo s vírou.

Takže i vaše maminka žila víru, nejen ta babička?

No určitě, protože to byly dvě spojené osoby. Ta babička nebyla z naší rodiny, abych vám to tak vykládala. To byla... maminka si ji vlastně najala na hlídání, když musela začít chodit do práce a místo do jeslí a do školky mě dávala k ní. Babička byla hrozně moc hodná a myslím si, že z ní samotné ten Pán Bůh vystupoval.

Takže v dětství jste víru žili v rodině maminka i ta babička a tatínek?

Ten se trošku od víry vzdaloval, ale byl to takový tvrdý chlap, nikdo do něho moc neviděl.

Tak to bylo rané dětství a potom, když jste nastoupila do školy?

No tak jsem se dokázala i pomodlit k Bohu. Nejvíc před písemkou ... a měla jsem pocit toho, že mi opravdu Bůh pomůže, i když mám třeba hlavu prázdnou v tu chvíli, ale ono se to vždycky nějak vyvrtilo, nějak to dopadlo. Takže i tu SŠ s maturitou, dost náročnou, jsem prospěla velice dobře. No pak jsem si udělala ještě další školu, to už ale... našla jsem si chlapce a tvrdila jsem, že na další vysokou školu už nemám, ale pak mě to nějak nedalo, protože jsem při práci zjišťovala, že potřebuji další školu. Tak jsem si udělala bakaláře, no a pořád jsem si myslela, Bůh mi ve všem pomůže.

No a nastala krizová situace, když už jsme byli s manželem 5 let svoji, že jsem nemohla otěhotnět. Tedy jsme používali všechny možné lékařské způsoby, aby nám někdo pomohl.

A v tu chvíli se mi začal Bůh vzdalovat. Měla jsem představu o tom, že nadržuje úplně někomu jinému. Vždyť jsou přeci plné ústavy dětí a snad až nežádoucích, bych řekla, maminky od nich utíkají, tatínkové se k nim nehlásí... a já, která jsem měla pro rodinu všechno připravené, jsem vlastně tento nejvyšší dar dostat nemohla. Tak jsem se spousty kněží ptala a oni mi odpovídali – asi vás Bůh volá někam jinam. Ale přeci nikdy nemůže být víra v Boha vyšší, než mateřská láska.

Takže tam nastal zlom, kdy jste se od Boha odklonila?

Odklonila. Přesto všechno jsem chodila ještě i na adorace, v tu chvíli jsem měla v sobě prosby a kněží mi říkali, že prosím na špatném místě, o špatnou věc a tak jsem tomu přestávala všemu rozumět.

A přestávala jste se stýkat s Bohem.

No ano. Přestávala jsem se v tu chvíli stýkat s Bohem. Hledala jsem ho vlastně pořád někde v někom a nemohla jsem najít.

Takže pak jste tedy Boha úplně vytěsnila ze svého života?

To se tak vůbec říci nedá. Spíš bych řekla, že jsem začala vytěsňovat lidi, kteří říkali, že toho Boha mají, že o něm vědí a mně tvrdili úplný opak. Že tedy já mám prosit někde jinde, o něco jiného a ne o to, abych měla ty děti. Ta mateřská láska zkrátka úplně překlenula lásku v Boha.

Mohu se zeptat na manžela, ten je věřící?

Manžel je věřící, protože manžel sám řekl, že svatba bude v kostele. My jsme se mohli rozhodnout, začínala být právě doba, kdy sňatek v kostele byl platný, nemuselo se chodit na výbor a do kostela a dokonce po 50ti letech v našem kostele to byla jedna z prvních svateb, která tady byla. Moc se mi to líbilo, i když mi kněz zakázal, asi tedy usoudil podle mé životní zpovědi, že mi nenáleží zasadit můj svatební obřad do mše svaté. Tedy já jsem

pokládala své já na oltář, manžel také, ale jestli nás Bůh spojil v to velké netuším, protože ta mše svatá tam nebyla.

Ale vy jste to v srdci brala jako svátost.

No určitě. Beru to tak do dneška a slíbili jsme si... nebudu vám přeříkávat manželský slib.

A po svatbě, pořád tam bylo to prázdno?

Pořád tam bylo to prázdno a největší prázdno nastalo, když jsme se dozvěděli nějaké lékařské výsledky, že už jiná cesta nevede, než umělé oplodnění. Tedy jsem to všechno podstoupila a tím jsem pro církev zavřela si asi dveře. Protože jsem před křtem své prvorozené dcery, která tedy přišla na svět umělým oplodněním, nedostala rozhřešení u Svátosti zpovědní. Ale přece se nebudu zpovídat z toho, že mám něco, co strašně miluji v náručí a v čem právě toho Boha vidím, abych já řekla „ano“ udělala jsem velikou chybu a to je můj veliký hřích, že to dítě mám. Ne, otázka asi měla být položena jinak. Já jsem ji pochopila takto, rozhřešení jsem nedostala, tudíž verdikt asi vyřkli sami kněží. Ti nejvyšší, kteří nám církev vlastně zastupují. Ale i když to všechno není tak pravdou, církev přeci tvoříme my a ne kněží.

Takže si vedu nyní svojí, mám dvě krásné děti, obě z umělého oplodnění, jsem šťastná. Bůh tady s námi žije, to bychom přeci neměli dvě děti, a když nemohu jít ke svátosti smíření, tak tedy jako...

Kostel mohu navštěvovat, mlhu tam zajít jako do kulturní památky... můj pocit ze mě nikdo nevyndá, děti k víře povedu a snad se jim povede trošku lepší. Budu se za to modlit, ale aby zase ty moje modlitby nevycházeli naprázdno. Třeba se jednou najde kněz, který mi to vysvětlí trošku jinak, než ten, na kterého jsem se upnula já.

Můžete mi tedy charakterizovat váš současný vztah k víře?

Dnes já svátosti neužívám, na víru jsem nezanevřela a vracet se k ní budu. Do výchovy dětí ji budu vkládat.

Veškeré církevní dění...

Na veškeré církevní dění děti pouštím, dnes tedy už se svou maminkou a dětem se to líbí, nikdy jim to zakazovat nebudu. A protože si myslím, že to dává určitý výchovný proces do rodiny a nejsme žádní pohané, abychom od víry úplně ustoupili. Těžko se mi rozhoduje o tom, abych vštěpovala něco si sama, čemu nevěřím tolik... no ne nevěřím, ale jestli mě to zradilo, zklamalo.... Jak to mělo být, to třeba ještě všechno přijde časem.

Nejvíc mě mrzí to, že tedy nemám rozhršení a že ten velký hřích, že mám dvě děti, mi zástupci církve nechtějí odpustit.

To už mám dnes 6ti letou dceru, která půjde do první třídy a od druhé třídy začíná vlastně náboženství ve škole, pochopitelně že ji tam přihlásím.

Rozhovor 5 – muž 35 let

Mohl by jste mi vyprávět o tom, jak jste prožívali svoji víru v rodině a jak jste ji prožíval vy sám v dětství?

To víte, já jako kluk jsem prožíval víru dost povinovaně od rodičů, že je právě neděle a musí se do kostela..., ale chodil jsem tam. A někdy, když mi bylo nejhůř, tak jsem si říkal – on mi Bůh pomůže. A ono se to někdy i splnilo, někdy nespnilo, tak jsem se na něho někdy rozzlobil, zase jsem se s ním smířil. No a tak o svém dětství co víc mohu povídat, no. Bylo to hezké, jako že bych měl sám touhu do kostela běžet to se asi nenaskytlo, ale chodil jsem tam a vždy když jsem šel ze mše, tak jsem si říkal – jo nebylo to špatné. On kněz uměl udělat legraci, byl to takový starší pán a všechno jsme to tak nějak přebrali a tak se mi to líbilo.

Jenom proto, že tam chodila maminka s vámi? Nebo i vy jste to cítil sám v srdci, že ten Bůh je tam pro mě?

Cítil jsem to jako povinnost od maminky, ale potom už při té mši samotné jsem věděl, že to tak asi mělo být. Ta hodina mi určitě nic neudělala. Chtěl jsem se třeba dívat na televizi, vytrhli mě od filmu, musel jsem jít, kolikrát jsem trucoval, ale pak jsem v tom kostele poznal, že asi jsem na správném místě, kde jsem právě měl být.

Takže to bylo dětství, vlastně s maminkou, protože jsem musel, ale nakonec jsem zjistil, že to je tak správné, že toho Boha mám rád?

Tak. Asi tak.

Boha mám rád a potom?

No Boha mám rád, jenomže já jsem ho pořád hledal, já jsem ho chtěl vidět a já jsem ho nikde neviděl. Až pak jsem ho našel, kde vlastně je.

Když jsem ho začal hledat okolo sebe, že je pořád někde okolo mě blízko, ale to vám asi nebudu říkat, kde jsem ho našel, no našel jsem ho a hotovo.

Potom tedy následovalo co? Nastal ve vašem životě zlom ve vztahu k víře a k Církvi?

Ten zlom nastal. Já jsem se oženil a tak nějak asi nešťastně, protože jsem si vzal dívku s malou holčičkou osmiměsíční.

A to jste toho Boha nehledal, než jste se oženil?

Já jsem si myslel, že to je právě ta nejkrásnější doba, kde Bůh vlastně je, že už jsem ho našel s tou svojí manželkou, že tedy už ho vlastně mám a s tím malým miminkem, že mi to asi on dává do rukou. Jenomže ona nebyla věřící, tak jsme ani netoužili po tom, že bychom měli svatbu v kostele. Kdybych se třeba zeptal nějakého kněze, tak by mi třeba řekl, že mou povinností je se oženit v kostele a že by to asi trvalo delší dobu ta příprava. Ale ono už bylo na čase, protože manželka byla už těhotná s mým dítětem, tak jsem zkrátka přistoupil k tomu, že nemohu s ní být jenom tak, že se tedy vezmeme. Po dvou letech jsme se rozvedli. Děti jsem dostal do výchovy a tím jsem se upnul vlastně daleko víc k církvi. Začal jsem Boha hledat, ptát se proč mi vlastně tohle to všechno udělal, proč jsem to všechno musel podstoupit, začal jsem chodit na všelijaká setkání, na mše... pořád jsem o tom přemýšlel, už jsem si připadal hrozně divně jako chlap – že sedím někde v lavici a hnedle mi tečou slzičky. A ono mi to moc nepomáhalo. Začal jsem jezdit i na církevní setkání s dětmi a našel jsem si učitelku církevní mateřské školky. A tím jsem tedy si řekl – ano tak teď je Bůh právě se mnou, já se s ní ožením, založím si znovu rodinu... a nakonec se stalo to, že nám kněží řekli – my vás neoddáme. A už je Bůh pryč, já jsem šťastně ženatý už pátý rok, mám dvě děti...

Ale vy jste se k církvi vrátil, není pravda?

Jak se budu vracet k církvi a zpátky k víře? No jestli mě církev úplně nevyškrtla... Moje povolání je víte takové, že si svatého Kryštofa vozím neustále s sebou. Tím jsem vám možná napověděl jaké je moje povolání, ale když třeba nastanou nějaké ty užší situace, tak dokážu vznést i tu modlitbu, třeba i jen takovou bleskovou, jak se říká, ale tolik odříkání od toho, že jsem nemohl mít svatbu v kostele, vlastně mi to nikdo neudělal.

Tak si dávám otázku proč? Jakým právem, když bych se z toho dokázal ze všeho vyzpovídat a s Bohem se smířit, jakým právem mi to ty kněží mohli udělat? Protože dnes jako chlap už vím, že kněz není ten, který tvoří církev, takto mě to aspoň rodiče doma učili. Církev jsem já.

Takže já se vrátím k víře, a nebo vlastně abych vám pravdu řekl, já jsem se od ní nikdy nedistancoval. Já jsem se distancoval jenom od určitých lidí, kteří pracují jako církevní hodnostáři, nebo pracovníci... já nevím, jak bych to řekl.

Jak by jste charakterizoval svůj současný vztah k víře?

V tuto chvíli čekáme s manželkou druhé dítě, manželka se vrací, dělá pro církevní školku vlastně jak s mými dětmi, tak i s naším synem a s ostatními dětmi, jako by se k tomu všemu vracela. Ale ani ona sama nemá úplně jasno, stejně jako já. Heleďte v obýváku nám visí na zdi místo nějakých květin, nebo moderních maleb, jaké mají ostatní lidi Ježíšův obraz. No já proti tomu nic nemám, proč bych měl? Ale snad bych raději opravdu viděl, kdyby se mi jednou mohlo stát a toho Boha jsem našel a mohl si s ním promluvit. To se mi ještě nestalo.

Možná to sám ani tak moc nevyhledávám, třeba se to jednou povede, no.

Takže váš první životní zlom byl, že jste si našel paní s děckem a oženil jste se. Bůh s vámi nebyl...

Nebyl, protože nic nezachraňoval. Já jsem se o to snažil, já jsem prosil, já jsem všechno... a Bůh nezachraňoval. Nakonec jediné, co se stalo, udělal soud, já nemohu říci, že to udělal Bůh. Udělal to soud, že mi ty děti nechal. I to adoptivní, i to moje, no jenomže tam jsem musel zase použít rodiče, aby mi pomohli s výchovou.

No pak jsem si našel tedy přítelkyni, no a tak jsme se vzali, máme spolu už jedno dítě, druhé čekáme a abych vám pravdu řekl, je to jenom o takové té lásce v rodině. Ale jak mohu dnes říkat, že to je láska od Boha, když nám nedovolil, abychom se spolu vzali. On nám to vlastně nedovolil, protože my svatbu v kostele neměli, přestože jsme ji vehementně chtěli. Jak nevěsty rodiče, tak moji rodiče.

Vy sám tedy nyní cítíte, že Bůh s vámi v rodině je. I skrz tu manželku i skrz ty děti...

No tak snad asi jo, ale proč nám tolik křivdil, proč nám to všechno upíral? Dělal to on, nebo to dělalo vedení církve? To je otázka, kterou bych možná raději položil já vám, aby jste mi ji zodpověděla a pak bych se v tom třeba dokázal orientovat. Ale asi by to bylo na delší vyprávění.

Rozhovor 6 – žena 62 let

Mohla by jste mi vyprávět něco o tom, jak jste prožívali svoji víru v rodině a jak jste ji prožívala vy sama v dětství? Myslím rané dětství.

Rané dětství. Moje rodina se vlastně rozpadla tím, že mi maminka velmi brzy umřela. Takže jsem vlastně vyrůstala u babičky, u tety, půjčovali si mě... všude tam víra byla, i mě měli jako za nějaký ten dar od Boha, že si mohou vlastně dělat skrze mě ty schody do nebe. Ale nevím, jestli to tak fungovalo všude. Nejlepší byla babička, jenomže už byla hodně stará. Ale v každém případě víra pro mě existovala moc a když jsem něco chtěla, tak jsem si na faru došla a každý kněz mi s tím vším pomohl. Jak finančně, tak psychicky, tak vůbec všelijak, dokázali se mnou ten můj život bez té maminky rozebírat.

A vy sama jste cítila toho Boha, nebo jenom skrz ty lidi, kteří se o vás starali?

V tom dětství to asi bylo jenom skrz ty lidi.

A vy sama jste ho potom našla?

No pochopitelně.

Tedy ještě v tom dětství.

No v tom dětství to bych to tak netvrdila. Věděla jsem, že tedy Bůh je, ale netvrdila bych to, nebyla jsem ještě plně dospělý člověk. To ne.

A kdy jste tedy toho Boha našla pro sebe?

Víte co, za našich let se musela vykonat svatba na výboře a pak teprve v kostele. Tak já abych se nemusela neustále zpovídat z toho, že mám přítele, tak mi kněží vyhrožovali, ale nikdo mi napřímo neřekl, že to musíš a to nesmíš. Tvoje povinnost je se v tom kostele vzít. To mi takto napřímo nikdo neřekl. Nechávali mi tu dobrovolnou cestu... a já jsem nakonec

po svatbě na výboře zjistila, že mám velikánský hřích. No tak jsem to napravila tím, že jsme se v tom kostele vzali.

Dál to pokračovalo tak, že jsem si řekla – ano Bůh si mě vzal zpátky, je mi odpuštěno, já už zase žiji krásným takovým životem, ale kde je Bůh, jestli chodí přede mnou, za mnou, vedle mě, nade mnou, to jsem ještě pořád nevěděla.

Takže v dětství jste vnímala Boha skrze lidi kolem vás...

Rodina, kněží...

A potom třeba na základní škole, nebo na střední jste Boha neměla...? Až potom, když jste si našla přítele, tak jste se vrátila k Bohu?

No ale měla jsem i na těch školách. Jenomže tenkrát víra byla dost zakazovaná v těch letech, takže já jsem vlastně potajím, protože můj tatínek byl ve straně, tak já jsem potajím chodila na náboženství. Kolikrát jsem za to dostala i vynadáno, i se se mnou kvůli tomu zlobili, že mi pletou rozum... ale i tak já jsem si to všechno nechala. Já jsem si myslela, že ti lidé kolem mě jsou hrozně hodní, že mi ve všem dokáží pomoci a poradit. Asi jsem toho pro život tolik nepotřebovala, že mi stačila rada. Buďto mi to doma scházelo, protože maminka byla věčně v nemocnici, pak nakonec zemřela a tatínek k tomu nebyl, babička byla dost daleko, tak jsem asi hledala útěchu v těch lidech, kteří víru v Boha měli, já jsem s nimi chodila...

Takže jste se od Boha sama odvrátila?

Ano. Řekla jsem si – to si všechno zmůžu sama, já k tomu nepotřebuji žádnou bytost. Přišlo jedno dítě, druhé dítě, třetí dítě, potom čtvrté dítě, které mi zemřelo. Tam jsem se k tomu Bohu přibližovala blíž, ale zase jsem mu vyčítala, že je hrozně nespravedlivý, že mi toho syna vzal, jak se to mohlo stát a nemohla jsem ani pochopit slova, že tam, kam šel, mu bude nejlíp. Přeci nemůže být dítěti nikde lépe, než v mém náručí. To byly mé utkvělé představy.

Takže pořád to ještě bylo dost málo.

Vlastně jsem Boha našla v nejtěžších chvílích svého života, kdy se mi začala hroutit doma rodina. Teď jsem si to vysvětlovala, že buďto je to tím, že jsem se k té církvi zpátky přiklonila hodně, pak v tom bylo spoustu zloby, tak jsem ho začala hledat... a já jsem ho

našla. Já o něm vím a neprozradím to nikomu, kde je. Ať každý hledá a on ho každý najde. Já si myslím, že ho najde každý.

Mohla by jste mi tedy nějak přiblížit, nebo specifikovat jak došlo k tomu zlomu v tom vašem vztahu k víře a k církvi? Vlastně vy jste odešla od rodiny, když jste se vdala...

Neodešla jsem nikdy od rodiny. Já jsem si svojí rodinu založila a tu jsem si uhájila dodnes.

Ano já myslím tu „rodinu“, která vám tu víru dala. Ty lidi, kteří byli kolem vás, kteří vám tu víru dali... pak vlastně maminka vám zemřela, pak i otec, a ti lidé, kteří se o vás starali, když jste byla malá, kteří vám tu víru předávali, tak od těch jste se odloučila, když jste se vdala.

Když jsem se vdala, ano.

A manžel byl věřící, nebo...?

Manžel byl věřící, ale zase asi takovým způsobem jako že jeho předkové byli věřící, takže to chtěli předat dál, ale už se jim to až tolik nepovedlo. Ale pohanství v něm není. Víra v něm je.

Takže po svatbě jste s Bohem nežila, protože jste si řekla, že to zvládnete sama.

Tak.

Ale nyní víru žijete. Takže kde došlo k tomu, že jste se zpátky k té víře a církvi vrátila?

To bych vyzdvihla, že jsem si udělala třetí řád Karmelitánů...

A proč? Jen tak?

Protože jsem chtěla opravdu toho Boha najít a řekla jsem si v tu danou chvíli, že buďto na to přijdu, nebo je to nesmysl a všeho nechám. A já jsem na to přišla. Takže jsem to dodělala do samého konce...

Takže radikální řez.

Radikální řez.

Bud' ho najdu, nebo ho ztratím úplně.

Nebo ho ztratím úplně, neexistuje. Zkrátka buďto to je, nebo to není a o čem to je? Tak jsem se ponořila do učení, které mi okolí a to bych řekla, že to byli dost vysoko postavení lidé v hierarchii církve... a já jsem po tom studiu zjišťovala, že ti lidé, kteří mi říkají – musíš se modlit a to ti Bůh pomůže, že oni vcelku pravdu nemají. A snažím se v tom tedy pomoci i dětem, protože oni se opravdu modlí na špatném místě. A opravdu neví, kde ten Bůh je. A já už jsem začala chápat. A dnes ho hledám v každém, protože v každém člověku někde v kousíčku je. Nikdo mi neřekne, že není u člověka žádná struna, na kterou by se nedalo zahrát.

Právě že ti lidé, kteří jsou tak věřící, jak to o sobě tvrdí, o tom Bohu nevědí a dokáží velice ubližovat. Tam bych použila z Bible spoustu spoustu výroků. A také se mi zdá, že přicházím do kostela, otvírám dveře a on je prázdný a takové to pomyslné ... tak jsi tady a kde jsou lidé? A to slyším pořád. Lidé chodí do kostela a toho Boha nechávají někde přede dveřmi. Ten tam zkrátka nepřijde.

A když už ten člověk upadne někam hodně hluboko, tak já jsem ochotná za ním jít a pomoci mu. Ale ti ostatní jdou a šlapou po něm. Tak toto jsi provedl a teď už je s tebou konec. Tak to ale přeci nemůže být! To přeci není naše víra! Když se vezme, co např. řádové sestry udělaly – že nasázely mrkev a brambory a vyživily s tím 30 sirotků a dnes na to stát nemá?! Tak jako víra se musí umět žít a předat ji do tvrdé reality.

Můžete mi nějak charakterizovat svůj současný vztah k víře?

Víra nespočívá v tom, že jdu v neděli do kostela a už to mám za sebou. V tom víra nespočívá. A aby si lidé teď o mě mysleli, že už nejsem věřící, to vůbec pravda není. Ale je ve mně takové to jak to zlomit. Dojít si ke zpovědi a je vše hotové? Vždyť to tak nemůže přeci nikdy být! To musím odčinit, každý z nás, ne jenom já, abych já se tady snažila a ostatní na to kašlali?! Táhle něco ukradnu, dojdou si ke zpovědi, tak to tam potají vrátím a už jsem ze všeho venku? Takto to pravda není!

Já chci něco pro církev udělat, já nevím pro církev. To je špatně řečené, když to tak budu říkat a kdokoli z nás. Protože církev tvoříme my. To netvoří to ostatní, to netvoří

kostel, nebo katedrála. To vůbec, to je pár kamenů. To není nic. Člověk sám musí. A o tom ta víra je.

Že bych se od ní odvrátila úplně, to jsem se nikdy neodvrátila, přestože si to společnost myslí.

A poslední větu, už vám nic o tom povídat nebudu: ten kdo ví něco o lásce, ten za to nečeká vděk. Ale nemyslím o lásce jako erotické, ale o Lásce s velkým L. a ať si jí každý hledá.

A tak to cítíte nyní? To je váš současný postoj k víře?

Já vím, že k životu patří smrt, já vím, kdo jsem a kde jsem a co tady znamenám, já vím, kde je Bůh, že ho v rodině mám, i když se chvílemi ztrácí. Já jsem šťastný člověk, blahoslavený, šťastný člověk.

Na smrt se musíš těšit, je to součást života, není to žádná katastrofa.

Máte ale určité výhrady k církvi, nebo lépe řečeno k jejím představitelům, je to tak?

Ano. Je to tak. Například zrada kněží – do něčeho vidí a svátost nedá, ale tam, kde do ničeho nevidí, svátost dá. Nebo má strach o duši druhého. O mě už mít strach nemusí, sám o sebe ať má strach. Nebo jak posuzují odklon a opětovný příklon k víře a k Bohu – nechodíš na mše, jsi nevěřící. Ale tím není člověk nevěřící, ví o tom, že ho Bůh volá jinam, ale nebere to jako hřích.

Kdy si to uvědomí všichni lidé, že jsme vlastně všichni věřící? Nemůže si to ale uvědomit ten, kdo hledá Boha jako nadpřirozenou bytost.

Rozhovor 7 – muž 80 let

Heleďte já jsem za svůj život prožil velký příběh, nevím, kde bych začal. No tak bude lepší, když se mě budete ptát, tak se ptejte.

Já bych se vás chtěla zeptat, jak jste prožívali víru ve vaší rodině, jak jste prožíval víru v dětství vy sám?

No tak to bylo takto. Víru táhla moje máma. A potom můj děda. To byl tatínek mámy. On se jmenoval Jan Ježek. Můj otec byl legionářem, a když jsem se narodil, tak on dostal místo na Slovensku a my jsme se odstěhovali na Slovensko. Tam jsem začal chodit do obecné školy, takže mám 5 tříd slovenských a mám veliké zkušenosti s lidmi ze Slovenska, kteří nás také pěkně tou vírou vedli. To tady v Čechách to bylo dobré, ale nebylo to takové jako na tom Slovensku. Tam žijí ten život opravdu s Bohem, dávají do něj všechno. A já jsem to tak i cítil opravdu živě, dávalo mi to sílu a cítil jsem to v srdci.

Pak jsme se v roce 1938 přestěhovali na půl roku sem do Počátek a odtud dostal táta místo v Havlíčkově Brodě. Táta se vyučil krejčím a potom dělal u katastrálního městského úřadu písaře.

Ale všechno to stěhování nemělo na náš život vliv, protože to byla taková ta všeobecná politika. Jinak lidé, se kterými jsme se potkávali, ti nás měli všude opravdu rádi.

Takže v Havlíčkově Brodě jsem se zapsal do obecné školy a pak jsem se šel učit, nevím proč, ale šel jsem se učit cukrářem.

Já jsem celý život měl takové štěstí. To je taková určitá síla, která se dostane člověku, aniž by o to prosil. Celý můj život je takový, že musím denně prosit za to, že jsem měl takový život.

Nevím tedy, jak se to stalo, že jsem dostal takové to vnuknutí, abych šel na toho cukráře. Nebo se za mě modlil ten můj dědeček, my jsme mu říkali Johánek.

Jak tedy vypadal ten život víry?

Ten život byl úplně jiný než dnes. Dnes už je jiný svět a já už tomu tak ani nerozumím. Já se tak jako dívám na každém kroku dnešního života. A ten Johánek byl pekařem a já mám takový dojem, že on mi řekl, že se budu muset starat o nějaké řemeslo, které se týká jídla.

Takže Johánek vás nasměroval, aby jste se stal cukrářem...

Ano, tak jsem šel na cukráře. Ale ten Johánek byl jeden z prvních lidí, kteří se neschovávali a v kostele se modlil růženec přede mší svatou, na všechny poutě jezdil a předříkával žalmy jako zpěvák...

Mě by spíše zajímalo něco o vás...

To se k tomu dostaneme... já jsem z těch lidí všechno sál, to je k tomu životu.

Takže nejvíce vás ovlivnila matka a pak ten Johánek.

No ano, matka a pak Johánek. On byl takové světlo v rodině. A na mě to jako velice zapůsobilo.

Ano, tak a jak to bylo dál s tím vaším životem? Vy jste také zažil nějaké prázdno, odloučení, nebo jak by se to dalo popsat...

Já když jsem přišel do té školy tady v Čechách, tak jsem měl problémy s českou mluvnicí. Protože jsem mluvil více slovensky než česky, tak jsem byl takový odstrkovaný. Posadili mě do poslední lavice... ale já jsem si našel kamarády. Byli jsme 3 taký velcí kamarádi – já cukrář, potom učitel a třetí kuchař. Dozvěděl jsem se, že jsou oba také věřící. Tak jsme se snažili chodit na bohoslužby do kostela.

A to jste se nemuseli schovávat se svou vírou?

Ne, já jsem se neschovával, nikdy, ani tady, když jsme přišli.

Ale po škole jsme se rozprchli. Každý odešel na své školy, na studie. Dodnes si píšeme s tím jedním, druhý už mi zemřel.

Takže jste šli se učit jeden učitelem, druhý kuchařem a vy na toho cukráře. Jak to bylo dál s vaším vztahem k Bohu a k víře?

Pak přišla vojna. Teď si představte, co všechno slyšíte, jaký tam je život na té vojně. Já jsem nastoupil na vojnu do Dačic. A naproti kasárna byli vidět věže Kostelního Vydří. A my jsme chodili každé ráno jako rozcvičku běhat takový kilometrový okruh směrem k Vydří. Takže jako bych měl toho Boha pořád na očích. Tam byla určitá taková síla toho Kostelního Vydří, která mi dávala takový povzbuzení, abych jako v té víře vydržel. No pak jsme se přestěhovali z Dačic do Brna. A tam se děli hrůzy vojny, jak je to známo z dějin.

Takže během té vojny jste se od Boha odloučil. A kdy jste se vrátil k plnému životu s církví?

No ano. Na té vojně to bylo takové trošku vlašnější. Ale já jsem stále cítil v srdci, že se mnou pořád ten Pán Bůh je. Jenom jsem nemohl svou víru tak nějak projevat naplno navenek, tak i bez těch vnějších projevů i v tom mém životě ta víra tak nějak zvlažněla.

Potom tedy když jste přišel z vojny?

To bylo v roce 1952, tak jsem musel jít na pracák. To bylo v Havlíčkově Brodě. A tam mi řekli, že jsem cukrář, ale do cukrařiny budou nastupovat jenom ženy, to není práce pro muže. Vám bychom nabídli pilníkárnou, doly a hutě. Tak já jsem řekl, že si to musím rozmyslet. A tak jsem nevěděl, co mám dělat. Tak jsem psal domů, sem do Počátek, co mám jako dělat. A tady byl brácha mojí mámy, to byl komunista. A ten se mi zeptal tady v Libertě, vyráběli zde dětské kočárky. A oni zrovna potřebovali někoho, tak jsem tady nastoupil do Liberty jako závozník. Zničil jsem si záda, klouby... Pak jsem dělal v Agrostroji skladníka.

Pak přišla revoluce, to se to trochu uvolnilo.

Mě by zajímalo, jestli v tom vašem životě došlo k nějakému zlomu, např. pochyboval jste někdy?

Ne, nikdy jsem nepochyboval. Pouze na té vojně jsem zvlažněl, a i když jsem na Boha nemyslel tak moc, nechodil jsem do kostela a to, tak ale nakonec si mě on sám přitáhl zpátky na správnou cestu.

Kdy tedy došlo k vašemu návratu k plným projevům a zapojení se do života církve?

Já jsem se tady seznámil s jednou paní, jejíž bratr je knězem. A on se modlil breviář. Vždycky večer, když jsme šli spát, on ještě zůstával v kuchyni a chvíli my jsme mysleli rozjímal. Ano on rozjímal, ale modlitbu breviáře. A já jsem chtěl vědět, co to je. Tak jsem škemral tak dlouho, až mi právě jeho sestra jeden breviář darovala. A od té doby se modlím breviář ráno a večer jako ti kněží a to byl takový můj velký návrat do lůna církve, kdy jsem se jí chytil a už se nepustil.

To je tedy vaše životní zkušenost?

Moje životní zkušenost je, že člověk má věřit, i když nerozumí. Já když něčemu nerozumím, nejdu a nepídím se po kořenech. Mě víra vede. Já když dnes čtu bibli, to je něco úžasného. To jsem si dříve neuvědomoval, nebo jsem si toho slova tak nevážil, já nevím, jak to mám popsat.

Můžete mi tedy nějak charakterizovat svůj současný vztah k víře? Je to tedy vděčnost, láska...?

Já to беру jako že jsem věřící. Že mám své chyby, ty máme každý. Dívám se na staré kněze, z mého pohledu, byli takový více noblesnější. Ale oni měli také méně práce, než má farář dnes. Já jsem poznal, jak ti kněží žili v tom minulém režimu a i vím, jak žijí dnes.

Dobře. A tedy váš současný stav, pouhé jsem věřící?

Jsem věřící a nebudu a nechci nikomu nic nutit. Oni dnešní lidé to musí poznat sami. Oni musí padnout až na dno, já jim to nepřeji, ale oni musí sami. To už je věc Boží. Já si pamatuji, jak mi jeden kněz říkal – nikoho nenuť do kostela, nikomu neodpírej jeho cestu. Třeba se k té víře dostane jinou oklikou, přes památky, přes internet... to já nevím. Ale nikdy nikoho nenutím a nebudu.

Oni musí najít svou cestu, ten Duch Svatý je k tomu musí dovést.

Já věřím a budu věřit.

Rozhovor 8 – muž 28 let

Mohl by jste mi říci něco o tom, jak jste prožívali víru u vás v rodině a jak jste ji prožíval vy sám v dětství?

No tak to bylo takové zajímavé, protože tatka je z nevěřící rodiny a mamka je ze silně věřící rodiny. Takže já nevím, jak to mezi nimi bylo na začátku, ale jak jsme přišli na svět my s bráchou, tak se to tak nějak změnilo, protože tatka byl nejdříve proti, ale pak mamka často chodila do kostela, tak začal chodit s ní. No a tak nějak se to začalo dávat dohromady, že začali být silně věřící oba dva. No nás k víře vedli také...

Už od malička mamka, nebo když tatka teprve uvěřil?

No mamka už od malička, tatka byl takový jako že jo, pak zase jako že ne... no ale potom teda taky, tak se přidal k ní. A dnes jsou věřící oba dva, my jsme také věřící...

Dobře, takže tatínek i maminka vás vedli k víře oba dva s bráchou, a to bylo celé dětství? Už od malička, co vy si pamatujete.

No už od malička už jako prostě normálně jsme chodili do kostela každou neděli, někdy i v týdnu... to jako také šlo o to, jak se u nás střídali faráři. Takže některý měl třeba přes celý týden mše, některý měl jenom v neděli, v pondělí, nebo ve středu... tak jsme chodili. No pak jsme začali i ministrovat, nejdřív jsme ministrovat nechodili, ale protože bratranec ministrovat chodil, takže jsme začali taky... on nám to řekl farář, abychom začali chodit také, tak jsme začali.

A to bylo celé dětství, nebo vy jste o tom vlastně nepřemýšlel... mamka s tatškou řekli...

No ne no právě proto, prostě se šlo, tak jsme šli také... a nikdo nám nedal vybrat, že bysme třeba jako neměli jít... nebo jako že by řekli, jestli chcete zůstat doma, tak zůstaňte... no tak někdy jsme byli nemocní, tak jsme doma museli být, tak se třeba nešlo... a tak to bylo když jsme byli malí hodně, tak do těch 12ti let.

Takže i celou základní školu?

Celou základní školu no. Což jako s tím byli také někdy problémy na základce, protože tam u nás ve třídě moc věřící nikdo nebyl.

Smáli se vám spolužáci?

No určitě. No takové narážky vždycky. Ty chodíš do kostela... prudili... třeba se blbě ptali...

A začal jste to vnímat nějak jinak?

No tak ani ne, ovlivnit mě to nějak moc nemohlo, protože do toho kostela jsme chodit museli, že jo. Ať jsem chtěl dělat, co jsem chtěl, prostě jsem věděl, že do toho kostela půjdu a že po víkendu, co se půjde zase do školy, tak že to bude zase všechno nanovo. Takže jsem nějak jako nemohl se z toho dostat, že bych třeba řekl, že do toho kostela nepůjdu, protože se mi ve škole smějou. A že už do toho kostela nechci. To jsem nemoh, protože to i kdybych doma řekl, tak jsem věděl, že bych stejně do kostela musel.

Stejně by rodiče nebrali váš názor?

Stejně by rodiče nebrali ohled.

Prostě rodina jde, tak vy musíte jít také?

No, tak jasně.

A mě by teď zajímalo, jak to bral brácha? Tedy jestli to můžete říci. Jako vy?

No tak brácha zase. Tak za prvé je o 3 roky mladší. Takže byl zase ještě jako níž v té škole, takže tam se to ještě tak nebralo. A za druhé on je takovej, že mu to bylo asi tak nějak jako jedno. Ten to neřešil.

Takže vy jste to také neřešil.

No já jsem to neřešil ze začátku, že jo. A pak jak to šlo prostě dál a šli vyšší třídy, tak už mi to začínalo vadit.

A řekl jste to doma?

No tak řek jsem to doma, ale rodiče se zeptali, tak jako kdo ti to říká, kdo se ti směje? My tam dojdeme a řekneme to tam učitelce, nebo to. Tak ale to by bylo ještě horší. Tak už jsem pak na to rezignoval, nebo tak jako. Nemoh jsem prostě nic dělat.

Takže jste nereagoval.

Takže jsem pak jako už nereagoval. A jako nezájem. Když měli blbý keci, tak jsem se s nima nebavil...

Takže jste se podřídil rodičům?

Asi tak. Tak on člověk nemá moc jako na výběr. Ono asi taky jak kde, že jo. Jako v jaké rodině. My jsme také z malého města, takže tam se jako každý zná.

Takže to asi také mělo vliv na to, že jste se podřídil?

No tak určitě, no. Tak některé rodiny jsou třeba věřící, ale třeba to tak neberou. Ale naši to tak prostě berou, že prostě teda do kostela a hotovo.

A jak jste cítil tu víru vy? Jenom, že je to ta povinnost, když vás rodiče k tomu vlastně nutili, aby jste šel do kostela, když šli oni?

Ze začátku tak jako bylo no. Potom, když je člověk už starší, tak už to chápe trochu jinak. Jo třeba i z toho kázání, tak si třeba řeknete no asi to bude pravda... pak jsme také jeli do Medugorje, takže tam člověk také má docela silné zážitky, když to tam vidí... třeba mě se tam tedy nic zvláštního nepřihodilo, ale viděl jsem hodně lidí, kteří se tam jako i tak nějak obrátili k Bohu, i když třeba byli nevěřící. Protože jsem chodil s nevěřící holkou a tam právě přijela k nim teta, příbuzná té méjí přítelkyně, no a ta byla úplně nevěřící. Tak já jsem říkal,

že se pojedje do té Medugorje, tak ona se ptala, co to vlastně je, no tak jsem říkal, že se tam zjevuje Panna Maria, že je to svaté místo a tak. No a ona říkala, že tam prostě nepojede, její manžel tam chtěl jet a ona že v žádném případě, že to je hrozné, že to neexistuje... nakonec tam jela také. My jsme tam s nimi byli. No a pak říkalo se, já jsem při tom nebyl, že se tam v kostele zjevila Panna Maria. No a ta paní tam při tom jako byla. A když jsme se odtud vrátili zpátky do České republiky, tak ona úplně prostě byla jiná. Silně věřící, sošky za oknem... no v životě by člověk neřek, že ta ženská nikdy nevěřila.

Takže vy jste toho Boha potom, když jste byl starší dá se říci cítil?

No to jako jo, to já cítím třeba i jako teď, ale to je takový... někdy si prostě říkám, že nevím, no. Jo a ne, nevím prostě.

Takže to byla ta základka, a potom? Vy jste šel na střední školu...?

No potom jsem šel na střední školu a tam to bylo teda úplně o něčem jinom, protože to bylo v jiném městě, že jo. Tam mě nikdo neznal, takže to o mně nikdo nevěděl a celou tu střední školu se to nikdo nedozvěděl. Jo že chodím do kostela, nebo že jsem věřící.

A byl jste tedy i na té střední škole věřící, praktikující?

No tak jako jo. Ale že jo, když to bylo v jiném městě, tak tam jsem v týdnu do kostela nechodil, až vždycky jako v neděli u nás a to, tak to už bylo o něčem jinom. Když to nikdo nevěděl, ale jako věřící asi jo, no. Né úplně silně, ale jo.

Co si představujete pod pojmem silně věřící?

No že to jako i někdo může třeba i přehánět. Až takový jako fanatismus, to už je jako asi moc, no nevím.

A zdravě věřící?

Tak zdravě věřící no tak věřím, tak jdu i do kostela, doma se i modlím, že jo a věřím tomu. Že když se třeba potom někdo zeptá, jestli teda jsem věřící nebo ne, tak asi zdravě

věřící člověk by měl říct jo jsem a jestli ti to vadí, tak je to tvůj názor, ale já mám takovýhle názor.

A došlo ve vašem životě k nějakému zlomu, nebo nějaká příhoda se stala, nebo jste někoho potkal, že jste změnil svůj názor na církev nebo na víru? Vy jste se od víry trošičku vzdálil...

No tak měl jsem přítelkyni, která nebyla vůbec věřící, takže mi říkala, proč ty do toho kostela chodíš, co z toho máš, stejně je to všechno blbost... to je vymyšlený... jakej mi můžeš dát důkaz? No a tak já jsem ze začátku říkal, no a jakej můžeš dát důkaz ty mě, že to neexistuje? Tak ona říkala, tak se podívej, třeba ty války jak jsou a takhle jo. No tak jsem si opravdu někdy říkal, protože i v práci mi říkali, tak proč tam chodíš, co jako z toho máš? Tak jsem si říkal, no možná že na tom něco bude pravdy, že ono to nebude až tak všechno pravda.

Takže vy jste měl slečnu tak rád, že jste začal pochybovat o Bohu?

No ano, že jsem začal pochybovat a od víry jsem se postupně odvrátil. Pochyboval jsem o církvi a oni i ty lidi k tomu dávají někdy důvody. Někdy i ti faráři, jak byli kauzy třeba v Americe...

Takže se seběhlo víc událostí, které vám dali toho červíka, že to nemusí být zas až tak pravda?

No dalo by se to tak říct.

Takže jste se od církve vzdálil a přestal praktikovat, nebo jak to bylo?

Přestal jsem chodit do kostela, už se mi nechtělo jít ke zpovědi, protože jsem si říkal no tak do prčic, co tam budu říkat, co komu do toho je. Přece je to také jenom člověk ten kněz v té zpovědnici... ale furt tak jako něco mi říkalo, že možná jo a možná že ne. No ale už to určitě nebylo jako dřív. A když jsme se třeba hádali doma s rodičema, tak jsem si říkal, no tak mi můžete...

A s tou přítelkyní jste to nějak probírali?

No my jsme se pak rozešli. Protože to nešlo, my jsme se pořád hádali.

A vy jste tedy nastoupil do práce...?

No pak jsem nastoupil do práce a tam to bylo takový jako jo a ne. A já jsem si pořád pořád pohrával s myšlenkou, že se do toho kostela vrátím. A tak jsem se tam začal zase vracet a navštěvovat. A oni se postupem času kolegové začali ptát, pořád nějaké vysvětlení chtěli..., protože ty lidi, když jsou nevěřící a přijde mezi ně někdo jiný, tak na to koukaj divně.

Takže jste se k církvi opět vrátil?

No když jsem se rozešel s tou mojí přítelkyní a nastoupil do té práce, pořád jsem tak jako o tom přemýšlel. Tak se to postupem času vrátilo do starých kolejí. Naši rodiče pořád chodili do toho kostela, brácha také, tak jsem zase začal chodit taky víc. Potom se u nás vyměnili faráři, takže přišel jiný farář a zdál se v pohodě, že nebyl to takový ten starý pán z té starší doby...

Byl vám bližší?

No tak jako jo. I s tou mládeží jako hodně pracuje, je takovej víc v pohodě. To bylo už jako taky vo něčem jinom. Takže jsem zase začal chodit do toho kostela jako dřív.

A cítil jste nějakou změnu? Říkáte, že jste se doma i jako hádali, když jste s tou nevěřící přítelkyní chodil, přestal jste chodit do kostela... jako změnu ve vašem okolí, vztahy?

Jo jako lidi si říkali, že se něco asi stalo. Jako že nechodím do toho kostela, nebo mě viděli i v hospodě a tak, kam jsem jako dřív nechodil... protože zase jsem se dostal do jiné party lidí, začal jsem kouřit, což se jim asi taky jako moc nelíbilo. Tak si říkali, co se s ním stalo, on už není takový, jaký býval.

A když jste se vrátil k té církvi?

Tak kouřím dál. No ne, tak už je to jiný. Už je mi taky víc let, tak už to taky беру tak trošku jinak. Už jsou i lidi okolo jiný a to.

A třeba doma, vyčítali vám něco rodiče, nebo...?

No tak to ani ne, ale třeba takový ty řeči, proč nechodím do toho kostela, nebo kam zase že jdu... s kým chodím ven a co to je za partu, že ty lidi do kostela nechoděj... tak proč se s nima bavím... že věřící člověk se má bavit s věřícím člověkem, nevěřící s nevěřícím... což nevím, na to já mám jiný názor.

Snažil jste se jim to nějak vysvětlit doma?

No tak snažil. No tak taťka to tak jako, tomu to bylo celkem jedno, nechal to na mě. Ale u mamky, tam je to horší no jí něco vysvětlit. Protože ona je asi silně věřící.

Takže teď jsme se vlastně dostali k tomu, že vy jste se vrátil k církvi. Můžete i nějak charakterizovat svůj současný vztah k víře a k církvi?

No tak řek bych o sobě, že věřící jsem, protože si myslím, že jen tak samo od sebe to tady na tom světě nemůže bejt, že někdo to prostě řídit musí. Kdyby se třeba něco stalo v tom vesmíru, nebo to když to tam je takový, jo, že kdyby do nás něco třeba narazilo, no tak že není to jako samoskou. Do kostela chodím, teď u nás je jako docela dobrej farář... takže v neděli jdu a normálně chodím i jako k přijímání, ke zpovědi ... no a teď jako žádnou přítelkyni nemám. Ale kdybych měl s někým chodit, tak u mě je hroznej problém chodit s někým, kdo je věřící. Já jsem ještě neměl takový to štěstí, abych někoho takovýho potkal. Takže teďko si myslím, že kdybych si našel nějakou tu přítelkyni, která asi bude nevěřící, protože já se teď pohybuju v jiných kruzích, i když chodím do toho kostela, tak si myslím, že by se to zase nějak obrátilo. Takže nevím. No věřící jsem, ale do toho kostela mě to tak jako moc netáhne. Pořád si říkám, že to není ono. Nevím proč.

Takže jste možná spíše hledající?

Takže pořád jako jo, pořád nevím, co chci. Jsem teda asi hledající věřící.

Rozhovor 9 – žena 55 let

Můžete mi vyprávět o tom, jak jste prožívali víru v rodině a jak jste ji prožívala vy sama v dětství?

Vyrůstala jsem v rodině, kde se o víře v Boha moc nemluvílo. Rodiče do kostela téměř nechodili. Matka pochází z katolické a otec z československé rodiny. Dokonce byla i jakási rivalita mezi tělovýchovným spolkem Orel, ve kterém cvičila maminka, a Sokolem, ve kterém byl táta. Když jsem byla malá, tak mě k víře vedla pouze babička, která vyžadovala, abych se každý večer modlila „Andělíčku můj strážníčku...“ a občas mě s sebou vzala do kostela na mši.

Později se toto vše vytratilo a na gymnáziu jsem si na náboženství už ani nevzpomněla.

Tehdy tedy došlo k odklonu od víry a církve?

Ano, začátkem studia na gymnáziu jsem vlastně od Boha úplně odešla a nezajímala jsem se o nic, co se týkalo víry nebo církve. Všechno se začalo pozvolna měnit, až když jsem studovala na vysoké škole. Museli jsme se učit vědecký ateismus a marxismus-leninismus. Při podrobné přípravě na zkoušky jsem si uvědomovala všelijaké nesrovnalosti a nesmysly, které se v heslech a frázích těchto „věd“ objevovaly. Začala jsem přemýšlet o běhu života na zemi a stále jsem se ubezpečovala, že není možné, aby po skončení pouti tady na zemi už nic nebylo. Aby neexistovala nějaká síla, která vše kolem nás řídí nebo určuje, ale neuměla jsem ji nijak pojmenovat.

Tak jste začala opět chodit do kostela a vrátila se?

No ne tak úplně. Začala jsem se zajímat o trochu jinou literaturu, než kterou jsme měli ke zkouškám určenou, a kterou jsem rozhodně v sedmdesátých letech minulého století ve školní knihovně nenašla. Knihy mi půjčovala jedna stará paní učitelka, která byla silně věřící, ale kvůli svému povolání se v letech takzvané normalizace příliš projevovat nemohla. S tou jsme také vedli dlouhé a hluboké rozhovory o literatuře, kterou jsem si od ní půjčovala. Vysvětlovala mi nejasnosti a trpělivě rozptýlila postupem času většinu mých

pochyb. Byla mou učitelkou a „rádkyní“ ve věcech víry. Brala mě s sebou do kostela na vzdálená místa, od bydliště. Byla praktikující a snažila se mě správně vést.

A tato paní byla impulsem pro váš opětovný příklon k církvi?

Vlastně ano. Byla mou oporou a rádkyní. Byla mi praktickým příkladem. Postupně jsem nabyla pevného přesvědčení, že Bůh skutečně existuje, že to určitě není ten starý vousatý pán, kterého mi kdysi popisovala moje babička, na kterou jsem v té době často vzpomínala, ale že je to síla všude kolem nás. Myslím si, že se tehdy i trochu změnil můj postoj k životu, k ostatním lidem, k lásce – asi i tím, že jsem dospěla, ale určitě i tím, že jsem začala v Boha věřit.

Jak to tedy s vaší vírou bylo dál?

Život plynul celkem v pohodě, studovala jsem, sportovala, bavila se, pak jsem začala pracovat s dětmi, našla jsem partnera na celý život, založili jsme rodinu. Čas nám utíkal a pokládal do cesty všelijaké drobné i větší překážky (závažné onemocnění), ale stále jsme byli šťastní, i když jsme si to vlastně vůbec neuvědomovali. Nevěděli jsme, že nás největší zkouška teprve čeká. Tu jsme podstoupili, když bylo našemu mladšímu synovi osm let.

Co se stalo?

Lékaři mu objevili zhoubný nádor na mozku, který mu odoperovali, ale naděje byla malá. Strávila jsem se synkem deset měsíců v pražské nemocnici, kde jsem pomáhala na dětském onkologickém oddělení se vším, co právě bylo potřeba. O tři roky staršího syna jsem v té době téměř neviděla a oba jsme to velmi těžce nesli.

V nemocnici jsem zažila tolik dětských tragédií, bolestí, ale i ohromné statečnosti, že jsou mi některé příkladem až do dnešních dnů. V té době mě víra držela na nohou, sílu mi dodával i sušický pan farář Ferda, a tak jsem dokázala být platná jak v nemocnici, tak v rodině.

Když Honzík potichu odešel z tohoto světa, zůstala mi víra a nový velmi přehodnocený pohled na pozemský život.

Jak byste charakterizovala váš současný vztah k víře?

Dnes je mi 55 let, snažím se žít v klidu a míru v duši, beru všechny události, jak přicházejí, ale nejsem jen pasivní pozorovatel. I přes různé nemoci a nepříjemnosti jsem optimistická a v tom mi pomáhá právě víra. Jsem ale asi dost zvláštní věřící, protože i když v Boha věřím pevně a neotřesitelně, nejsem členem žádné církve (připadala bych si jako v nějaké straně). Do kostela sice chodím, ale většinou spíše proto, že jsem studovala výtvarné umění, a tak obdivuji krásu, kterou dokázal vytvořit člověk. Pokud se chci pomodlit nebo rozjímat, raději jsem v tu chvíli sama, nejlépe někde v přírodě pod širým nebem.

Když se tak zamyslím, tak jsem se k víře přímo znovu nevrátila (i když v dětství se malé zrnko objevilo), ale v podstatě jsem se k ní dopracovala a objevila ji i pro sebe.

Syn si našel věřící přítelkyni, která je konvertita v dospělosti. Její víra je živá a praktická. Do kostela chodím občas s ní, ale děším se velkého společenství lidí. Možná, že časem bude má víra také živá, ale dnes na to ještě nemám sílu ani odvahu.

Rozhovor 10 – žena 32 let

Můžete mi vyprávět o tom, jak jste prožívali svoji víru v rodině a jak jste ji prožívala vy sama v dětství?

Pocházím z nevěřící a nepraktikující rodiny. Mamka ani tatka mi nikdy o Bohu nic neřekli. Babička z tatínkovi strany byla horlivá zastánkyně komunismu, zakladatelka JZD a velká přítelkyně prezidenta Gustava Husáka. Jediný, od koho jsem se o Bohu mohla dovědět, byla babička z mamčiny strany. Věřila v Boha, ale ne v církev katolickou, nýbrž bratrskou. Nikdy jsem ji neviděla jít na mši do kostele, ale když jsme k ní přijeli na návštěvu, nebo jsem u ní byla na prázdninách, vyprávěla mi o Bohu a učila mě dětské modlitbičky jako třeba Andělíčku můj strážníčku. Boha jsem vnímala jako něco nad námi, přítelíčka, který někde je, asi bydlí někde u babičky na půdě, protože jinde než u babičky jsem o něm neslyšela. Asi někdy v mých 8-10ti letech, nevím přesně kdy, se dospělí v naší rodině pohádali a od té doby jsem s Bohem nemluvila.

Ke změně došlo až na SŠ, kde jsem měla za spolužačku jehovistku a za další katoličku. Vzpomněla jsem si na babičku a její bratrství a začala jsem přemýšlet o tom, co to znamená. Proč je tolik vyznání? Ptala jsem se na to doma a zjistila jsem, že mamka věří v Boha, ale nepatří do žádné církve. Nemohla prý nic říci kvůli babičce, která byla komunistka. Nechala jsem se pokřtít v katolické církvi a začala praktikovat. Chodila jsem na mše, zpívala při mších s kytarou, jezdila a zařizovala poutě, pomáhala jsem faráři při pastoraci a práci ve farnosti.

Kdy tedy došlo k tomu, že jste se od církve odklonila?

To se stalo tak, že kněz, kterému jsem ve farnosti pomáhala, vlastně jsem byla jeho pastorační asistentkou, tak byl i mým zpovědníkem a věřila jsem mu. Já jsem se ale postupně začínala od různých lidí, nezávisle na sobě, dozvídat drobnosti, které jsem svěřila pouze Bohu ve svátosti smíření. Kněz mi začal i mluvit do osobních věcí, zařizovat život. Jezdil za mnou domů, k mým rodičům, telefonoval mi i v noci, začal na mě být velmi závislý a z mé strany jsem cítila, že náš vztah již není jen pracovní, ani duchovní. Přestala jsem k němu chodit ke svátosti smíření, což velice špatně nesl. Našla jsem si jiného zpovědníka.

Ale po nějakém čase jsem zjistila, že jsou kněží domluvení. Jezdí na setkání, a tam spolu mluví i o svých ovečkách. Ovšem ne obecně, nýbrž konkrétně. Když mi jednou řekl můj nový zpovědník, že se to dozvěděl od svého kolegy, hned jsem věděla od kterého. Přestala jsem důvěřovat kněžím. Po nějakém čase jsem úplně přestala chodit ke svátostem smíření a tím i ke svatému přijímání. Ovšem tím pádem se na mě začali dívat divně i lidé z kostela, měli nemístné poznámky na mou osobu, což jsem nemohla přijmout a hlavně jsem to nechápala. Vždyť to byl můj domov, moji přátelé, bratři a sestry v Kristu. Přestala jsem chodit i na samotné mše svaté a stranila se společenství farníků.

Distancovala jste se tedy úplně od církve i víry?

Od církve ano, od lidí z okolí i od představitelů církve, kterým jsem už nemohla věřit. Od víry už tak lehce ne. Pořád mi zůstal osobní vztah k Bohu i k P. Marii. Myslím si, že k úplnému odklonu u mě došlo až v době, kdy jsem si našla nevěřícího přítele. Byla jsem vším okolo tak znechucená, že jsem nechtěla s církví a s věřícími lidmi nic mít společného. Byli to asi 4 roky, kdy jsem si na Boha ani nevzpomněla. Nemodlila jsem se, nechodila do kostela, nestýkala se s věřícími lidmi, nezpívala křesťanské písně, dokonce ani na kytaru jsem nesáhla.

Ale vy jste se k církvi, potažmo k jejím představitelům vrátila. Kdy tedy došlo k opětovnému příklonu?

Když umřel papež Jan Pavel II. Uvědomila jsem si, že byl jediným představitelem katolické církve, kterému jsem důvěřovala a chtěla jsem ten pocit zakusit znovu. Důvěřovat představiteli církve ve které jsem právoplatným členem, i když je to člověk.

A co se stalo pak?

Zjistila jsem, že všichni jsou jenom lidi. Jediný, komu můžu věřit je Ježíš Kristus. Znovu jsem se pokusila mu věřit a našla jsem kněze, kterému se snažím důvěřovat a ještě mě nezklamal. Sice za ním dojíždím docela daleko, ale funguje to.

Jak byste charakterizovala svůj současný vztah k víře?

Věřím Bohu, kterého mám v srdci. Modlím se každý den k Bohu i k Panně Marii. Pracuji v církevní instituci, kde se snažím naplňovat slova Písma: ... neboť jsem hladověl, a dali jste mi jíst, žíznul jsem a dali jste mi pít... (Mat 25,35 an). Ke zpovědi a ke sv. přijímání se snažím chodit alespoň 1x do roka, jak to říká P. Maria.

Dále mám nevěřícího přítele, plánujeme svatbu v kostele. Paradoxně se cítím ve víře dnes svobodnější a více zakořeněná, praktikující, než tomu bylo dříve.

Věřím v Boží milosrdenství a spravedlnost, snažím se být dobrým křesťanem.

ANALÝZA ROZHovorŮ

1) Projevy víry v rodině

- v rodině se o víře v Boha moc nemluvílo, rodiče do kostela téměř nechodili, matka pochází z katolické a otec z českobratrské rodiny
- pocházím z nevěřící a nepraktikující rodiny

Prarodiče:

- viditelně věřící matka a otec z matčiny strany, kteří mě dali pokřtít a kteří se snažili mi tu víru předávat
- babička mě naučila „Andělíčku můj strážníčku“, takovou modlitbičku, kterou jsem se musela večer před spaním pomodlit
- starosvětská víra prarodičů, strašili Bohem
- moje babička, vše jsem prožíval s babičkou, ani ne s maminkou
- měla jsem takovou cizí babičku
- vyrůstala jsem u babičky, u tety, půjčovali si mě... všude tam víra byla
- víru táhl děda, tatínek mámy
- mě k víře vedla pouze babička, která vyžadovala, abych se každý večer modlila „Andělíčku můj strážníčku...“ a občas mě s sebou vzala do kostela na mši
- babička z mamčininy strany - učila mě dětské modlitbičky jako třeba „Andělíčku můj strážníčku“
- mě k víře vedla babička

Matka:

- matka byla pokřtěná i biřmovaná, ale víru vůbec nepraktikovala ani se o víře nebavila
- maminka žila víru
- víru táhla moje máma
- mamka nás vedla k víře už odmalička

Otec:

- otec byl v KSČ, tak tím to bylo dané
- otec přestože je věřící, už moc víru neuznával, věřil pouze v tvrdou realitu
- můj otec žil v tvrdé realitě, ten nevěřil na to, že mu pomůže někdo vedlejší, byť by to byl sám Bůh
- ten se trošku od víry vzdaloval, ale byl to takový tvrdý chlap
- můj tatínek byl ve straně
- taťka je z nevěřící rodiny
- taťka to tak jako, tomu to bylo celkem jedno

2) Prožívání víry v dětství

Pozitivní vnímání:

- v rodině víru jsem prožíval tak, že maminka se mnou chodila do kostela, víru jsem používal jako vodítko pro svůj budoucí život, rád jsem chodil do kostela
- veškeré dění od ranního vstávání do večerního uléhání bylo v modlitbě
- já sám jsem byl ministrantem a vždy jsem dal na slova, která ten určitý kněz vznesl
- dětství jsem prožíval tak, že jsem do kostela chodil, chodil jsem ke zpovědím, byl jsem pokřtěný, biřmovaný
- bylo to něco krásného, něco co mě hřálo, co se mi líbilo, byla v tom určitá láska, pevnost, spokojenost, maminčino pohlazení, maminčina modlitba, všechno to nejkrásnější, jak jsem mohla dětství prožít, vlastně splývalo s vírou
- bylo to hezké, jako že bych mněl sám touhu do kostela běžet to se asi nenaskytlo, ale chodil jsem tam a vždy když jsem šel ze mše, tak jsem si říkal: jo nebylo to špatné
- víra pro mě existovala moc, ale v dětství jsem vnímala víru asi jenom prostřednictvím lidí okolo mě, věděla jsem, že Bůh je

Negativní vnímání:

- já jako kluk jsem prožíval víru dost povinovaně od rodičů, že je právě neděle a musí se do kostela

- cítil jsem to jako povinnost od maminky, ale potom už při té mši samotné jsem věděl, že to tak asi mělo být
- Boha jsem vnímala jako něco nad námi, přítelíčka, který někde je

3) Situace v době nástupu do školy

Ukončení styku s Bohem:

- začala jsem chodit do 1 třídy, tady to všechno končilo
- úplně jsem přestala myšlenky týkající se víry a Boha mít a začala jsem se zajímat o svět okolo sebe
- Bůh prostě přestal existovat a celou školní docházku jsem o Boha ani myšlenkou nezavadila
- studoval jsem, udělal jsem si střední školu s maturitou a Bůh nikde nebyl, naopak jsem přemýšlel, že se mi vzdaluje
- začátkem studia na gymnáziu jsem vlastně od Boha úplně odešla a nezajímala jsem se o nic, co se týkalo víry nebo církve

Udržování styku s Bohem:

- pomodlila jsem se k Bohu nejvíc před písničkou, měla jsem pocit toho, že mi opravdu Bůh pomůže
- víru jsem měla i na školách, jenomže tenkrát víra byla dost zakazovaná v těch letech, takže já jsem vlastně potají chodila na náboženství
- na základní škole byli někdy problémy se spolužáky, měly narážky, byli nepříjemní, ale ovlivnit mě to nějak moc nemohlo, protože do toho kostela jsme chodit museli
- podřídil jsem se rodičům, neměl jsem moc jako na výběr
- ke změně ve vztahu k Bohu došlo až na SŠ (respondentka se začala o Boha zajímat)

4) Zlom ve 20 letech

- dejme tomu kolem toho 20tého roku se to začalo lámat
- já jsem žil víru vlastně od útlého dětství až asi dá se říci do 20 let
- přišla vojna, to bylo takové trošku vlažnější

- já jsem víru neřešil až asi do 20 let
- nechala jsem se pokřtít v katolické církvi a začala praktikovat

5) Okamžiky hledání Boha

- podvědomě jsem začala Boha hledat, nebo byla Bohem hledána, protože to je oboustranné
- hledala jsem ho vlastně pořád někde v někom a nemohla jsem najít
- jenomže já jsem ho pořád hledal, já jsem ho chtěl vidět a já jsem ho nikde neviděl
- začal jsem Boha hledat, ptát se, začal jsem jezdit i na církevní setkání
- snad bych raději opravdu viděl, kdyby se mi jednou mohlo stát a toho Boha jsem našel a mohl si s ním promluvit
- hledala jsem útěchu v těch lidech, kteří víru v Boha měli
- hledám ho v každém, protože v každém člověku někde v kousíčku je
- ptala jsem se na Boha doma a zjistila jsem, že mamka věří v Boha, ale nepatří do žádné církve

6) Odloučení od víry a od církve

Vliv změny smýšlení, životní situace, mezilidských vztahů:

- odstěhovali jsme se od prarodičů
- vyučil jsem se v oboru, který nedovoluje, abych se vzdálil z pracoviště na určitou dobu, třeba na mši svatou, jsem zaměstnaný i v neděli
- řekla jsem si, že všechno zmůžu sama
- já jsem stále cítil v srdci, že se mnou pořád ten Pán Bůh je, jenom jsem nemohl svou víru tak nějak projevat naplno navenek, tak i bez těch vnějších projevů i v tom mém životě ta víra tak nějak zvlažněla
- našel jsem si přítelkyni, která nebyla vůbec věřící, opravdu jsem si někdy říkal, že na tom něco bude pravdy, že ono to nebude až tak všechno pravda, začal jsem pochybovat a od víry jsem se postupně odvrátil, pochyboval jsem o církvi a oni i ty lidi k tomu dávají někdy důvody, někdy i ti faráři, přestal jsem chodit do kostela, už se mi nechtělo jít ke zpovědi
- úplně jsem přestala chodit ke svátostem smíření a tím i ke svátému přijímání, přestala jsem chodit i na samotné mše svaté a stranila se

společenství farníků, k úplnému odklonu u mě došlo až v době, kdy jsem si našla nevěřícího přítele

Vliv krizové situace:

- když už jsme byli s manželem 5 let svoji a nemohla jsem otěhotnět, v tu chvíli se mi začal Bůh vzdalovat
- našla jsem partnera na celý život, založili jsme rodinu, když bylo našemu mladšímu synovi osm let, lékaři mu objevili zhoubný nádor na mozku, který mu odoperovali, ale naděje byla malá, v nemocnici mě v té době víra držela na nohou
- zradil mě kněz, kterému jsem ve farnosti pomáhala, byl i mým zpovědníkem a věřila jsem mu, našla jsem si jiného zpovědníka, zjistila jsem, že jsou kněží domluvení, přestala jsem důvěřovat kněžím
- když už jsem si myslela, že konečně držím všechno pevně ve svých rukou, že všechno jde tak, jak si to já přeji, jak se mi to líbí, tak najednou se mi svět zvrhnul a všechno jsem poztrácela

7) Období mezi odloučením a příklonem

- začala jsem si uvědomovat, jak žiji, jakým životem žiji a začala jsem hledat pomoc u lidí, ale ta byla bohužel slabá, nebo vlastně dá se říci žádná
- rodinné vztahy se rozpadly, všechno co jsem měla ráda, se obracelo vzhůru nohama a já jsem z toho byla dost vyděšená a dost zoufalá, to jsem opravdu padala na dno
- přes všechno jsem chodila ještě na adorace
- děti jsem dostal do výchovy a tím jsem se upnul vlastně daleko víc k církvi
- když mi zemřelo čtvrté dítě, tam jsem se k tomu Bohu přibližovala blíž, ale zase jsem mu vyčítala, že je hrozně nespravedlivý, že mi toho syna vzal
- nikdy jsem nepochyboval, pouze na vojně jsem zvlažněl, a i když jsem na Boha nemyslel tak moc, nechodil jsem do kostela a to, tak ale nakonec si mě on sám přitáhl zpátky na správnou cestu
- kněz se modlil breviář a já jsem chtěl vědět, co to je, jeho sestra mi jeden breviář darovala a od té doby se modlím breviář ráno a večer jako ti kněží

- po nástupu do práce jsem si pořád pohrával s myšlenkou, že se do toho kostela vrátím
- rodiče pořád chodili do kostela, brácha také, tak jsem zase začal chodit taky víc
- na vysoké škole jsem se začala zajímat o trochu jinou literaturu, než kterou jsme měli ke zkouškám, jedna stará paní učitelka, která byla silně věřící, byla mou učitelkou a „rádkyní“ ve věcech víry, brala mě s sebou do kostela, byla praktikující a snažila se mě správně vést, ona byla impulsem pro můj příklon k církvi

8) Obrácení se

- uvědomila jsem si, že vlastně mi lidé nepomohou, udělala jsem takovou šílenou věc, že jsem tady vyběhla na kopec... a modlila jsem se jedinou modlitbu, kterou jsem znala „Otče náš“ a prosila jsem Pána Boha, ať mi pomůže, co mám dělat, ke komu se mám obrátit, co co... Bože pomoz mi
- zavolala jsem knězi, že bych potřebovala pomoci a domluvila jsem se s ním na teď a teď jsem se sebrala a jela jsem okamžitě za ním, tím vlastně pro mě začala konverze a on mě začal připravovat na první svaté přijímání
- byla jsem tím tak naplněná, že to byla pro mě úplná, úplná záře, to byl výbuch, to byla sopka a úžasná věc
- Boha jsem našla v nejtěžších chvílích svého života, kdy se mi začala hroutit doma rodina
- změnil se můj postoj k životu, k ostatním lidem, k lásce, začala jsem v Boha věřit
- v té chvíli jsem si sáhla na dno a zjistila jsem, že ruce mám prázdné

9) Opětovný příklon k víře a k církvi

- udělala jsem si třetí řád Karmelitánů, protože jsem chtěla opravdu toho Boha najít
a řekla jsem si v tu danou chvíli, že buďto na to přijdu, nebo je to nesmysl a všeho nechám
- postupně jsem nabyla pevného přesvědčení, že Bůh skutečně existuje

- když umřel papež Jan Pavel II., byl pro mě jediným představitelem katolické církve, kterému jsem důvěřovala a chtěla jsem ten pocit zakusit znovu
- našla jsem kněze, kterému se snažím důvěřovat a ještě mě nezklamal

10) Současný vztah k Bohu

Praktikující v církvi:

- praktikuji svoji víru – snažím se chodit pravidelně ke zpovědi, uvědomuji si svůj současný stav, uvědomuji si svoje mantinely, mám citlivější svědomí a jsem úžasně ráda, že jsem konečně našla kotvu ve svém životě
- mě víra vede, čtu bibli
- já vím, že k životu patří smrt, já vím, kdo jsem a kde jsem a co tady znamenám, já vím, kde je Bůh, že ho v rodině mám, i když se chvílemi ztrácí
- jsem věřící a nebudu a nechci nikomu nic nutit, já věřím a budu věřit
- věřící jsem, do kostela chodím, teď u nás je jako docela dobrý farář... takže v neděli jdu a normálně chodím i jako k přijímání, ke zpovědi

Nepraktikující v církvi:

- dnes já svátosti neužívám, já se k němu obracím vždycky, když je mi smutno
- prioritou pro mě dnes je řekl bych mé zaměstnání
- no věřící jsem, ale do toho kostela mě to tak jako moc netáhne
- věřím Bohu, kterého mám v srdci, modlím se každý den k Bohu i k Panně Marii, cítím se ve víře dnes svobodnější a více zakořeněná, praktikující, než tomu bylo dříve, věřím v Boží milosrdenství a spravedlnost, snažím se být dobrým křesťanem

Spíše hledající věřící:

- jako bych si myslel, že Bůh mě volá úplně někam jinam, než právě na mši svatou
- představa o tom, že člověk není jen fyzická osoba, že má také duši, to určitě mám
- čas od času jdu s manželkou na mši

- má víra nespočívá v tom, že jdu v neděli do kostela a už to mám za sebou
- nemám úplně jasno
- pořád nevím, co chci, jsem teda asi hledající věřící
- jsem asi dost zvláštní věřící, protože i když v Boha věřím pevně a neotřesitelně, nejsem členem žádné církve
- do kostela sice chodím, ale většinou spíše proto, že jsem studovala výtvarné umění, a tak obdivuji krásu, kterou dokázal vytvořit člověk
- pokud se chci pomodlit nebo rozjímat, raději jsem v tu chvíli sama, nejlépe někde v přírodě pod širým nebem, snažím se žít v klidu a míru v duši

11) Úvahy o praktickém životě v církvi

- jestli zase začnu praktikovat to nevím, možná až budu v důchodu
- o plném návratu k víře a k církvi uvažuji, ale ještě tam nejsem a nevím, kdy ta chvíle nastane
- člověk má věřit, i když nerozumí
- v současné době nemám žádnou přítelkyni, ale kdybych nějakou měl, bude nevěřící a s tou vírou nevím, možná by to zase bylo jiné
- syn si našel věřící přítelkyni, její víra je živá a praktická, do kostela chodím občas s ní, možná, že časem bude má víra také živá, ale dnes na to ještě nemám sílu ani odvahu
- na víru jsem nezanevřela a vracet se k ní budu, do výchovy dětí ji budu vkládat

12) Pocity provázející respondenty během cesty životem

Spíše pozitivní:

- přemýšlela jsem i nad psychiatry, ale nevěřila jsem tomu, protože psychiatr je také jenom člověk a říkala jsem si: no tak ten mi dá prášky, ale co dál
- On mě vyslyšel, je velice milosrdný, je to opravdu láska sama o sobě
- milující, odpouštějící, někdy trestající, nebo spíš dopouštějící, abych já si to uvědomila – takový je můj Bůh
- je to moje kotva ve všech životních situacích

- jedině, co jsem si z víry možná pro život vzal je to, že bych dokázal odpouštět
- Bůh s námi v rodině je
- Bůh si mě vzal zpátky, je mi odpuštěno, já už zase žiji krásným životem
- celý můj život je takový, že musím denně prosit za to, že jsem měl takový život
- jako bych měl toho Boha pořád na očích
- když Honzík potichu odešel z tohoto světa, zůstala mi víra a nový velmi přehodnocený pohled na pozemský život
- k víře v jsem se v podstatě dopracovala a objevila ji i pro sebe
- zjistila jsem, že jediný, komu můžu věřit, je Ježíš Kristus

Spíše negativní:

- nejvíc mě mrzí, že nemám rozhřešení a že ten velký hřích, že mám dvě děti, mi zástupci církve nechtějí odpustit
- snažil jsem se ho hledat, ale nikdy se mi neozval a nikdy mi nepomohl, jenom sám jsem byl na sobě závislý
- přeci nikdy nemůže být víra v Boha vyšší, než mateřská láska
- mateřská láska zkrátka úplně překlenula lásku v Boha
- prázdno
- třeba se jednou najde kněz, který mi to vysvětlí trošku jinak, než ten, na kterého jsem se upnula já
- přeci nemůže být dítěti nikde lépe, než v mém náručí
- bezradnost – stejně by rodiče nebrali ohled na mé názory
- já jsem cítil víru jako povinnost, ale potom když jsem byl starší, tak už trošku jinak (silné zážitky v Medugorje)